

LUND UNIVERSITY

De förrådda kämparna

Gemenskap och identitetsskapande inom den ungsocialistiska rörelsen i Skåne 1903-1917

Hilborn, Emma

2008

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hilborn, E. (2008). *De förrådda kämparna: Gemenskap och identitetsskapande inom den ungsocialistiska rörelsen i Skåne 1903-1917*. (Skrifter från Centrum för arbetarhistoria; Vol. 2). Centrum för Arbetarhistoria.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

EMMA HILBORN

DE FÖRRÅDDA KÄMPARNA

Gemenskap och identitetsskapande inom den
ungsocialistiska rörelsen i Skåne 1903-1917

Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria 2

EMMA HILBORN

De förrådade kämparna

DE FÖRRÅDDA KÄMPARNA

Gemenskap och identitetsskapande inom den
ungsocialistiska rörelsen i Skåne 1903-1917

EMMA HILBORN

Centrum för Arbetarhistoria

Denna bok är publicerad med stöd från Ebbe Kocks stiftelse

© Författarna och Centrum för Arbetarhistoria 2008

Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria 2

Redaktör: Victor Lundberg

Tidigare utgivningar i serien Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria:

1. Victor Lundberg (red), *Arbetarhistoria i brytningstid – Landskrona i maj 2005*, Landskrona 2007.

LAYOUT OCH FORM: Fredrik Björk/**Big Bad Books**

OMSLAGSDESIGN: Fredrik Björk/**Big Bad Books**

OMSLAGSBILD: Affisch för ungsocialisternas tidning *Brand* från 1905.

Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 1, Kongressprotokoll, Övrigt material, 1892-1965.

TRYCK: Holmbergs, Malmö

ISSN: 1654-2908

ISBN: 978-91-633-0640-2

BESTÄLLNINGSDRESS:

Centrum för Arbetarhistoria

Box 143

261 22 Landskrona

INTERNETBESTÄLLNING:

www.arbetarhistoria.landskrona.net / www.arbetarhistoria.org

Innehåll

FÖRORD av Victor Lundberg	7
INLEDNING – KONFLIKTER OCH POLITISK OFFENTLIGHET	13
UNGSOCIALISMEN I FORSKNINGEN	19
TEORETISKA REFLEKTIONER	27
FORSKNINGSUPPGIFTEN	35
DEN FÖRRÅDDE KÄMPEN	43
DEN OKUVADE VÄGRAREN	55
DEN FÖRFÖLJDE MARTYREN	67
DEN HATFULLE UPPRORSMANNEN	77
DEN ENSAMME DRÖMMAREN	89
AVSLUTNING – DRÖMMAR OCH KAMP, ENSAMHET OCH HAT	103
NOTER	110
KÄLLFÖRTECKNING OCH LITTERATURLISTA	123

BILDFÖRTECKNING

Bild A, s 8. Historiskt reportage i *Arbetet* den 25 januari 1983 om det ungsocialistiska attentatet mot generalmajor Beckman i Stockholm i juni 1909. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona.

Bild B, s 9. En av ungsocialisternas största ideologiska inspirationskällor, Peter Kropotkin, tillägnades i samband med sin 60-års dag i december 1902 ett omfattande personporträtt på *Brands* förstasida. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona.

Bild C, s 11. Malmö Ungsocialistiska Klubbs plakett (som någon vecka efter fototillfället försvann) på Beijerskajen i Malmö till 100-årsminnet av "Amaltheamännens" aktion. Foto: Victor Lundberg 2008.

Bild 1, s 17. Socialistiska Ungdomsförbundets Centralkomité (Ungsocialisterna) år 1901 i Landskrona. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. *Brands* julnummer 1901 / Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 1, Kongressprotokoll, Övrigt material, 1892-1965.

Bild 2, s 47. "O heliga enfald"... *Brand* Nr 12½ 1906. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 4, Tidningen *Brand*, 1910-1956.

Bild 3, s 52. "Förrädaren" Albin Sturm... Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Ungdomsklubben, Malmö. 2, Medlemsmatriklar, Kassaböcker, 1903-1973.

Bild 4, s 57. "Monarkin utpekade som den brottslige"... Ungsocialistiskt vykort (odaterat). Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 1, Kongressprotokoll, Övrigt material, 1892-1965.

Bild 5, s 62. Antimilitaristiskt brevmärke utgivet av den ungsocialistiska militärkommittén 1914. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 1, Kongressprotokoll, Övrigt material, 1892-1965.

Bild 6, s 81. "Väldet är ryckt ur förtryckarklassens händer...". *Brands Månadshäfte*, N:r 5 Maj 1913. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 4, Tidningen *Brand*, 1910-1956.

Bild 7, s 93. "Jätten vilar"... *Brands Månadshäfte*, N:r 1 Januari 1913. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 4, Tidningen *Brand*, 1910-1956.

Bild 8, s 102. Ett november-nummer av flygbladet *Ungsocialisten* från 1905, Lunds Socialistiska Ungdomsklubb. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Ungdomsklubben, Malmö. 2, Medlemsmatriklar, Kassaböcker, 1903-1973.

Bild 9, s 105. "Fred"... Ungsocialistiskt vykort (odaterat). Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, Stockholm. 1, Kongressprotokoll, Övrigt material, 1892-1965.

Förord

AV VICTOR LUNDBERG

Natten mellan den 11 och 12 juli 1908 skrev en liten grupp skånska ungsocialister in sig i de svenska historieböckerna. I södra hamnbassängen i Malmö skred de då till verket och sprängde ett hål i sidan på skonerten Amalthea som logerade engelska strejkarbetare. Ungsocialisterna hade beslutat sig för att använda "handlingens propaganda" mot det som de såg som ett uttryck för det kapitalistiska samhällets hånfulla förtryck av arbetarklassen – det vid denna tid väl organiserade "strejkbryteriet". Sprängladdningen riktades som ett statuerande exempel både mot det kapitalistiska samhället i stort och mot "svartfötterna" ombord som skulle skrämmas på flykten. Men trots att gärningsmännen hade förberett sig mycket noggrant, i över en vecka, för att sprängladdningen inte skulle bli för kraftig, gick något fel och den sovande Walter Close från Hull omkom när han träffades i huvudet av en bit järnkätting som lossnade från skrovet vid explosionen – samtidigt skadades över 20 av hans landsmän ombord.

"Amaltheamannen" Anton Nilsons och hans kamraters historiska bombdåd var ur ett vidare perspektiv en del av de svenska ungsocialisternas väl organiserade protester och aktioner mot det samhälle som höll på att ta form i Sverige vid 1900-talets början. På sina samveten hade de bland annat också det spektakulära, våldsamma rånet av ett värdepost-tåg utanför Staffanstorp i mars 1907 och de dödliga skotten mot generalmajor Beckman – chefen för det svenska kustartilleriet – i juni 1909 i Kungsträdgården i Stockholm. Under 1900-talets första decennium greps, åtalades och fälldes dessutom ett otal andra ungsocialister för tryckfrihetsbrott, värnpliktsvägran och diverse mindre ordnings- och våldsbrott i samband med demonstrationer och andra aktioner.

I år är det 100 år sedan attacken mot Amalthea – det som den historiskt orienterade eftervärlden framförallt har kommit att förknippa med den ungsocialistiska rörelsen i Sverige. Hundraårsminnet av händelsen har

skapligt perspektiv problematiska. Som framgår av analyserna i föreliggande bok av Emma Hilborn, men som tidigare även har belysts av Eva Blomberg, Hans Lagerberg och Fredrik Nilsson, var de svenska ungsocialisterna djupt ideologiskt förankrade antagonister till både den parlamentariska demokratin och till den samtida socialdemokratin och dess reformism. Deras aktivism cirklade – i skarp kontrast till SAP:s realpolitiska program – kring visioner om radikal social jämlikhet, direkt deltagande-demokrati, internationalism, decentralism och fred. Snarare än på överlagd desperation och ungdomlig marxistisk villfarelse, vilade deras verksamhet på en djup och komplex ideologisk grund av anarkism och frihetlig socialism, lagd av 1800-talstänkare som Bakunin, Kropotkin, och Proudhon.

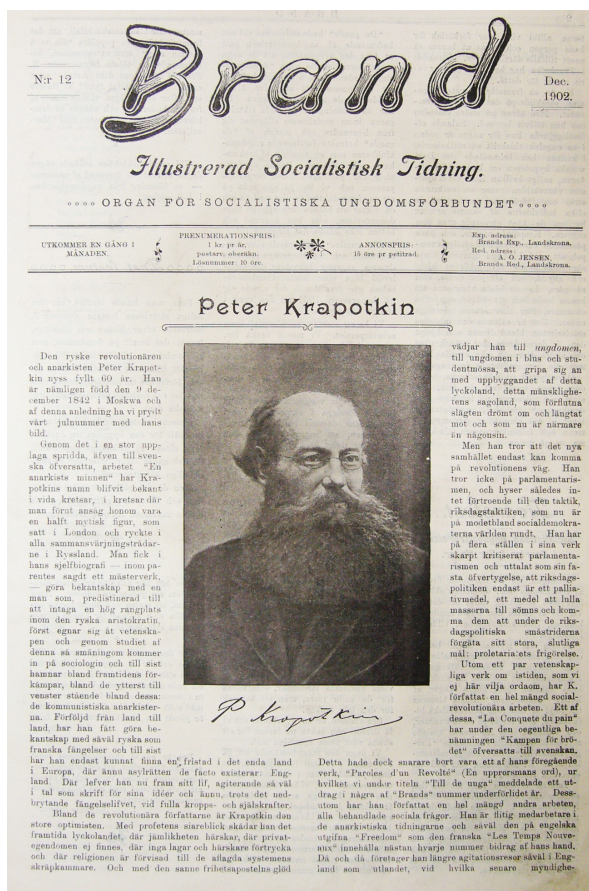

Bild B. En av ungsocialisternas största ideologiska inspirationskällor, Peter Kropotkin, tillägnades i samband med sin 60-års dag i december 1902 ett omfattande personporträtt på *Brand*s förstasida. Källa: Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona.

Med andra ord manifesterade Amaltheaattentatet i grund och botten ett radikalt politiskt alternativ, i första hand till den svenska socialdemokratins framväxande maktapparat, men också till det begynnande liberaldemokratiska och marknadskapitalistiska samhället. Ungsocialisterna praktiserade en komplex ideologisk motström som till en början var inflytelserik men som snart kom att förpassas till historiens mörker – och ofta missförstås. Deras definitioner av 'demokrati', 'frihet' och 'rättvisa' pekade inte alls entydigt fram emot det samhälle, byggt på en liberal, parlamentarisk konstitution av en mäktig socialdemokratisk arbetarrörelse, som komma skulle. Som en viktig del av Sveriges politiska historia symboliserar Amaltheadramat och ungsocialismen snarare ett av historiens många antagonistiska, marginaliserade och missförstådda alternativ som förlorade striden om (tolkningsföreträdare till) framtiden.

*

Emma Hilborn presenterar i denna bok en djuplodande undersökning av de svenska ungsocialisternas föreställningsvärld. Deras politiska verksamhet och aktioner under 1900-talets första decennier hamnar därmed i ett nytt ljus. Undersökningen är ur ett vetenskapligt perspektiv banbrytande, dels som en studie av ett hittills tämligen förringat forskningsfält, dels genom sina skarpa och originella analyser av ungsocialisternas identitetsformering och ideologiska anatomi. Inom ungsocialismens komplexa, föreställda gemenskap stred 'den förrådade kämpen', 'den okuvade vägraren' och 'den förföljde martyren', tillsammans med 'den hatfulle upprorsmannen' och 'den ensamme drömmaren', för ett annat samhälle... Samtidigt som boken lyfter fram en rad nya och relevanta resultat, med betydelse för hur den moderna svenska politiska historien kan förstås, pekar den också på behovet av ytterligare historisk forskning om ungsocialismen och dess ideologiska grannar inom arbetarrörelsen och den politiska vänstern i Sverige.

Boken skrevs ursprungligen av Emma Hilborn som en magisteruppsats i historia vid Lunds universitet och Centrum för Arbetarhistoria i Landskrona. Jag hade då förmånen att få spela rollen som handledare och genom Emmas forskning lära mig mycket om de svenska ungsocialisterna och deras föreställningsvärld. Uppsatsen, då med huvudtiteln "Vi förkättrade ungsocialister", examinerades i januari 2008 av professor Kristian Gerner vid Historiska institutionen. Framställningen i föreliggande bok är i huvudsak densamma som i uppsatsen. På vissa punkter, främst när det gäller akademiska teori- och metoddiskussioner, har dock ursprungstexten korrigerats för att smidigare passa in i bokens format. Från och med hösten 2008 är

Emma Hilborn doktorand vid Historiska institutionen, Lunds universitet, och ansluten till forskarutbildningen inom Nationella forskarskolan i historia.

Det är med både glädje och stolhet som Centrum för Arbetarhistoria inom ramarna för sin skriftserie härmed publicerar Emma Hilborns undersökning av den ungsocialistiska identitetsformeringen i Skåne och Sverige. *De förrådade kämparna* blir därmed det andra numret av *Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria*. Vår ambition med denna skriftserie är att ta ytterligare steg i arbetet med att profilera Centrum för Arbetarhistoria som ett lokalt, regionalt och nationellt centrum för kvalificerad, både bred och djup, arbetarhistorisk utbildning och forskning. Utöver detta ser vi även akademiens "tredje uppgift" som en hörnsten i vår verksamhet; vi strävar efter att kommunicera, sprida och förankra forskningsresultat och samhälls- och arbetarhistoriska perspektiv i vår omgivning. Genom skriftserien vill vi stimulera intresse och förståelse för samhällsförändring ur ett kritiskt och historiskt underifrånperspektiv.

Bild C. Malmö Ungsocialistiska Klubbs plakett (som någon vecka efter fototillfället försvann) på Beijerskajen i Malmö till 100-årsminnet av "Amaltheamännens" aktion. Foto: Victor Lundberg 2008.

INLEDNING – KONFLIKTER OCH POLITISK OFFENTLIGHET

En söndag sommaren 1906 när jag gick och flanerade ensam på Skolgatan mötte jag en ung man i min egen ålder. Han hade en tidningspacke under armen. Brand! utropade han, köp Brand!

– Vad är det för en tidning?

– Det är ungsocialisternas tidning.

Ungsocialisterna? Namnet känner jag igen, vad är det för några? Han berättade något om dem. Jag köpte tidningen. Fem öre fick jag betala. Är det ni som ligger nakna på golvet om varandra i ett rum på Folkets hus? sporde jag. Han skrattade med hela ansiktet till svar¹

Citatet ovan är hämtat från socialisten Anton Nilsons självbiografiska skildring *Från Amalthea till ryska revolutionen*. Mötet med tidningsförsäljaren på Skolgatan i Malmö innebar Nilsons första möte med den radikala grupp ”som kallade sig ungsocialister”.² Senare skulle Anton Nilson själv bli en av de mest kända ungsocialisterna, då han tillsammans med två andra medlemmar sprängde ett fartyg med strejkbrytare i Malmö hamn 1908. Hans första kontakt med ungsocialisterna färgades dock av de rykten och fördomar som omgav förbundet; de firade orgier i Folkets hus och dödade sina egna barn. De revolutionära ungsocialisterna betraktades med missränsksamhet av omgivningen. Även om ungsocialisterna 1906 ännu tillhörde ett av det socialdemokratiska partiets två officiella ungdomsförbund, befann de sig ofta i konflikt med SAP:s politik. Istället för försiktiga reformer, förespråkades en omedelbar och genomgripande omvälvning av samhället. I sin skönlitterära gestaltning av den ungsocialistiska rörelsen, skriver Per Anders Fogelström:

Kvällens möte började med att man sjöng ”Socialisternas marsch” unisont.

På jorden knappt vi leva få... Årtusendens ok på vår skuldra blev lagt...

De rika, de gödas med arbetarnas svett... Det knakar i samhällets fogar och band... Vår härd är så kall och vårt hem blott ett hål...

Det var inga tomma ord och fraser, det var vardagens realiteter, så som de själva upplevde dem, kände dem på sin hud och i sin kropp.³

Romanens ungsocialister tvekar inte inför djärva formuleringar och uttryck för djupa känslor av orättvisa och förtryck. Det hårda språket skrämde kanske dem som stod utanför rörelsen, men det betonade samtidigt ungsocialisternas egenart och sammanhållning. Arbetet i de lokala ungsocialistiska klubbarna hade emellertid fler sidor. Anton Nilson beskriver hur ungsocialisterna träffades på Café Utposten i Malmö:

Inte någon gång senare under hela mitt liv har idéfrågor fått gå igenom en sådan skärseld som här på Utposten. Det var alltid fri debatt och här revs ned fördomar så det fräste om det och här byggdes upp idéer. [...] De som var mindre belästa lockades att berika sitt vetande genom utvidgade studier i litteraturen.⁴

Både Fogelström och Nilson ger djupt inkännande skildringar av ungsocialisterna och deras organisation. Tillhörigheten till förbundet blev en viktig del av medlemmarnas liv och identitet. Samtidigt visar de båda verken på en motsägelsefullhet i synen på ungsocialisterna. Ungdomsförbundets medlemmar framstår som en misstrodd grupp omgiven av rykten om mystiska riter, vilken inte desto mindre gav uttryck för starka känslor av gemenskap och en vilja att förändra världen. De bilder som ges av ungdomsförbundet väcker frågor om hur den ungsocialistiska gemenskapen hölls samman och vad det innebar att vara ungsocialist i Sverige i början av 1900-talet. Syftet med denna undersökning är att söka djupare förståelse för skapandet av olika identiteter inom den ungsocialistiska rörelsen under åren 1903 till 1917. Därigenom hoppas jag även kunna visa hur och varför dessa identiteter skapades på ett visst sätt.

Det Malmö Anton Nilson beskriver i sina självbiografiska böcker, var en växande stad präglad av segregation och en allt större arbetarklass sysselsatt i fabriker. De ungsocialister som sålde tidningar och sammankallade möten, gjorde detta i en tid då västvärldens industrier expanderade, urbaniseringen intensifierades och nya samhällsgrupperingar växte fram. I sin studie av världsutställningar, skriver Anders Ekström om 1800-talets sista decennium som en tidsperiod, vilken inte endast kännetecknades av stark tro på utveckling och framsteg utan även var

ett samhälle alltmer upprivet av både inre och yttre konflikter, av social differentiering och politisk oro, av en kristämning förknippad med staden och den begynnande masskulturen, en tid av omorientering och intellektuellt sökande i ett idéklimat i vilket de tidigare dominerande idealistiska och religiösa värdena var på reträtt.⁵

Det sökande efter nya värden som Ekström beskriver kunde ta sig flera olika uttryck. Nationalismen lanserades som ett sätt att överbrygga motsättningar och skapa en ny sammanhållning i ett samhälle med allt tydligare klasskillnader. Inte sällan förekom talet om nationell samling och fosterländskhet i samband med ett konservativt engagemang för ett starkt nationellt försvar eller motstånd mot upplösningen av unionen med Norge.⁶ Genom försvarsfrågan och den allmänna värnpliktens införande 1901, kom emellertid tanken om nationen och medborgarnas skyldigheter att i högsta grad påverka även de unga manliga arbetarna.⁷

Om nationalismen ofta (om än inte alltid) kunde knytas till de styrandes försök att legitimera sitt maktinnehav och skapa en känsla av en specifikt svensk gemenskap,⁸ kunde de olika folkrörelserna erbjuda ett annat sätt att orientera sig i världen. Även om både nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen hade en sammansatt karaktär och kunde ta sig en mängd mycket skilda uttryck, var de också till viss del knutna till olika typer av motoffentligheter i kontrast till den borgerligt dominerade offentligheten. Inom rörelserna kunde nya gemensamma värderingar och kulturer formas. Ordning och skötsamhet kom att bli centralt i de båda rörelserna, vilka till stor del var sammanflätade och inte sällan organiserade samma människor. Skötsamhet och nykterhet sågs som nödvändigt för människornas strävan efter att skapa bättre individer och ett mer människovärdigt samhälle. För socialisterna inom arbetarrörelsen kunde skötsamheten också bli ett viktigt vapen i klasskampen. I konflikterna på arbetsmarknaden sågs de pålitliga, skötsamma arbetarna som en särskilt värdefull tillgång av fackförbunden.⁹

De öppna konflikterna och motsättningarna blev allt tydligare under 1900-talets två första decennier. Såväl otaliga strejker och lockouter på arbetsplatserna, som kraftfulla politiska utspel inom och utanför riksdagen kom att prägla det tidiga 1900-talets politiska offentlighet.¹⁰ I många av konflikterna kom den konservativa högern att gå segrande ur striden. Den utdragna storstrejken 1909 slutade med arbetarnas och fackföreningarnas nederlag, varefter den organiserade arbetarrörelsen upplevde en väsentlig försvagning. Visserligen ökade socialdemokraternas inflytande i riksdagen stadigt, men med undantag av två relativt kortvariga liberala regeringar, behöll högern det politiska initiativet och kunde med kungens stöd oftast bilda regering. Inför de europeiska stormakternas upprustning, krävde försvarsvänner och konservativa grupper höjda försvarsutgifter och materiell upprustning vid sidan om den redan diskuterade förlängningen av de värnpliktigas övnings-tid. Kung Gustaf V visade öppet sitt missnöje med Karl Staaffs dåvarande liberala regering och dennas mer försiktiga försvarspolitik. Kungen stod också i centrum vid den efterföljande borggårdskrisen 1914, då bondetågets

30 000 deltagare demonstrerade för bland annat höjda försvarsutgifter. I sitt tal till bönderna uttalade Gustaf V sitt stöd för militär förstärkning och tog offentligt avstånd från den liberala regeringen. Borggårdstalet utlöste en politisk kris vilken resulterade i att den liberala regeringen avgick, varefter kungen tillsatte en konservativ ämbetsmannaregering utan egentligt stöd i riksdagen.¹¹

Fackföreningsrörelsen och socialismens utbredning kring sekelskiftet fick arbetsgivare och den politiska högern att gå till motoffensiv. I Bismarcks Tyskland hade så kallade socialistlagar instiftats som hinder för det växande socialdemokratiska partiet och även i Sverige tillkom lagar som av många kom att uppfattas som klasslagar. Åkarpsslagen 1899 försvårade strejker och aktioner mot strejkbrytare.¹² Denna följdes senare av Staaflagarna 1906, vilka fick namn efter den liberala statsministern Karl Staaff och främst riktades mot den ungsocialistiska verksamheten. Lagarna medförde inskränkningar i yttrandefrihets- och tryckfrihetslagstiftningen, men även om Staaflagarna skadade det parlamentariska samarbetet mellan socialdemokrater och liberaler, ledde de inte till att detta upphörde.¹³ Samtidigt växte det inom socialdemokratin fram protester mot partiledningens och Hjalmar Brantings ensidiga förespråkade av parlamentariska metoder som ett sätt att påverka samhället. Den mer revolutionära ungsocialistiska gruppen uppträdde som ett slags oppositionsparti inom – och senare avskilt från – det socialdemokratiska partiet.¹⁴ Även LO och den fackliga politiken utsattes för hård kritik av ungsocialisterna som anklagade fackförbundet för att vara alltför tveksamt inför konflikterna och strejkerna på arbetsmarknaden.¹⁵

Splittringen mellan arbetarrörelsens socialdemokrater och revolutionära socialister kom att bli än mer tydlig under den oroliga våren 1917, då hungerkravaller och demonstrationer förekom på flera håll i landet. 1908 hade ungsocialisterna uteslutits ur SAP och bildat Svenska Ungsocialistiska Partiet. Det andra av SAP:s två ungdomsförbund, Socialdemokratiska Ungdomsförbundet, kvarstod emellertid som en mer partitrogen ungdomsrörelse. Efter en tid utvecklades detta dock till en stark inre vänsteropposition, vilken blev alltmer illa sedd av partiledningen. I februari 1917 begärde vänstern utträde ur SAP och vänstersocialisterna blev därefter en betydelsefull motvikt till det socialdemokratiska partiet. Under våren 1917 försökte dessa grupper på olika sätt bemöta de folkliga kravallerna för att kunna kanalisera missnöjet i politiska aktioner.¹⁶ Carl Göran Andræ skriver i sin bok *Revolt eller reform* om hur kravallerna snart kom att organiseras enligt återkommande mönster. Även om uppträdandet kunde spela på en underliggande hotfullhet, fanns det en dominerande önskan om lugna och värdiga förhandlingar. För ungsocialister och syndikalister framstod massaktionerna som det efterlängtrade

alternativet till det parlamentariska arbetet. Efter den ryska revolutionen i februari samma år, hade dessutom hoppet om en svensk revolution väckts. Socialdemokraterna hänvisade däremot till fördelarna med behärskning och disciplin, vilket skulle ge en starkare förhandlingsposition.¹⁷ Folket uppmanades att först och främst uttrycka sin vilja i höstens riksdagsval. Till viss del visade sig denna taktik framgångsrik då kravallerna avklingade och socialdemokraterna i det följande valet fick flera ministerposter i liberalen Nils Edéns regering.

Bild 1. Socialistiska Ungdomsförbundets Centralkomité (Ungsocialisterna) år 1901 i Landskrona. Vid denna tid hade även tidningen *Brand* sin redaktion i staden.

Inte heller denna gång fick ungsocialisterna något större gensvar för sin politik. Den ungsocialistiska gruppen var emellertid inte utan betydelse. I jämförelse med partiet eller med fackföreningsrörelsen var ungsocialisterna en påfallande liten rörelse och antalet klubbar koncentrerades till de större städerna Stockholm, Göteborg och Malmö samt till västra Skåne. Ung-

domsförbundets inflytande kunde dock vara större än vad medlemsantalet tycks tyda på, då deras verksamhet berörde många människor även utanför förbundet.¹⁸ I det tidiga 1900-talets Sverige ville ungsocialisterna representera ett alternativ både till socialdemokrati och borgerlighet. Då den ungsocialistiska gruppen därmed tycks ha artikulera annorlunda idéer och tankar än de grupper som anses som de stora och betydelsefulla krafterna i svensk politik, skulle en studie av deras rörelse och identitetsskapande kunna ge nya insikter i och förståelse för såväl identiteter som de politiska processerna i det tidiga 1900-talets Sverige.

UNGSOCIALISMEN I FORSKNINGEN

I den litteratur som ligger till grund för den skissartade bakgrundsbeskrivningen ovan, skymtar ungsocialisterna då och då fram i korta reflektioner. Det förefaller som om ungsocialisterna oftast nämns i sammanhang då de skulle kunna framstå som en hotande kraft eller som motståndare till de grupper som hade makten att fatta de viktiga politiska besluten. Ungsocialisterna träder aldrig fram i förgrunden utan tycks huvudsakligen röra sig i utkanten av händelseutvecklingen. Detta styckes genomgång av den tidigare forskningen kring Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet¹⁹ och dess medlemmar, presenterar en något mer ingående beskrivning av rörelsen. Även om diskussionen främst ägnas åt att belysa hur den ungsocialistiska rörelsen har behandlats och betraktats av olika forskare och författare, kommer den också att till viss del beröra händelser och årtal som kan anses vara viktiga i ungdomsförbundets historia.

Karl Fernströms krönika från 1953 är ett av de få verk som ger en utförlig beskrivning av den ungsocialistiska rörelsen. Ofta har krönikan dock snarare karaktären av en förteckning över lokala klubbar och deras verksamhet. Fernström var själv en framstående medlem av det socialistiska ungdomsförbundet och senare av det ungsocialistiska partiet. Följaktligen har framställningen delvis drag av personlig minnesskrift över en förlorad tid och även om Fernström håller en viss distans till sitt ämne, är tonen till största delen uppskattande.²⁰

Bland de övriga verk som skildrar olika aspekter av ungsocialismen, är det påfallande få som gör det socialistiska ungdomsförbundet till sitt huvudsakliga forskningsobjekt. Fredrik Egefur påpekar i sitt forskningspm om den ungsocialistiska rörelsen, att detta skulle kunna vara en följd av rörelsens begränsade livslängd och betydelse, men att forskningen om ungsocialisterna trots det är uppseendeväckande liten i jämförelse med den omfattande forskning som bedrivits kring arbetarrörelsen och SAP.²¹ Undersökningar som behandlar ungsocialisterna, gör ofta detta främst för att teckna en bak-

grund till det egentliga ämnet, vilket inte sällan är det socialdemokratiska partiets historia. Att ungsocialisterna inte ytterligare har studeras, skulle därför kunna vara en följd av att forskningen ofta byggt på frågeställningar rörande socialdemokratin. Fokus och betoning på de betydligt mer inflytelserika socialdemokraterna tycks ha lett till att forskningen övergett ungsocialisterna då de motarbetades av den socialdemokratiskt dominerade delen av arbetarrörelsen.

Av de arbeten som behandlar ungsocialisterna och deras förhållande till SAP, är Herbert Tingstens *Den svenska socialdemokratins idéutveckling 1 – 2* från 1941 troligen ett av de mest inflytelserika.²² I de två banden beskrivs ungsocialisterna som en halvt anarkistisk rörelse och en extremistisk minoritet samlad kring Hinke Bergegren. Störst betydelse fick denna rörelse under 1890-talet, då Hinke Bergegren kritiserade partiets taktik och alltför kompromissvänliga arbete för reformer. Efter att Hjalmar Branting och Axel Danielsson häftigt angripit anarkismen på partikongressen 1891,²³ blev den anarkistiska propagandan inte aktuell igen förrän i början av 1900-talet, då Hinke verkade inom det socialistiska ungdomsförbundet. Enligt Tingsten bedrev de revolutionära ungsocialisterna därefter en allt våldsammare propaganda, vilket gjorde att partiledningen frånsade sig allt ansvar för ungsocialisterna.²⁴ Suspensionerna (1906) och senare uteslutningarna (1908) av ledarfigurerna Hinke Bergegren och Carl G. Schröder, kan i Tingstens framställning ses som ett led i partiets stabilisering och strävan efter större inre enighet.²⁵

I Tage Lindboms historik *Den socialdemokratiska ungdomsrörelsen i Sverige* från 1945, skildras det Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet från uppkomsten av de första klubbarna i slutet av 1800-talet. Boken skrevs på uppdrag av SSU och baseras på protokoll, verksamhetsberättelser, tidningar, broschyrer samt andra publikationer. Lindbom har ambitionen att skildra socialdemokraternas olika ungdomsförbunds historia, varför ungsocialisterna inte behandlas efter 1903, då ungdomsförbundet splittrades och det mer partitrogna Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund bildades.²⁶ Enligt Lindbom karaktäriserades ungsocialisternas förbund från första början av en allmän kritik mot det stela socialdemokratiska partiet, medan de övriga politiska ståndpunkterna var mycket oprecisa. Inom Stockholmsklubben, vilken kom att utgöra grunden för ungdomsförbundet, diskuteras förhållandet till partiet mycket ofta.²⁷ Från att till en början ha varit starkt begränsat till Stockholm, växte ungdomsförbundet långsamt i takt med att nya klubbar tillkom i mellersta Sverige och i Skåne. I storstäderna utvecklade ungsocialisterna ibland en bohemkultur, medan medlemmarna

på de mindre orterna var mer verklighetsnära. Däremot hade klubbarna mycket ofta karaktären av diskussionsklubbar, där medlemmarna ägnade sig lika mycket åt skönlitteratur och studier av filosofiska och politiska tänkare, som åt politiska frågor. Enligt Lindbom kan förkärleken för skönlitteratur och dikt troligen ses som ett uttryck för känslan av brist på inflytande inom partiet, vilket förhöll sig kyligt till ungdomsförbundet. Ungdomsrörelsen var dessutom numerärt obetydlig i förhållandet till socialdemokraternas och fackförbundens medlemsiffror.²⁸

Avgörande för förbundets profilering gentemot partiet blev istället ställningstagandet i militärfrågan. 1901 års nya härordning innebar bland annat en dramatiskt ökad värnpliktsperiod och högre militärutgifter. Tidigare hade ungsocialisterna förespråkat folkbeväpning som ett led i förberedelsen för revolutionen, men nu förklarade man hänsynslös kamp mot militarismen. Lindbom menar att den radikala antimilitarismen snabbt blev den dominerande frågan inom förbundet, vilket också ledde till en intensiv antimilitaristisk propaganda och uppmaningar till värnpliktsvägran. Om yrkesmilitären var arbetarklassens farligaste fiender, vore det vansinnigt att utsätta unga och känsliga män för dess skadliga inflytande. Förutom att militarismen var kapitalismens viktigaste stöd, innebar den också ett upphöjande av mördandet och därmed en fara både för de humanistiska idealen och för den enskilda individens utveckling mot en fritt tänkande människa. Trots flera fängelsedomar till följd av propagandan, övergrav förbundet inte de häftiga angreppen på militarismen.²⁹ Bortsett från detta, föreföll ungsocialisterna dock inte ha något tydligt politiskt program.

Vad Lindbom betecknar som "de många och oklara idéerna",³⁰ präglades av antimilitarism, antiparlamentarism, nykterhet och kritik av religionen. Även om ungdomsförbundet genomgående var radikalare än det socialdemokratiska partiet, saknade denna socialism dock djupare teoretiska insikter.³¹ Dessutom förekom starka anarkistiska influenser. Sammantaget bidrog detta till ungdomsförbundets politiska isolering, trots att ungsocialisterna hela tiden uppfattade sig som en viktig del av arbetarrörelsen. Under dessa förhållanden stärktes ungdomsförbundets sekteristiska drag, vilka kunde ta sig uttryck i extremism och en småaktig kritik mot meningsmotståndare. Slutligen ledde allt detta till att en splittring av ungdomsförbundet 1903 inte kunde undvikas.³² Den kritiska ton som kan märkas i Tingstens arbete, är också tidvis närvarande i Lindboms framställning. Ungsocialisterna framträder främst som avvikande från partiets socialdemokratiska och reformistiska linje.

Lennart K Persson redogör i sin avhandling *Syndikalismen i Sverige 1903–1922*, för ungsocialismens idéutveckling mellan 1903 och 1908. Eftersom avhandlingen främst intresserar sig för syndikalismens framväxt, undersöks i första hand de syndikalistiska tendenserna inom ungsocialismen. Enligt Persson var det tongivande ungsocialister såsom Albert Jensen, som först introducerade syndikalismen i Sverige. Då den syndikalistiska fackorganisationen SAC bildades 1910, var det också med många ungsocialister som medlemmar.³³ I synnerhet mot slutet av 1908, finner Persson en relativt konsekvent syndikalistisk hållning hos ungsocialisterna. Idéer om exempelvis generalstrejkens nödvändighet omfattades av många medlemmar och ungsocialisterna skulle därmed kunna betraktas som syndikalismens ideologiska föregångare.³⁴ Det påpekas dock att många olika idéer och strömningar rymdes inom ungsocialismen, även om ideologin inte var fullt så oklar som tidigare forskare hävdade.

Både anarkistiska och syndikalistiska tankar uttrycktes i rörelsens tidning *Brand*. Persson menar emellertid att ungsocialismens ideologi vilade på ett slags ortodox marxism, vilken skulle kunna uppfattas som vagt socialdemokratisk. En organisatorisk brytning med det socialdemokratiska partiet eftersträvades inte, eftersom ungdomsförbundet ansågs behövas för att aktivera, vitalisera och radikaliserade partiet. Att generalstrejken ofta förespråkades innebar inte, vilket Lindbom hävdar, att parlamentarismen helt uteslöts som en av flera möjliga vägar till en omvandling av samhället.³⁵ Däremot framstår förhållandet till socialdemokraterna som mycket viktigt för ungsocialisternas anammande av de syndikalistiska ståndpunkterna eftersom man önskade formulera ett alternativ till den socialdemokratiska ledningens reformism. I syndikalismen såg de revolutionära ungsocialisterna ett återupplivande av den äldre, ursprungliga, socialismen. Persson visar därmed att Tingsten och Lindbom drar felaktiga slutsatser då de menar att ungsocialisterna drev en anarkistisk linje efter brytningen med ungdomdemokraterna 1903. Sannolikt grundar sig denna uppfattning på socialdemokraternas utpekande av ungsocialisterna som anarkister, samt strödda antiparlamentariska uttalanden. Dessutom uppträdde många ungsocialister med åsikter som tycktes dåligt ideologiskt underbyggda.³⁶

Även Lennart Steen har ifrågasatt den socialdemokratiskt färgade bilden av ungsocialismen. I studien "Hinke Bergegren. En historiografisk och empirisk studie i en svensk terrorists politiska liv mellan 1891 och 1908", fokuserar Steen på ungsocialisternas frontfigur Hinke Bergegren. Genom att söka i mötesreferat, protokoll, publikationer, personarkiv och brev, granskar Steen överensstämmelsen mellan Hinkes påstådda anarkistiska idéer och de

åsikter som framkommer i det befintliga källmaterialet.³⁷ Undersökningen motiveras i första hand av att den socialdemokratiska historieskrivningen bygger på ett ofullständigt och godtyckligt källmaterial. Vagheten i Tingstens beskrivning av ungsocialismen som halvt anarkistisk, visar också hur dåligt underbyggd denna uppfattning egentligen är. Efter en genomgång av några av historieskrivningens bilder av ungsocialismen och Hinke Bergegren, fastslår Steen att skildringen av Hinke är både politiserad och källkritiskt undermålig.³⁸ I likhet med Lennart K Persson, finner Steen att Hjalmar Brantings bild av meningsmotståndaren Hinke återkommer även i senare tolkningar av ungsocialismen. Våldspropagandan och de anarkistiska tendenserna angavs bland annat som de främsta skälen till uteslutningarna av Hinke Bergegren och Carl G. Schröder 1908, vilket i praktiken också innebar att hela den ungsocialistiska oppositionen avskildes från SAP.³⁹

Tvärt emot vad Branting och socialdemokratiska historiker velat påskina, existerade dock ingen anarkistisk grupp kring Hinke. I realiteten fanns det många ungsocialister som var revolutionära marxister och därför mycket negativa till parlamentarismen, utan att för den skull ta ställning för anarkismen.⁴⁰ Våld och attentat förespråkades troligen inte heller, i varje fall inte av Hinke Bergegren. Istället framhölls den fredliga generalstrejken som det främsta kampföremålet.⁴¹ I enlighet med Tage Lindboms uppfattning, anser Steen dock att antimilitarismen och ett slags pacifism blev avgörande för ungdomsförbundets utveckling. Till följd av propagandan mot militarismen och värnplikten, fick förbundet en klarare ideologisk profil.⁴² Sammanfattningsvis konstaterar Steen att Hinke med största sannolikhet aldrig bedrev en splittrande anarkistisk agitation utan endast formulerade alternativ till partiledningens politik. Mycket tyder också på att suspensionerna av Bergegren och Schröder 1906 (följd av uteslutningarna 1908) inte var väntad av det socialistiska ungdomsförbundets medlemmar, vilka önskade påverka partiet inifrån.⁴³

Att Hinke Bergegren uppfattades som ungdomsförbundets ledare, betyder också att Hans Lagerberg ägnar ungsocialisterna stort utrymme i sin populärhistoriska biografi *Små mord, fri kärlek. En biografi om Hinke Bergegren*. Ungsocialism kunde också benämnas "hinkeanism", vilket egentligen överdrev Bergegrens roll inom förbundet. Även om han var inflytelserik, kunde han ofta ha åsikter som skiljde sig från de yngre medlemmarnas.⁴⁴ Lagerberg har använt sig av ett omfattande material med betoning på det Hinke skrivit i privata och offentliga sammanhang. Vid sidan av skildringen av Hinkes liv, försöker Lagerberg även förstå den ungsocialistiska rörelsen och dess medlemmar. Läsningen av skönlitterära verk skrivna av ungsocialister har

bidragit till denna del av framställningen.⁴⁵ Eftersom Lagerbergs syfte inte är att skriva ett akademiskt verk utan en underhållande biografi, förekommer inte utförligare källhänvisningar och stilen är delvis skönlitterär. Trots detta framgår det tydligt att skildringen av ungsocialismen bygger på en noggrann genomgång av källmaterialet och att diskussionerna förs utifrån denna.⁴⁶

Enligt Lagerberg var kamratskapet en enande kraft inom ungdomsförbundet, vilket dock inte innebar att organisationen var fri från motsättningar. Även om sammanhållningen med kamraterna betonades utåt, värderades individualitet och originalitet ibland högre än gemenskapen. Omvärlden sågs som oförstående och i vissa fall hotfull. De hårda straffen som drabbade ungsocialisterna gjorde att medlemmarna kände sig jagade och förföljda, men ledde också till att de anammade en trotsig attityd. Ungsocialisterna ansåg att de tillhörde en elit inom arbetarrörelsen – tillsammans skulle man kämpa för ungdomens och idealismens seger över okunnighet och råhet. Att någon skulle lämna förbundet av inre övertygelse blev därmed otänkbart och kunde bara bero på egoism, slöhet eller dumhet. Samtidigt kan deras världsbild och självsyn tyckas splittrad. Framtidstron var visserligen stark, men inte sällan uttrycktes en pessimistisk syn på livet och massans förmåga till revolt. Attityden till övriga arbetare var ofta överlägsen.⁴⁷ Lagerberg framhåller dock att även om ungsocialisterna kan förefalla ha haft sekteristiska drag, blev sektkänslan aldrig så stark att samtliga utomstående betraktades som fiender.⁴⁸

Ända fram till utslutningarna 1908 ansåg de flesta ungsocialister att de tillhörde det socialdemokratiska partiet och hade en viktig uppgift i att påverka det i revolutionär riktning.⁴⁹ Däremot protesterade ungsocialisterna mot partiets krav på disciplin, som enbart förslöade arbetarna och hindrade dem från självständigt tänkande. Anarkist- och våldspropagandan som de anklagades för, hade däremot ingen egentlig motsvarighet i den ungsocialistiska verksamheten. Språket kunde många gånger vara hatfyllt, men de flesta ungsocialister menade att det var bättre att uttrycka sin ilska genom handlingar som att läsa, diskutera och agitera, än att ägna sig åt våld och attentat.⁵⁰ Utöver häftig agitation, kunde ungsocialisterna också ge uttryck åt sin vilja till handling genom värnpliktsstrejken, vilken sågs som en viktig del av kampen mot militarismen. De som verkligen vägrade fullgöra sin värnplikt var visserligen få, men de sågs som martyrer och föredömen.⁵¹ Värnpliktsstrejken var en individuell handling och ungsocialisterna framhöll konsekvent det personliga ansvaret och nödvändigheten av att göra det rätta. De kom emellertid aldrig i en maktställning som prövade denna idealism.⁵²

Ungsocialisterna och deras identitet behandlas också till viss del i Henrik Berggrens avhandling *Seklets ungdom. Retorik, politik och modernitet 1900 – 1939*. Med särskild uppmärksamhet på det socialdemokratiska partiets olika ungdomsförbund, undersöker Berggren hur ungdomsbegreppet användes och förändrades inom ungdomsrörelsen. Efter splittringen mellan ungsocialister och ungdomdemokrater 1903, kom ungdomdemokraterna att bli det ungdomsförbund som värderades högst av partiet och troligen är det därför de senare dominerar framställningen efter detta år. Berggren påpekar att de politiska ungdomsförbunden sällan har behandlats utifrån sin ungdomliga egenart. Med undantag av äldre krönikor (möjligen syftar Berggren här bland annat på Fernströms krönika), har de sällan ensamma ägnats några studier.⁵³

I ungsocialisternas retorik identifierar Berggren en ungdomsdiskurs som hyllade ungdomens dådkraft och hänförelse.⁵⁴ Kring sekelskiftet var detta en vanlig syn på ungdomen, men ungsocialisterna utvecklade denna ytterligare då de menade att ungdomarna också tillhörde en utvald elit inom arbetarrörelsen. Till skillnad från SAP, utnyttjade de således ungdomen som retoriskt motiv.⁵⁵ Ungdomsförbundet krävde rätten att delvis stå utanför partiet samtidigt som deras åsikter måste tillvaratas på grund av deras ungdomliga egenskaper. Då ungdomsrörelsen stabiliserades vid sekelskiftet, var exempelvis kritiken av de äldre inom partiet ett obligatoriskt inslag i retoriken. Ungsocialisternas utveckling var följaktligen inte enbart ideologisk, utan bestod också i att medlemmarna i förbundet identifierade sig med ungdomsretoriken. Genom att studera och skriva själva, konstruerade ungsocialisterna en känsla av samhörighet kring synen på sig själva som den intellektuella elit som skulle inspirera arbetarna till revolt. Denna attityd ledde dock även till att omvärlden betraktade dem med misstänksamhet. Varje förhastat ord eller handling kom att användas mot dem. Därtill uppstod konflikter med det egna partiet eftersom föreställningarna om ungdomens överlägsenhet var svåra att införliva med den dominerande socialdemokratiska strömningen.⁵⁶

Ett senare bidrag till forskningen kring ungsocialisterna är Fredrik Nilssons studie ”Nationalitet og landegrænser er os ligegyldige”, vilken undersöker ungsocialisternas syn på gränser i Öresundsregionen. Nilsson uppmärksammar ungsocialisternas användning av effektfulla symboler i sin verksamhet. Ungsocialisterna utmanade militarismen och nationalismen och överskred i sitt arbete såväl nationsgränsen mellan Sverige och Danmark, som de symboliska gränser kaserterna utgjorde.⁵⁷ Samtidigt kunde gränserna utnyttjas i skapandet av en känsla av gemenskap genom att föreställningar kring dessa användes som enande symboler i demonstrationer och fester.⁵⁸

Även historikern Eva Blomberg har i undersökningen *Män i mörker*, studerat ett ungsocialistiskt material, i huvudsak sång- och deklamationsböcker. Blombergs studie behandlar egentligen föreställningar om manlighet inom den syndikalistiska rörelsen, men då flera ungsocialister var inblandade i skapandet av SAC, diskuteras även några av de två rörelsernas gemensamma drag. Blomberg menar att den kollektiva identiteten till stor del skapades i organisationernas diskussioner och i medlemmarnas agerande.⁵⁹ Lojaliteten mot organisationen kunde vara ett sätt att avgränsa sig från andra organisationer – i detta fall ofta den reformistiska rörelsen. Därtill konstateras att det alltid var syndikalisterna som ställde upp sin identitet i motsättning till den reformistiska, medan de reformistiska organisationerna ofta inte beaktade syndikalisterna.⁶⁰ Dessutom betonades protesterna mot det borgerliga samhället framför viljan att vara delaktig i samhället. Behovet av avståndstagande var således överordnat oavsett om det gällde närstående organisationer eller samhället i stort.⁶¹

Blomberg, Berggren och Lagerberg har i sina verk närmat sig en förståelse av ungsocialisterna genom att identifiera faktorer som tycks ha fört medlemmarna samman och möjliggjort en gruppidentitet. Eftersom en skildring av den specifikt ungsocialistiska identiteten inte varit det främsta syftet, har detta dock inte utvecklats vidare. För Lagerberg har ungsocialisternas relation till Hinke Bergegren varit det viktigaste, medan Berggren endast uppmärksammat ungdomsdiskursen som en viktig del av självförståelsen. Den något äldre forskningen kring ungsocialisterna förefaller ofta enbart ha definierat den ungsocialistiska gruppen som en mer eller mindre samlad opposition mot den socialdemokratiska ledningen, samt ibland även noterat förekomsten av en gemenskapskänsla inom det ungsocialistiska förbundet. Vad som utgjorde och höll samman denna gemenskap förefaller dock vara förhållandevis oklart.

Istället har forskningen till stor del koncentrerats kring dagspolitiska ställningstaganden och den ideologiska utvecklingen. I dessa undersökningar har slutsatsen ofta blivit att ideologin – i den mån den alls existerade – var vag och obestämd. Konstaterandet att ungsocialisterna kunde samlas kring vissa gemensamma värderingar såsom värnpliktsvägran eller ungdomens överlägsenhet, tycks inte åtföljas av något försök att närmare undersöka de identiteter som ungsocialisterna skulle kunna ha format utifrån dessa värderingar. Hans Lagerberg nämner att ungsocialisternas självsyn kan tyckas splittrad, vilket skulle kunna tyda på att det vore möjligt att urskilja flera olika ungsocialistiska identiteter, vilka inte alltid harmonierade med varandra. I jämförelse med de tidigare relativt vaga beskrivningarna av den ungsocialistiska gemenskapen, skulle en undersökning av dessa identiteter förhoppningsvis kunna bidra till en större förståelse för den ungsocialistiska rörelsen, ungsocialisterna och den tid de levde i.

TEORETISKA REFLEKTIONER

Det verkar som om tidigare forskning kring ungsocialisterna har använt det textmaterial rörelsen gav upphov till för att i första hand klarlägga ungsocialisternas ideologiska ställningstaganden och politiska utveckling. I denna bok utgår jag istället från antagandet att det går att närma sig skapandet av identitet genom att undersöka ungsocialisternas framställningar av den verklighet de levde i. Det förefaller troligt att ungsocialisterna i sina tolkningar av verkligheten även formulerade och formade de egna identiteterna.⁶² Följaktligen tar undersökningen sin utgångspunkt i teorier som möjliggör en analys av språkliga framställningar av verkligheten, samt tillåter att dessa kopplas till identitetsskapande inom en grupp.

SPRÅK OCH DISKURS

De språkcentrerade diskursanalytiska teorierna har till stor del sin grund i poststrukturalistisk teoribildning, vilken utgår från lingvistikern Ferdinand de Saussures språkfilosofi. Saussure framhåller språket som ett system av tecken som får sina betydelser genom hur de förhåller sig till andra tecken. All betydelse blir därmed relativ. Ett ord och dess mening kan inte anses vara oberoende av andra ord, då det är i skillnaderna mellan de språkliga tecknen som mening skapas.⁶³ Enligt Saussure kan människan uppleva världen endast genom språket, vilket innebär att språket inte är en enkel spegling av den yttre verkligheten, utan att världen så som människan känner den bestäms av fastlagda språkliga strukturer. Språket strukturerar människans uppfattning av världen och fungerar följaktligen som en ofrånkomlig förmedlare mellan människan och den yttre verkligheten.⁶⁴ I de poststrukturalistiska användningarna av Saussures teorier betonas denna iakttagelse av språkets betydelse för skapandet av verkligheten, samtidigt som strukturernas instabilitet och föränderlighet framhålls.⁶⁵

Begreppet diskurs förekommer i en mängd olika versioner och betydelsen är ofta oklar. I enlighet med Marianne Winter Jørgensens och Louise Phillips definition i *Diskursanalys som teori och metod*, skulle diskurs i detta sammanhang dock kunna preciseras som ett visst sätt att förstå och betrakta världen.⁶⁶ Då diskursanalysen förutsätter att bilderna av verkligheten endast är produkter av ett visst sätt att uppfatta världen, vore det enligt detta perspektiv bedrägligt att söka efter en objektiv sanning i texternas framställningar. I avvisandet av en objektiv verklighet, kan poststrukturalismen och diskursanalysen ibland tyckas avfärda föreställningen om en verklighet utanför språket. Det är dock inte förekomsten av en yttre värld som problematiseras, utan hur människor uppfattar denna värld.⁶⁷ Därför lämpar sig diskursanalysen särskilt väl för undersökningar som utgår från texter och andra språkliga fenomen. Om språket skapar världen, är det i första hand de språkliga uttrycken som borde studeras.

Enligt Michel Foucault, kan en diskurs undersökas genom studier av historiska och nutida texter, vilka bör ses som uttryck för den diskurs inom vilken de tillkommit. Den rådande diskursen avgör helt vad som är möjligt att formulera och vad som kan anses vara sanning. I förmågan att formulera en diskurs ligger därför även makten att genom orden påverka världen.⁶⁸ Utsagor som inte överensstämmer med den gällande diskursen, utestängs däremot från det vedertagna vetandet. Foucault hänvisar bland annat till hur Mendels behandling av arvsanlag som ett nytt biologiskt objekt inte kunde införlivas i den rådande biologiska diskursen. Först efter det att behandlingen av biologiska objekt hade ändrats, kunde vetenskapen tillåta sig att tala om Mendels resultat.⁶⁹ De sanningar som omfattas av diskursen kan således inte ses som absoluta och beständiga. Tvärtom är de historiskt specifika, eftersom de är knutna till den diskurs som dominerar under en viss tidsepok.⁷⁰

Senare diskursanalytiska teorier, såsom Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursteori, utgår ifrån Foucaults diskursbegrepp men betonar tydligare diskursernas instabilitet och förändringsprocesser. Precis som Foucault, hävdar de att då en diskurs strävar efter att etablera en viss entydig tolkning av världen, utesluts andra möjliga tolkningar. Att reducera antalet möjliga innebörder, innebär emellertid också att diskursen definierar sig i förhållande till det uteslutna. Eftersom olika företeelser eller framställningar av världen kontrasterar emot andra möjliga alternativ, får ett fenomen därför sin betydelse inte bara genom vad det är utan också genom vad det *inte* är.⁷¹ I *Hegemony and Socialist Strategy* menar Laclau och Mouffe att det dock är möjligt att identifiera vissa centrala, avgörande tecken, runt vilka diskursen organiseras. Att värderingarna och betydelserna inom diskursen är relativa, medför alltså inte att de tillmätts samma värde.⁷²

Betydelseerna inom en diskurs kan inte heller vara helt beständiga. Då språket används, skapas ständigt nya relationer mellan de olika tecknen, vilket orsakar en viss förskjutning av ordens betydelse eller funktion.⁷³ Därigenom möjliggörs en förändring av de betydelser som diskursen etablerat. Följaktligen kan en diskurs aldrig bli ett fulländat och färdigt system, utan måste ses som en rörlig struktur.⁷⁴ På samma sätt som en exakt upprepning av en viss situation är otänkbar, varierar det språkliga sammanhanget alltid något. Även om förändringen är till synes obetydlig, är den också ofrånkomlig och en viktig förutsättning för skapandet av nya betydelser och tolkningar. Trots att framställningarna inom en diskurs bygger på tidigare utsagor, tillför de därför samtidigt någonting nytt.

Användningen av diskursbegreppet är långt ifrån okontroversiellt och tenderar att variera beroende på i vilken typ av undersökning de olika elementen från diskursanalysen förekommer.⁷⁵ Detta utesluter dock inte att diskursanalysen kan vara mycket användbar som problematiserande perspektiv i historiska undersökningar som fokuserar på språket, då den uppmärksammar hur språket används för att skapa och förmedla föreställningar och tolkningar av världen.⁷⁶ Det är främst ur detta perspektiv begreppet diskurs kan sägas utgöra en bakgrund till analyserna i denna bok.

KONKURRENS OCH HEGEMONI

Diskursen som den gestaltas hos Foucault, tenderar att framstå som förhållandevis ensamt dominerande och fullständig, medan Laclau och Mouffe lägger större vikt vid förekomsten av flera olika diskurser samtidigt. De tolkningar av världen som inte kan införlivas inom en diskurs, kan mycket väl ta sig uttryck inom en konkurrerande diskurs. Följaktligen kan olika diskurser samtidigt förmedla helt oförenliga verklighetsbilder.⁷⁷

Teorierna om hegemoni är i första hand hämtade från den italienske socialisten Antonio Gramscis utveckling av de marxistiska idéerna om kampen mellan olika klasser i samhället. Gramsci menar att den härskande klassen inte endast kontrollerar våldsapparaten, utan även dominerar den världsbild som förmedlas. Om majoriteten av folket kan fås att dela den dominerande klassens föreställningsvärld, har denna klass lyckats uppnå hegemoni. Genom att massan samtycker till ordningen, kan den härskande klassen behålla sin dominans.⁷⁸ Då en föreställningsvärld uppnår hegemoni, förefaller dess värderingar eller ideal inte specifika eller relativa utan upplevs som det enda sanna. Vissa värderingar kan te sig så självklara att ett ifrågasättande förefal-

ler otänkbart. Medan de hegemoniska framställningarna anger vad som är normalt, blir de tolkningar (och de individer eller grupper som företräder dessa) som skiljer sig från denna norm, betraktade som avvikande från det naturliga.⁷⁹ Hegemonin är dock aldrig fullkomlig utan skapas genom processer där också uppkomsten av motstånd och förändring är oundviklig.⁸⁰ Motdiskurser kan utmana den rådande hegemonin genom att presentera en alternativ världsuppfattning.⁸¹

Hegemonibegreppet kan främst kopplas till teorier om borgarklassens hegemoni i det kapitalistiska samhället. Gramscis tankar om hegemoni kunde exempelvis förklara den borgerliga klassens dominerande ställning i Europas demokratier. Systemen och produktionen i dessa länder fordrade en anpassning till en världsbild som överensstämde med de nya krav som ställdes – det som egentligen var tvång måste kunna uppfattas som ett slags frihet och ske med folkets samtycke.⁸² Det är dock tveksamt om en grupp kan uppnå hegemoni inom alla samhällsområden. Åsa Linderborg framhåller i sin avhandling *Socialdemokraterna skriver historia* att det i alla hegemoniska processer uppkommer alternativ i form av mothegegonier. Exempelvis kan den tidiga arbetarrörelsen ses som en mothegegonisk strömning. Samtidigt kan socialdemokratin sägas ha uppnått en hegemonisk ställning inom arbetarrörelsen, varför oppositionen inom partiet utgjorde ett hot mot denna hegemoni.⁸³ Begreppet hegemoni fokuserar således på maktförhållanden och motstånd, vilket gör det användbart för analyser av motsättningar i samhället. Då ungsocialisterna förefaller ha befunnit sig i ständig konflikt med det borgerliga samhället och socialdemokraterna, skulle teorierna om hegemonier kunna visa sig givande även i denna undersökning.

SUBJEKTSPOSITIONER OCH IDENTITETER

I boken *Kulturanalyser* diskuterar Billy Ehn och Orvar Löfgren begreppet identitet och hur det kan användas med utgångspunkt i ett konstruktivistiskt synsätt, där identiteten och subjektet inte ses som något givet eller bestående utan som något som konstrueras och ständigt förändras.⁸⁴ Då Laclau och Mouffe utvecklar sitt resonemang kring identitet, används begreppet subjekt i betydelsen subjektspostion. Subjektspostioner är att förstå som de positioner som erbjuds individen inom en diskurs. Innehållet i subjektspostionerna är följaktligen ett resultat av de tillgängliga diskurserna.⁸⁵

På samma sätt som det existerar flera olika diskurser, måste subjektet också inta flera subjektspositioner, trots att det ibland existerar starka motsättningar mellan de olika positionerna. Individerna kan följaktligen ha många identiteter samtidigt.⁸⁶ Enligt Laclau och Mouffe är det dock omöjligt att upprätta helt separata positioner, då de hela tiden påverkar varandra. Gränserna mellan de olika subjektspositionerna är därför flytande och oklara.⁸⁷ Precis som i diskurserna, existerar emellertid tecken som kan ses som särskilt väsentliga för identiteten. Runt dessa kan identiteten organiseras. I likhet med diskurserna är subjektspositionerna dessutom föränderliga, vilket gör att identiteten aldrig kan betraktas som fulländad.⁸⁸ Genom att människorna identifierar sig med olika subjektspositioner, kan trots detta en känsla av identitet och beständighet uppnås. Tillgången till de olika subjektspositionerna kan dock begränsas av hegemoniska maktstrukturer, vilka konstruerar och upprätthåller hierarkiskt ordnade kategorier såsom kön, klass och etnicitet.⁸⁹ Då jag strävar efter att undersöka ungsocialisternas olika identiteter, är de olika subjektspositioner ungsocialisterna kunde besitta underordnade i de analytiska resonemangen. Det är inte främst hur ungdomsförbundets medlemmar intog positioner som partimedlemmar, fängelsekunder eller författare som är av intresse. Däremot ses subjektspositioner i detta sammanhang som relativt begränsade delar av mer omfattande identiteter, varför de följaktligen inte bör betraktas som betydelselösa för identitetsskapandet.

Laclaus och Mouffes betoning av diskursens bestämmande roll gällande subjektspositioner, skulle kunna tolkas som en närmast deterministisk syn på människors liv och personligheter. Det kan dock invändas att det föränderliga i strukturerna istället framhåller människan som handlande subjekt.⁹⁰ Eftersom möjligheten till förändring finns i det aktiva användandet av språket, kan individerna omskapa diskursernas till synes fasta betydelsesystem. Att diskurserna tillhandahåller vissa föreställningar och subjektspositioner, utesluter inte heller att människor aktivt kan använda sig av dessa i skapandet av exempelvis identiteter eller mothegemoniska rörelser.

GRUPPER OCH GEMENSKAP

Benedict Anderson resonerar i *Den föreställda gemenskapen* kring nationalismens konstruktion av gemenskaper och kollektiva identiteter i nationalstaterna. I likhet med gemenskapen inom en nation, bygger många gruppbyggnader på *föreställda* gemenskaper eftersom bilden av gemenskapen

existerar i medlemmarnas medvetande trots att de aldrig kommer att träffa samtliga övriga medlemmar.⁹¹ Även om människor kan ha flera olika identiteter samtidigt, innebär gruppbildningen dock en reducering av möjliga identiteter, då en viss identitet lyfts fram som viktigare än alla andra. Att låsa sig vid vissa identiteter möjliggör därför också de kollektiva identiteterna. För att kunna bevara gruppidentiteten kan medlemmarna undertrycka och förtrycka motsägande egenskaper och åsikter samtidigt som gemensamma ståndpunkter betonas.⁹²

I likhet med diskursen i sin helhet, skapas identiteten till stor del i relation till de möjliga identiteter som utesluts.⁹³ Ehn och Löfgren konstaterar att uppdelningen i ett "vi" och ett "de" verkar vara avgörande för hur en grupps identitet konstrueras. Utomståendes föreställda avvikande från den av gruppen accepterade normen, speglar den egna gruppens egenskaper – "de andra" representerar det "vi" inte är. För att illustrera detta hänvisar Ehn och Löfgren till hur sekelskiftets borgerliga kultur utvecklade schablonbilder av arbetarklassen som ociviliserad och vulgär. Dessa bilder skulle knappast kunna ge någon information om arbetarkulturen, men visar arbetarklassens funktion av motbild till den civiliserade och förfinade borgarklassen. Dessutom tydliggör exemplet hur de olika identiteterna rangordnas i olika hierarkier, där den eftersträvarsvärda normen ställs mot den förkastliga avvikelsen. För att hierarkin ska kunna upprätthållas, måste skillnaderna mellan grupperna ständigt befästas och framhävas. Detta kan bland annat ske genom användningen av stereotyper eller starkt förenklade framställningar av dem som anses stå utanför gruppen.⁹⁴

Ernesto Laclau påpekar att hierarkier och maktförhållanden mellan grupper är en ofrånkomlig del av konstruktionen av kollektiva identiteter. Grupper som på olika sätt befinner sig i underordnad ställning måste utforma sin identitet utifrån de befintliga maktrelationerna, vilka därigenom blir ett slags förutsättningar för den specifika identiteten. Om maktförhållandena ändrades till den undertryckta gruppens fördel, skulle identiteten inte kunna bestå utan förändras till att bli någonting annat.⁹⁵ Som teorierna om konkurrerande diskurser och mothegemoniska rörelser visar, kan en utsatt grupp däremot finna vägar till motstånd mot de verklighetsbilder där de framställs som avvikande och oönskade. De grupper som på detta sätt bekämpar den dominerande tolkningen av världen, kan göra detta genom att skapa en positivt laddad motbild till den rådande diskursens verklighetsbild. I konstruktionen av en positiv motidentitet kan det som i den ena diskursen uppfattas som dygder, bli till svagheter i motdiskursen. På samma sätt kan den förtryckta gruppens påstådda laster komma att betonas och framhållas som

ett eftersträvansvärt alternativ. Eventuellt kan tidigare negativt laddade drag dessutom överdrivas, då det i avgränsandet av den egna gruppen är önskvärt att tydligt markera avståndet till dem som står utanför gemenskapen.⁹⁶

ORGANISATION OCH RETORIK

I sin studie av syndikalistiska gruvarbetare, utgår Eva Blomberg från att de syndikalistiska organisationerna möjliggjorde ett skapande av kollektiva identiteter kopplade till gemensamma förutsättningar. Diskussioner i exempelvis de lokala klubbarna tillät arbetarna att själva formulera sina identiteter och därmed även införliva de politiska visionerna i identitetsskapandet. Samtidigt innebar detta att man avgränsade sig gentemot utomstående grupper och individer – i detta fall arbetsgivare, oorganiserade arbetare och kvinnor. Mötenas deklamationer och diskussioner förmedlade en särskild tolkning av världen och av relationen mellan den egna gruppen och andra grupper. Utifrån dessa tolkningar och verklighetsbilder konstruerade de syndikalistiska medlemmarna sig själva och sina identiteter.⁹⁷

De föreställningar och framställningar som förmedlas i texter skulle följaktligen inte bara kunna uppfattas som ett praktiserande av en viss diskurs, utan också som ett sätt för grupper att aktivt konstruera en kollektiv identitet gemensam för en större grupp människor. I retoriken används olika bilder och motiv för att formulera en sådan identitet. Henrik Berggren definierar i *Seklets ungdom* begreppet retorik som en serie bilder, begrepp och föreställningar, vilka tillsammans skapar en språklig verklighet. Retorik skulle enligt denna definition kunna betraktas som relativt specifika och konkreta utsagor kopplade till mer övergripande diskurser. I de fall då ungdomsretoriken varit så central att ungdomsrörelsens medlemmar kan antas ha känt sig delaktiga i den uppfattning som förmedlades via språket, anses retoriken också ha verkat identitetsskapande. Exempelvis framstår "ungdom" i Berggrens avhandling som ett normativt begrepp eftersom texternas beskrivningar av ungdomsidealet troligen påverkade skapandet av identiteten, då människor strävade efter att nå upp till det. I enlighet med diskursanalytisk metod, betraktar Berggren således språket som det främsta undersökningsfältet, vilket får till följd att retorik och användning av språkliga figurer uppmärksammas.⁹⁸

Både Blomberg och Berggren framhåller att identiteterna som skapades i de flesta av arbetarrörelsens organisationer var manliga identiteter. Trots att även kvinnor kunde ses som en del av gruppen, utslöts de ofta från

identiteterna genom att dessa utrustades med attribut och beskrivningar som enbart associerades till manlighet. Den kampinriktade retoriken med det militäriska bildspråket, hänvisade främst till männens värld. Henrik Berggren framhåller exempelvis att även om begreppet "ungdom" kunde vara könsligt ospecificerat, knöts det till egenskaper som mod, handlingskraft och vilja. I praktiken betraktades dessa kvaliteter som enbart manliga. Kvinnorna var visserligen inte frånvarande i retoriken, men tilldelades mer undanskymda roller som hjälperskor eller vårdare.⁹⁹

FORSKNINGSUPPGIFTEN

De teoretiska utgångspunkterna och den analytiska metoden hör ovillkorligen samman. Eftersom språket skapar verkligheten och subjektet, är det omöjligt att inta en position utanför språket, där detta skulle kunna studeras objektivt. Inte bara de teoretiska ansatserna utan även mer oklara personliga erfarenheter och antaganden färgar de följande analyserna. I en nära läsning av källmaterialet kan det dessutom vara svårt att distansera sig från studieobjektet. Den ofrånkomliga subjektiviteten utesluter dock inte att vetenskaplighet och klarhet eftersträvas i framställningen. Förhoppningsvis kan redogörelserna för teori och metod i någon mån klargöra vilka utgångspunkter som påverkat mina läsningar av källmaterialet.

METOD

Analyserna bygger på en kvalitativ metod, där källmaterialet har bearbetats tematiskt. Detta leder till en viss nödvändig generalisering av materialets mångfald. Särskild uppmärksamhet har dock ägnats de föreställningar och teman som genomgående tilldelats en särskilt stor betydelse i både mötesprotokollen och tidningarna. Eftersom boken syftar till att belysa den ungsocialistiska gruppens identitetsskapande, har störst vikt lagts vid artiklar eller diskussionsämnen som tycks ha knutit an till den egna organisationen eller till föreställningen om vad som utmärkte en ungsocialistisk människa. Även om det exempelvis förekommit en ingående teoretisk diskussion angående syndikalismen, förefaller en bekännelse till syndikalismen inte på något sätt ha varit avgörande för den ungsocialistiska identiteten, varför denna inte ägnas någon större uppmärksamhet i analyserna. Många syndikalisters verksamhet var oberoende av den ungsocialistiska organisationen och inom förbundet kunde vissa medlemmar vara syndikalister, medan andra kunde se sig som motståndare till den syndikalistiska dominansen.

Föreställningar och formuleringar som skulle kunna ses som centrala för den ungsocialistiska identiteten, förekommer sannolikt oftare i texter som använder sig av en retorik där talet om "vi" och den egna gruppen signalerar gemenskap, än i texter som mer allmänt behandlar olika ideologier eller arbetarnas situation. För att ge läsaren tillfälle att reflektera över mina analyser och för att bättre kunna förmedla den stämning som fanns i de ungsocialistiska texterna, har jag valt att infoga relativt många citat i den löpande texten. Dessa återges utan ändringar, det vill säga med de eventuella stavfel, syftningsfel och liknande som förekommer i källorna.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Eftersom jag utgår från att texternas verklighetsbilder skulle kunna påverka skapandet av olika identiteter, kommer texternas retorik att betraktas som ett sätt för ungdomsförbundets medlemmar att skapa gemensamma identiteter. Till skillnad från en stor del av den tidigare forskningen kring ungsocialisterna, kommer texterna således inte att analyseras i relation till ett sakpolitiskt sammanhang. I enlighet med Henrik Berggrens användning av identitets- och retorikbegreppen, är ambitionen istället att identifiera centrala retoriska bilder och föreställningar, vilka förefaller så viktiga att de skulle kunna antas ha varit identitetsskapande. Däremot är inte syftet att undersöka enskilda diskurser i framställningarna, även om resonemangen bör ses mot bakgrund av teorier om diskurser och den språkligt konstruerade verkligheten. Då identiteterna innehöll olika element från samtida diskurser, rymts inte en närmare bestämning av betydelsebildningarna kring exempelvis manlighet eller ungdom inom denna undersökning. Det övergripande syftet är att undersöka och förstå skapandet av olika identiteter inom den ungsocialistiska rörelsen och därigenom kanske även visa hur och varför dessa identiteter skapades på ett visst sätt. Naturligtvis görs inga anspråk på att presentera en fullständig redogörelse för ungsocialisternas olika identiteter.

Med utgångspunkt i resonemang kring diskurs och kollektiva identitetsskapande processer, kan ungsocialisterna undersökas utifrån den övergripande frågeställningen:

- Hur användes retorik av ungsocialisterna i skapandet av gemensamma identiteter?

I studiet av texternas retorik och språkliga motiv kan mer specificerade frågor ställas till källmaterialet:

- 1 Kring vilka centrala motiv organiserades de ungsocialistiska identiteterna?
- 2 Vad framhölls som eftersträvansvärt respektive förkastligt?
- 3 Hur avgränsade sig ungsocialisterna mot andra grupper? Fanns det särskilda beskrivningar eller stereotyper som användes i framställningar av motståndarna eller av den egna gruppen i förhållande till "de andra"?
- 4 Försökte ungsocialisterna formulera alternativ till en borgerlig respektive en socialdemokratisk hegemoni? Hur gjordes i så fall detta?

Under den undersökta perioden förändrades ungdomsförbundet i olika omgångar; från att ha varit en liten men uppmärksam del av det socialdemokratiska partiet, blev det ett självständigt parti som mot slutet av perioden upplevde en nedgång i medlemsantal och inflytande. Även om undersökningen inte förutsätter en grundläggande förändring av retoriken och inte är kronologiskt strukturerad, utesluts inte heller en sådan förändring. Eventuella förändringar är dock att se som en underordnad fråga, som framförallt kommer att uppmärksammas i den avslutande diskussionen.

MATERIAL

Det förefaller rimligt att anta att om ungsocialisterna skapade gemensamma identiteter, skedde detta genom framställningar och texter som producerades inom ramarna för den ungsocialistiska rörelsen. I arkiv och bibliotek finns en mängd texter som på olika sätt rör ungsocialisterna. Vid sidan av organisatoriskt material, har ungdomsförbundets medlemmar gett upphov till exempelvis brev och litteratur. Olyckligtvis har också mycket material gått förlorat till följd av att klubbar upphört eller flyttat. De ungsocialistiska klubbarna följde ofta ett mönster med nybildade klubbar som snart tappade de flesta av sina medlemmar och sedan lades ned.¹⁰⁰ Dessutom var ungsocialisterna ofta instabilt organiserade och sannolikt saknade klubbarna ibland medel och förmåga att tillvarata dokument som skulle ha kunnat vara intressanta för eftervärlden.

Att ungsocialisterna ofta stod under polisbevakning, kan också ha lett till att inte allt material bevarades, då det fanns en risk att det kunde användas mot medlemmarna. Trots detta råder det inte någon brist på källor. Förutom tidningar, gavs även romaner, pamfletter och lyrik ut på ungsocialisternas eget förlag. Dessutom finns protokoll bevarade från kongresserna och vissa av de lokala klubbarnas möten. Allt detta skulle troligen kunna användas för att ge en utförlig bild av den ungsocialistiska gemenskapen, men detta skulle knappast låta sig göras inom ramarna för denna lilla bok. Därför har mina analyser koncentrerats kring mötesprotokoll från de ungsocialistiska klubbarna i Malmö och Landskrona samt de två ungsocialistiska tidningarna *Brand* och *Nya Folkviljan*.

Tidningen *Brand* var den ungsocialistiska rörelsens huvudorgan och utgavs från och med maj 1898. Under lång tid utkom endast ett nummer i månaden, vilket utökades till ett nummer i veckan 1908.¹⁰¹ Tidningens mest omtalade redaktör var Hinke Bergegren, som avlöste Albert Jensen.¹⁰² Eftersom Bergegren var ungsocialisternas mest kände förespråkare och frontfigur, betraktades *Brand* ofta som ett direkt uttryck för förbundets politiska program. Även om detta troligen var ett felaktigt antagande, var huvudorganet *Brand* sannolikt den mest spridda och lästa ungsocialistiska publikationen. Att *Brand* ofta uppmärksammats i undersökningar kring ungsocialismen, skulle också kunna bero på att tidningen gavs ut relativt regelbundet under en längre tid. Därtill kan *Brand* förhoppningsvis i någon mån kompensera avsaknaden av en analys av den ungsocialistiska skönlitteraturen, eftersom varje nummer innehöll kortare noveller eller dikter.

Skönlitteratur förekom också i den Malmöbaserade tidningen *Nya Folkviljan*. *Nya Folkviljan* startades 1906 av Carl G. Schröder, vilken kvarstod som redaktör till 1914, då Karl Fernström tog över.¹⁰³ Trots att tidningen var uttalat ungsocialistisk, blev den accepterad som officiellt ungsocialistiskt organ först efter uteslutningarna av Bergegren och Schröder 1908. I likhet med *Brand* innehöll *Nya Folkviljan* många olika sorters texter; översatta artiklar om filosofiska och politiska tänkare blandades med dagspolitiska notiser, ideologiska betraktelser och skönlitteratur. Ofta saknade artiklarna i de båda tidningarna angiven författare och ibland undertecknades de med en pseudonym. Endast i vissa fall förekom också illustrationer. Däremot kunde tonen i Schröders tidning vara aggressivare än i *Brand*, där Hinke Bergegren ofta uttryckte sig påfallande försiktigt i känsliga frågor. Därtill uppmärksammades de södra delarna av Sverige i något högre grad, i synnerhet i de notiser som behandlade olika medlemsaktioner och de domar som riktade sig mot ungsocialisterna.

Till viss del skulle tidningarna kunna ses som en arena där ungsocialisterna riktade sig utåt mot politiska fiender i den samhälleliga debatten, men de hade även en viktig uppgift i att hålla samman den annars lösa organisationen. Kanske var denna aspekt av tidningarnas funktion särskilt betydelsefull, då samarbetet och kontakten mellan organisationens medlemmar tidvis verkar ha varit otillräcklig. I tidningarna skedde följaktligen en produktion av ungsocialistisk identitet, då de gav en bild av vilka positioner och attityder som var tillgängliga för ungsocialister. Henrik Berggren påpekar att ungdomsförbundens tidningar inte bara var ett forum för agitation och interinformation, utan också bärare av rörelsens identitet och den gemenskap som medlemmarna valde att vara en del av.¹⁰⁴

Mötesprotokoll tycks ofta ha blivit förbisedda i skildringar av den ungsocialistiska rörelsen. Av den forskning som nämns i forskningsläget, är det endast de äldre verken av Fernström och Lindbom som tycks hänvisa direkt till de diskussioner som förts i de lokala klubbarna. På Arbetarrörelsens arkiv i Landskrona finns mötesprotokoll bevarade från de ungsocialistiska klubbarna i Landskrona och Malmö. De aktuella protokollböckerna från "Malmö socialistiska ungdomsklubb" sträcker sig från 1903–1909 samt 1915–1920. Den här studerade protokollboken från Landskronaklubben omfattar åren 1905–1911. De ungsocialistiska mötesprotokollen är handskrivna och uppgiften som sekreterare har uppenbarligen skiftat mellan medlemmarna. Kanske är protokollens skiftande karaktär – från mycket utförliga till strängt kortfattade – en konsekvens av detta. Centrala för min undersökning är de mötesprotokoll där sekreteraren återgivit samtalet kring den diskussionsfråga som behandlats på mötet. Vanligtvis inleddes en sådan fråga med ett kortare förberett anförande av någon av mötesdeltagarna, varefter ordet lämnades fritt. För det mesta formulerades inget bestämt uttalande eller resolution, utan diskussionen fick utgöra svar på frågan. Ofta avslutades mötena med att man sjöng "Ungdomsmarschen" eller "Internationalen".

Av mötesprotokollen framgår att mötena inte alltid hölls regelbundet. Ibland gjordes långa uppehåll, även om det förefaller som om man avsåg att hålla möte ungefär varannan vecka. Landskronaklubbens diskussionsanteckningar tenderade att vara mer utförliga än Malmöklubbens och den senare klubbens protokoll ägnades också i något högre grad åt praktiska frågor. Även om mötena, i synnerhet de i Landskrona, verkar ha varit relativt välbesökta, var det ofta samma personer som uttalade sig i diskussionerna. Om de åsikter som formulerades är representativa för klubben kan således ifrågasättas. En viss förvanskning av diskussionerna vid nedtecknandet är också antaglig. Däremot utesluter inte detta att de skrivna protokollen var betydelsefulla för ungsocialisternas identitetsskapande. I likhet med de muntliga diskussionerna, skapades de utifrån vissa bestämda förutsättningar.

Att nedtecknandet utformats på ett visst sätt, visar på vilka möjligheter ungsocialisterna hade att utforma sina tankar och åsikter. I kombination med tidningsartiklarna kan protokollen förhoppningsvis ge en djupare förståelse för vilka ämnen som var viktiga för ungsocialisterna och vilka föreställningar som anammades av medlemmarna i de lokala klubbarna.

AVGRÄNSNINGAR OCH URVAL

I boken undersöks ungsocialisternas identitetsskapande mellan åren 1903 och 1917. Avgränsningen av undersökningen till perioden 1903–1917 är bestämd både utifrån tillgången på material och utifrån uppgifter hämtade från litteraturen. Malmöklubbens protokollbok inleds med ett möte i april 1903, vilket därför förefaller vara ett lämpligt år för denna undersöknings början. Därtill var detta ett betydelsefullt år för den ungsocialistiska rörelsen eftersom splittringen mellan ungdomdemokrater och ungsocialister då blev definitiv. Att min undersökning av ungsocialisterna avslutas vid 1917 motiveras däremot inte av materialtillgången utan av att detta år kanske skulle kunna sägas utgöra ett slags avslut för den ungsocialistiska rörelsens mer aktiva period. Naturligtvis existerar ingen klar gräns – tvärtom kunde en klar nedgång märkas långt tidigare. Det finns dock mycket som tyder på att hungerkravallerna 1917 befäste denna. Även om en ungsocialist ledde det första upproret i Västervik i april, lyckades ungsocialisterna aldrig ta initiativet i vårens protester och kravaller. Trots att förbundet ivrigt inväntat en revolution, vågade de flesta ungsocialister synbarligen inte uppmana till öppen revolt.¹⁰⁵ Med undantag för en demonstration till förmån för den fängslade Amaltheamannen Anton Nilson, förblev ungsocialisternas inflytande mycket litet.¹⁰⁶

1917 var också året då det vänstersocialistiska partiet bildades och helt kunde ta över ungsocialisternas roll som oppositionsparti och kritiker av det socialdemokratiska partiet. Hinke Bergegren, som tidigare i det närmaste identifierats med det ungsocialistiska partiet, lämnade nu förbundet och anslöt sig till vänstersocialisterna.¹⁰⁷ Då de ungsocialister som dömts för Amaltheaattentatet slutligen befriades ur fängelset efter ett beslut i riksdagen, beklagade de hur den ungsocialistiska rörelsen hade utvecklats sedan 1908. Entusiasmen och kampglädjen tycktes försvunnen och Amaltheamannen Algot Rosberg uppmanade medlemmarna att försöka ingjuta nytt liv i rörelsen.¹⁰⁸ I en annan undersökning kunde aktivitetens avstannande vara ett intressant studieobjekt, men för en analys av de ungsocialistiska identiteterna förefaller tiden fram till 1917 vara mer givande.

Medan samtliga mötesprotokoll från den angivna perioden har undersökts, visade sig en fullständig genomgång ogörlig då det gällde den betydligt mer omfattande textmassan från de båda ungsocialistiska tidningarna. För att begränsa undersökningsmaterialet har det första numret i månaden av *Brand* och *Nya Folkviljan* undersökts under de år som på olika sätt förefaller ha varit viktiga för ungsocialisterna. Förutom nummer från 1903 och 1917, ingår tidningar från åren 1906, 1908, 1910 och 1914.¹⁰⁹ Nedslagen har gjorts med relativt jämna mellanrum och åren som uppmärksammats skulle också kunna sägas vara år då den ungsocialistiska gruppgemenskapen utmanats eller ifrågasatts. Av olika skäl angreps ungsocialisterna 1906 och 1908 av bland andra socialdemokrater, då redaktörerna Hinke Bergegren och Carl G. Schröder suspenderades och sedan uteslöts.

Under 1906 utsattes förbundet för hård kritik efter att några ungsocialister avslöjats vara inblandade i planer på ett bankrån. I slutet av 1905 hade dessutom tillfällighetstidningen *Gula Faran* givits ut av Kalmars ungsocialistiska klubb. De kraftiga reaktioner som följde på tidningens grova och våldsamma språk, utnyttjades som argument för uteslutning, då kritiken av ungsocialisterna kulminerade i suspensionerna av Bergegren och Schröder. Strax efter uteslutningarna 1908, sprängde tre av medlemmarna i den ungsocialistiska klubben i Malmö strejkbrytarefartyget *Amalthea*. Av socialdemokratiska och borgerliga tidningar utpekades hela den ungsocialistiska rörelsen som ansvarig för attentatet, samtidigt som många människor också uttryckte sympati för de unga gärningsmännen.¹¹⁰

Under hösten 1908 ombildades också det socialistiska ungdomsförbundet till ett självständigt ungsocialistiskt parti. Då Sveriges Arbetares Centralorganisation bildades 1910, engagerade sig dock flera av de ledande ungsocialisterna i den nya syndikalistiska organisationen. Trots att många syndikalister förblev medlemmar i det ungsocialistiska partiet, förvärrades den försvagning som inletts efter nederlaget i storstrejken. SAC sågs från början som en kompletterande kamporganisation – det ungsocialistiska partiets fackförening. Emellertid minskade partiets betydelse snart drastiskt i jämförelse med det växande SAC, och den ungsocialistiska rörelsen kom aldrig att få större politiskt inflytande än före storstrejken.¹¹¹ Det försvarsvänliga bondetåget i februari 1914 samt krigsutbrottet samma sommar, var dystra tilldragelser för arbetarrörelsen som helhet. För de passionerade antimilitaristerna i det ungsocialistiska partiet, var händelserna också provocerande eftersom de direkt berörde en av partiets kärnfrågor.

DISPOSITION

Analyserna i boken disponeras i fem kapitel och följs av en avslutande diskussion där de viktigaste resultat sammanfattas och ytterligare granskas. De olika analysavsnitten bygger på de centrala retoriska bilder och nyckelord som knöts till de ungsocialistiska identiteterna. Uppdelningen kan också ses som ett försök att identifiera föreställningar om olika ungsocialistiska identiteter eller "roller" som gjordes tillgängliga för ungdomsförbundets medlemmar. Tillsammans fungerade dessa identiteter som delar i en ungsocialistisk gemenskap. Gränserna mellan dessa är inte på något sätt fasta och många identiteter går in i varandra eller delar vissa retoriska motiv, men som ett redskap för att skapa ordning i den mängd teman som återfinns i det komplexa källmaterialet, fungerar denna uppdelning förhoppningsvis relativt väl.

En konsekvens av den tematiska och icke-kronologiska framställningsformen är att den ungsocialistiska organisationen konsekvent benämns som ungdomsförbund, även efter det att det ungsocialistiska partiet bildats. Detta för att undvika förvirring i framställningen och för att förhindra att ungsocialisternas parti sammanblandas med det socialdemokratiska partiet.

DEN FÖRRÄDDE KÄMPEN

I avhandlingen *Socialdemokraterna skriver historia* visar Åsa Linderborg hur Hinke Bergegren har utnyttjats i den socialdemokratiska historieskrivningen. Som motståndare till den av Branting dominerade partiledningen, tillskrevs Hinke konsekvent djävulska drag. Han var sinnessjuk, feg och lömsk. I egenskap av mörk motbild till stora män som Axel Danielsson och Hjalmar Branting, blev han också symbol för anarkismen och för den ungsocialistiska oppositionen. Partiledningens bekämpande av ungsocialisterna blev därigenom det godas kamp mot det onda.¹¹²

DE FALSKA SOCIALDEMOKRATERNA

Även i de ungsocialistiska tidningarna användes detta grepp, men i den ungsocialistiska retoriken var det istället Hjalmar Branting som intog rollen som den genuint ondskefulle motståndaren. I *Nya Folkviljan* utsågs Branting till den som mer än någon annan bar skulden till korruptionen och dekadensen inom partiet.

Man kan egentligen icke höra ett enda ord från Brantings mun, icke läsa en enda rad från hans penna utan att det fastslår, att Hjalmar Branting är personifikationen av allt Sveriges politiska bedrägeri. [...] Han är den hake, som håller dörren stängd för varje sanningens och rättens vindfläkt. Han är det grimmskaft, som håller hela reaktionens bålverk samman.¹¹³

Hjalmar Branting var tveklöst den farligaste fienden, helt utan försonande drag. Till skillnad från socialdemokraternas bilder av Bergegren, framstod Branting emellertid inte som sinnesförvirrad utan snarare som kallt beräkande. Om den socialdemokratiskt skildrade Hinke Bergegren var lömsk, var ungsocialisternas Branting än mer försåtlig. Enligt Hinke Bergegrens beskrivning av Branting, var öarligheten partiledarens kanske mest utmärkande drag.

En värre humbug än t.o.m. själva socdemarnas värsta valskej finns emellertid, och det är – hr Branting. En falsk, hal huggorm, som ingen kan få fatt i han tittar nästan fräckt modigt fram, men svänger sig i samma ögonblick undan och står där så menlös, utan att se upp, ty liksom alla falska människor *kan* han inte se folk i ögonen.¹¹⁴

För ungsocialisterna var Hjalmar Branting en man med två ansikten. De som lät lura sig kunde endast se den menlösa, beskedliga sidan av partiledaren, medan de mer klarsynta genomskådade den falska ytan och såg det sanna, ormlika ansiktet bakom masken. Enligt ungdomsförbundet borde det inte finnas några tvivel om att Branting var dramats egentlige skurk. Därtill var han särskilt farlig eftersom han också ägde förmågan att bedra sin omgivning. I det huggormslika beteendet fanns dessutom ett hot om angrepp – ormen kunde när som helst hugga. Att angreppet då främst skulle riktas mot ungsocialisterna, fanns det ingen anledning att betvivla. Inte heller skulle Branting vara ensam i sina utfall mot ungdomsförbundet. Hjalmar Branting var visserligen en bedrägeriernas mästare, men han var långt ifrån den ende med denna egenskap.

Föreställningar om de oärliga och falska socialdemokraterna återkom ständigt i både mötesprotokoll och tidningar. De var blekgrå skuggfigurer som lurade i skumrasket, förenade i sin svekfullhet.¹¹⁵ För att inte avslöja sin egoism och makthunger, arbetade ledande socialdemokrater emellertid under olika förklädnader¹¹⁶ eller masker, ägnade att lura arbetarna till att lita på partiledningen.¹¹⁷

Att varningarna för den socialdemokratiska dekadensen till viss del kom att prägla ungsocialisternas diskussioner om arbetarrörelsen, innebar inte att man ville inskränka sig till att endast vara en kritiserande rörelse med ett uteslutande negativt program.¹¹⁸ För att socialismen skulle ha en framtid måste ungsocialisterna kunna presentera positiva motbilder till den hotande falskheten och korrruptionen. I skarp kontrast till de falska socialdemokraterna, stod därför de ärligt stridande ungsocialisterna. Till skillnad från de krypande karriärklättrarna inom partiledningen, höll de ungsocialistiska kämparna ryggen rak i striden.¹¹⁹ De var hjältarna som kunde stå emot Branting och de andra mörkermännen inom partiet.

Vi finnas, vi vaknat, vi käckt storma fram,
trots löje och hån af en verd!
Vår här är den liten, är det dāras skam,
Som glömma hvad striden är vārd.
Dock, få eller många, vår styrka är den
Att vi äro ärlige män.¹²⁰

Medan socialdemokraterna var lömska, kunde ungsocialisterna skryta med att de var ärliga män som fortfarande var beredda att offra allt i striden för ett nytt samhälle. Enligt *Brand* kunde man dessutom utnyttja att förbundets medlemmar ännu hade den entusiasm som moderpartiet saknade. Att ungsocialisterna skulle vara verklighetsfrämmande idealister avfärdades som rent förtal, som i denna artikel om ett ungsocialistiskt föredrag med påföljande diskussion:

jag mindes den beskyllningen [att våra idéer sväva så i luften] just därför, att Holméns hela bevisföring, hans exempel och allt, vilade så helt och hållet på och voro så direkt tagna ur värligheten. Det var den praktiskt skolade socialisten, som med bevis, kraft och entusiasm avfärdade den teoretiska socialdemokraten, vilken ville lysa med större kunskaper än han äger.¹²¹

Sambandet mellan ungsocialisternas karakteristiska kraftfulla entusiasm och förbundets ungdomliga karaktär, underströks ofta av ungsocialisterna. Hur ungdomsförbunden på detta sätt använde sig av sekelskiftets positiva syn på ungdomen som bärare av en naturlig och oförstörd kraft, har utförligt beskrivits i Berggrens *Seklets ungdom*.¹²² Berggren menar att ungdomen representerade vitalitet och handlingskraft och att den ungdomsretorik som förekom i ungdomsförbunden därför kunde utlova omedelbara förändringar, vilket kontrasterade mot partiets mer långsiktiga och försiktiga politik.¹²³

Även på de ungsocialistiska klubbmötena, tycks talet om ungdomen ha varit vanligt förekommande. I likhet med exempelvis *Brand*, fann ungdomsklubbbisterna att de äldre sällan visade det intresse de borde, medan ungdomarna var mer engagerade och idealistiska.¹²⁴ Ungsocialismens idealistiska sida var således inte att betrakta som en svaghet, utan som en tillgång som gav ungdomsförbundet ett övertag i förhållandet till de äldre i partiet. Utifrån denna föreställning formulerade ungsocialisterna till och med en möjlig arbetsuppdelning mellan sig och partiet. Detaljfrågorna tilläts alltför ofta tränga ut den äkta socialismen och uppmärksamhet på oviktiga småsaker kunde ta fokus från det stora målet. För att helt kunna dra nytta av ungdomens entusiasm och energi i kampen för socialismen, krävdes det att man lämnade de dagpolitiska frågorna åt de äldre socialdemokraterna.¹²⁵

Rörelsens framtid var beroende av att ungdomen engagerade sig och det var ungsocialisternas plikt att föra kampen vidare trots de svåra motgångarna. Dessutom kunde de annars så hårt ansatta ungsocialisterna segervisst hävda att framtiden alltid skulle tillhöra ungdomen inom partiet.¹²⁶ Ungsocialisterna ville vara arbetarrörelsens elit. Syftet med ungdomsförbunden var att

sprida bildning, kunskap och upplysning bland arbetarungdomen¹²⁷ – inte att konkurrera med socialdemokraterna.¹²⁸ I detta arbete var det av underordnad betydelse att förbundet hade relativt få medlemmar. Målet var inte att bli så stora som möjligt, utan att radikaliserar arbetarrörelsen och det socialdemokratiska partiet.¹²⁹ Deras kamp- och offervilja skulle inspirera även dem som stod utanför organisationen. Såsom avantgarde var de emellertid särskilt utsatta för fiendens förföljelser.¹³⁰ Inte minst de forna kamraterna i det socialdemokratiska partiet tycktes benägna att mer än gärna angripa sitt tidigare ungdomsförbund.

Enligt ungsocialisterna blev socialdemokraternas kritik ständigt allt hätskare. I vissa fall kunde den öppna illviljan mot ungdomsrörelsen emellertid döljas bakom en oförarglig fasad. Istället för att öppet erkänna att de betraktade ungsocialisterna som fiender, gömde sig partiledningen bakom tal om arbetarklassens bästa eller en låtsad uppgivenhet inför det borgerliga samhällets maktmedel. På ett möte i Malmö 1906, diskuterades socialdemokraternas inställning till de nya lagarna, vilka skulle försvåra den socialistiska agitationen. Av uppenbara skäl hade partiledningens protester inte varit kraftiga nog:

Vår[a] egna riksdagsmän säga gärna att lagarna gick igenom, istället för att skapa en opposition mot dem, ty de se förvisso i dessa lagar de bästa medel att kväsa oss, för dem förhatliga ungsocialister.¹³¹

Att socialdemokraterna fann ungsocialisterna förhatliga, var således avgörande både för partiets politik och för relationen mellan ungsocialism och socialdemokrati. Försöken att förtala ungsocialisterna, förefaller också ha varit ett vanligt tema i mötesdiskussioner och tidningsartiklar, där resonemanget ofta inleddes med en hänvisning till de lögnar som spritts i partipressen. Det var inte de borgerliga tidningarna utan den socialdemokratiska pressen som ansågs stå för de farligaste och mest effektiva angreppen.¹³² Enligt denna påminde ungdomsförbundets medlemmar mer om djävlar än om människor.¹³³ De var en hop råa ligister, ständigt lurande med en dolk i handen och ett stycke dynamit i bakfickan. Även om ungsocialisterna menade att detta naturligtvis var "lortprat",¹³⁴ var det viktigt att kunna tillbakavisa de "grisaktiga angrepp"¹³⁵ som förekom i olika socialdemokratiska tidningar. Därtill måste medlemmarna ta hänsyn till att socialdemokraterna med största sannolikhet skulle ta varje tillfälle i akt att smutskasta ungdomsrörelsen.

Den ungsocialistiska Kalmarsklubbens tillfällighetstidning *Gula Farans* grova språkbruk hade otvivelaktigt gett partiet ett lättköpt tillfälle att kritisera den ungsocialistiska oppositionen. Landskronaklubben påpekade

det onödiga i att använda ett språkbruk som av allt att döma gjorde mer skada än nytta. Däremot ansåg man att det inte fanns något att anmärka på innehållet och att det troligen var socialdemokraternas förhoppningar om riksdagsplatser som drivit dem till nya avståndstaganden från ungsocialisterna.¹³⁶ *Nya Folkviljan* menade dock att kritiken tydligt visade på socialdemokraternas hyckleri eftersom de socialdemokratiska tidningarna ofta använde tomma fraser och brutala uttryck.¹³⁷ En bild i *Brand* 1906 visade hur ledande socialdemokrater med Branting i spetsen stod beredda att bränna den sanningssägande ungsocialisten. Medan ungdomsförbundet symboliserades av en rakryggad och allvarlig ung man, framställdes de blodtörstiga socialdemokraterna förlöjligande i kvinnokläder, hetsande varandra att tända bålet.¹³⁸

Bild 2. "O heliga enfald" ... *Brand* Nr 12½ 1906.

I försvaret mot de orättvisa angreppen, kunde ungsocialisterna försöka vända den socialdemokratiska kritiken mot partiet. *Brand* påpekade också att de fel som tillskrivits ungdomsförbundet bättre passade in på partiet. Skillnaden var endast den att de äldre och slugare partikamraterna kunde konsten att dölja sina svagheter.¹³⁹ Enligt *Brand* utbröt jubel under en socialistisk valvaka, då det visade sig att liberalen Staaff valts in i riksdagen:

Ungsocialisterna protesterar och ropa: Ned med Staafflagen! Då blir hin lös. Okvädningsord och rop på lynchning från alla håll. Lynchna unghinkarna! Slå den satan i väggen, så det blir en våt fläck av honom! Vet inte busen hut! Leve socialdemokratien! Hurr... [...] Å vet hut! Slå ihjäl de förbannade ungsocialisterna! Täpp till truten på honom! Ut med busen!¹⁴⁰

Samtidigt som socialdemokraterna kallade ungsocialisterna för busar, framstod de själva som både grova och våldsamma. Stämningen tycks snabbt ha blivit hotfull, trots att de närvarande ungsocialisterna förefaller ha varit i minoritet. Om den socialdemokratiska partiledningen använde de negativa framställningarna av ungsocialisterna för att undertrycka den resurssvaga interna oppositionen,¹⁴¹ tycks ungsocialisterna i sin tur ha varit beredda att utnyttja sitt underläge i formuleringar kring konflikten med partiet. I skildringen av valvakan framhölls "unghinkarnas" utsatta position, då de modigt protesterade mot de övermäktiga socialdemokraternas hyllningar av en av arbetarrörelsens fiender. Dessutom var det möjligt att se de socialdemokratiska representanterna ur ett perspektiv som inte enbart betonade det falska och hotfulla utan även det löjliga. Både gesterna och orden gav ett överdrivet och plump intryck, vilket inte stod i proportion till ungsocialisternas muntliga protest.

I studien *Fostran till lönearbete*, menar etnologen Paul Willis att en motkulturs skämt ofta kretsar kring ett förlöjligande av auktoriteter.¹⁴² Hos ungsocialisterna var denna tendens visserligen tydligast då det gällde polisen och andra formella auktoriteter, men även partiledningen utsattes för ett visst löje, då den identifierades som en självutnämnd auktoritet. *Nya Folkviljan* införde exempelvis en omgjord psalm med titeln "En salm för socialdemokratiska partinollor", där orden "himlen" och "Gud" hade bytts ut mot "riksdagen" respektive "Branting"¹⁴³ – en parodisk anspelning på de socialdemokratiska auktoritetsanspråken och den överdrivna heroiseringen av Brantings person.¹⁴⁴ Förtroligheten med de socialdemokratiska framställningarna kunde således utnyttjas i formuleringar som i själva verket riktade sig mot partiets förebilder.¹⁴⁵

En liknande användningen av den socialdemokratiska retoriken skulle möjligen kunna märkas i hur diskussionen kring den socialdemokratiska kritiken kunde förmedla bilder av ungsocialisterna själva, betraktade genom en tänkt socialdemokratisk blick. I socialdemokratiska texter citerades gärna Bengt Lidforss beskrivning av ungsocialisterna som "lösse i den röda fanans veck".¹⁴⁶ Detta och andra nedsättande uttryck, bemöttes inte bara med liknande nidbilder och kritik mot partiet. I ironiska referenser till den egna gruppen, talade *Brand* även om "vi förkättrade ungsocialister"¹⁴⁷ eller "vi andra 'lösse'".¹⁴⁸ Följaktligen tycks resonemanget kring de orättvisa beskyllningarna ha erbjudit en möjlighet att bekräfta existensen av den egna gruppen genom att spegla sig i motståndarnas framställningar. Även om beteckningarna av den ungsocialistiska oppositionen var negativt laddade, var de inte desto mindre benämningar på en gemenskap. Att de nedsättande benämningarna togs upp i den ungsocialistiska retoriken, underströk dessutom de yttre angrepp som riktades mot rörelsen. Därmed kom motsättningen till socialdemokraterna att lyftas fram och i många fall även utgöra en central del av de ungsocialistiska föreställningarna om gemenskap.

Genom att kraftigt betona socialdemokraternas ovilja mot ungdomsförbundet, tydliggjordes och upprätthölls gränserna mellan ungsocialisterna och den socialdemokratiskt dominerade delen av arbetarrörelsen.¹⁴⁹ Ungsocialisternas kamp mot partiledningen kunde ses som en ädelmodig Davids kamp mot Goliat. Åsa Linderborg påpekar att de socialdemokratiska framställningarna användes som ett maktmedel av männen i partiledningen, vilka syftade till en ideologisk hegemoni inom partiet.¹⁵⁰ I sina mothegemoniska strävanden kunde ungsocialisterna dock utnyttja retoriken i dessa framställningar för att själva försöka formulera alternativ till den socialdemokratiska bilden av verkligheten.

FÖRRÄDERI

Av socialdemokraternas alla förolämpningar mot den ungsocialistiska rörelsen, diskuterades beskyllningen för att vara förrädare med särskild indignation.¹⁵¹ Texter som berörde denna benämning, saknade också den smått ironiska ton som kunde förekomma då andra anklagelser behandlades. För ungsocialisterna var det självklart att det var socialdemokraterna som borde betraktas som avfallingar eftersom de lämnat den äkta socialismen för att gynna sina karriärer som riksdagsmän.¹⁵² Socialdemokraternas första och avgörande förräderi var detta svek mot idealen och de socialistiska idéerna, vilket fick sin logiska följd i angreppen på ungsocialisterna i deras roll som radikala socialister.

Hans Lagerberg har i boken *Förrädare* skildrat hur partistriderna mellan reformister och revolutionärer ofta fördes med förräderiets termer. Ungsocialisterna uppfattade det socialdemokratiska partiets reformistiska politik som ett svek mot de socialistiska idéerna, vilket kopplades samman med personliga brister såsom girighet och egoism.¹⁵³ Arbetet i riksdagen, i synnerhet stödet för ett nationellt försvar, tycktes bekräfta socialdemokraternas avfall från socialismen till förmån för samarbete med liberalerna.¹⁵⁴ Riksdagsmännen hade tydligen kommit långt ifrån sina gamla ideal – om de någonsin haft några.¹⁵⁵ Hoppet stod därför till ungdomsförbundet. Det var främst där man kunde finna övertygade socialister, vilka aldrig svikit sina ideal. Emellertid stod det klart att arbetarrörelsens ledande män därför skulle försöka utestänga dem från den stora gemenskapen inom arbetarrörelsen.¹⁵⁶ Därmed kom socialdemokraternas förräderi inte endast att innefatta förräderiet mot socialismen, de hade även svikit den egna ungdomsrörelsen. Till en början hade partiet förhållit sig positivt till ungdomsförbundet, men så snart ungdomsförbundet framförde invändningar mot den förda politiken, hade den gamla välviljan försvunnit. Detta, menade Hinke Bergegren, måste leda till bildandet av nya organisationer och ett nytt parti. Den utvalda skaran inom det socialistiska ungdomsförbundet skulle samla alla dem som blivit förrådade av arbetarrörelsens ledning.¹⁵⁷ För att detta skulle vara möjligt fick ingen svika – alla ungsocialister måste stå enade för att kunna möta de gamla socialdemokraternas förräderi. Förräderiet blev en av de främsta anledningarna till att ungsocialisterna måste knytas samman i en fastare gemenskap.

Hos de sanna ungsocialistiska själarna skulle inget svek rymmas, oavsett hur stora påfrestningarna blev. Ungdomens entusiasm och kompromisslöshet hindrade den ungsocialistiska rörelsens medlemmar från att korrumperas på samma sätt som de alliansvänliga gamla socialdemokraterna.¹⁵⁸

Ej må hån och spe få bita
uppå män med mod och märg,
svärdet om till fästet slita,
men dock aldrig skifta färg...
Ut ur töcknet, vilket döljer
konsekvens och mål och slut!
Och den ljumme, som ej följer,
den kan gå ur leken ut.¹⁵⁹

Det förefaller dock som om varningar för förrädarna inom det egna förbundet med tiden alltmer kom att komplettera rapporterna om socialdemokraternas förräderi. Det fanns en uttalad vaksamhet gentemot opålitliga kamrater, vilken motiverades med de svek som tidigare drabbat ungdomsförbundet.

Lewis Coser påpekar i *Social konflikt* att det medvetna sökandet efter inre fiender kan fylla samma funktion som att identifiera en yttre fiende. Genom att visa upp vad som inte är accepterat inom gruppen, kan gemensamma värderingar upprättas och bevaras.¹⁶⁰ Denna tendens kan tyckas paradoxal hos ungsocialisterna, eftersom självständighet och frihet från partidisciplin var viktiga delar av det ungsocialistiska budskapet.

För att kunna bära fram detta frihetsbudskap krävdes dock någon form av avgränsad och fungerande grupp. Avgörande för förräderianklagelsen tycks också ha varit att en medlem helt valde att lämna gemenskapen för fiendesidan och därmed hotade den ungsocialistiska gruppidentitetens hela existens. Det var således inte i första hand avvikande åsikter som stämplades som förräderi.¹⁶¹ De radikala ungdomsförbundens föreställningsvärldar byggdes kring starka kontraster mellan hjältar och förrädare, där även avvikelser ibland kunde förstöras upp till medvetet förräderi. Enligt Hans Lagerberg var detta en förenkling som stärkte enigheten inom förbunden.¹⁶² Ungsocialisternas retoriska motiv tycks följaktligen inte heller med lätthet ha låtit sig kombineras med förståelse för den som svek förbundet. Däremot förekom det flera olika sorters förrädare i ungsocialisternas framställningar. Socialdemokraternas förräderi skildrades som kallt och nästan ofrånkomligt, medan de egna medlemmarnas förräderi tillfördes en mer personlig dimension. Den ungsocialistiska rörelsens sårbarhet framträdde här ännu tydligare än i de framställningar som tematiserade motståndet mot socialdemokraternas aggressioner.

Socialdemokraternas förräderi hade bestått i att föra in arbetarrörelsen på avvägar. Den enskilde förrädaren inom förbundet var däremot oftast en lycksökare som bekant sig till socialismen endast i hopp om att vinna personlig framgång. Så snart kapitalismen erbjöd större rikedomar, var förrädaren dock mer än villig att lämna socialismen.¹⁶³ Förrädaren, renegaten eller överlöparen, var utan tvivel en föraktfull figur som kännetecknades av en cynisk fräckhet. Ofta kunde det misstänkas att förrädaren drivits av usla avsikter under hela sin tid i förbundet, väntande på det rätta tillfället att kasta av sig den falska solidariteten. Två före detta medlemmar som vänt sig mot rörelsen beskrevs som människor utan någon kontakt med verkligheten, då de försökte försvara sin gemena och usla gärning inför de forna kamraterna.¹⁶⁴ De övriga medlemmarna lät sig emellertid inte luras, utan frös ut förrädarna.

Trots [att] Stållberg så skrytsamt i sitt sista anförande yttrade "att ungsocialisterna hädanefter i mig ser en öppen och ärlig fiende" (precis som en förrädare kunde någongång bli ärlig), aktar han sig nog för att alltför snart

fälla ett dylikt uttryck, som det han nu brännmärkts för. Man kan med skäl instämma i en kamrats yttrande: att "Ställberg under den närmaste framtiden kan anses vara själsligen mördad".¹⁶⁵

Det tycks dessutom som om förräderiet inte bara var oförlåtligt utan också var definitivt för den som svek. En förrädare kunde aldrig någonsin anses ärlig igen, han var utstött. Brännmärkningen av de inre förrädarna belyses bland annat av en anteckning i Malmö ungsocialistiska klubbs medlemsmatrikel som enligt en notering påbörjades 1908 av ungsocialisten Albin Sturm. Senare samma år skulle Sturm göra sig känd som den som förrått Amaltheamännen till polisen för att själv frikännas i rätten. Strax därefter lämnade Sturm Malmö och fick därför inte tillfälle att avsluta uppteckningen.¹⁶⁶ Efter Sturms namn har någon klubbmedlem emellertid lagt till ordet "Förrädaren". Det skulle inte råda några tvivel om vem som hörde till ungdomsförbundet och vem som valt att förråda gemenskapen.¹⁶⁷

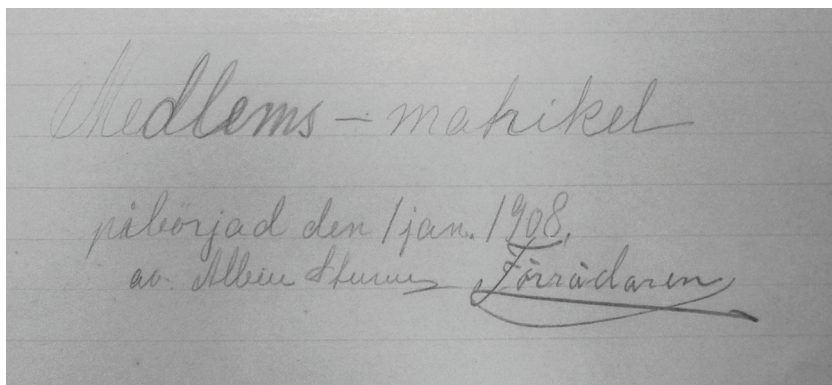

Bild 3. "Förrädaren" Albin Sturm... Anteckning ur Malmö ungsocialistiska klubbs medlemsmatrikel från år 1908.

Förrädaren blev också ett slags offer för sitt eget svek. Förräderiet var en destruktiv handling vars konsekvenser förr eller senare drabbade förrädaren själv. Därmed fanns det även en tragisk aspekt på förrädarens öde. Medan de falska socialdemokraterna ivrigt bekämpades av de rakryggade ungsocialisterna, var förhållandet mellan den enskilde förrädaren och den förrådade inte lika entydigt.

Bland de svek som skildrades i den ungsocialistiska pressen, intog Leon Larssons förräderi mot ungsocialismen en särställning.¹⁶⁸ Efter att ha förtalat den ungsocialistiska rörelsen i romanen *Samhällets fiende* 1909, tycks han ha blivit en symbol för mest definitiva av alla förräderier. Enligt *Brand*

hade han sålt sina kamrater till den borgerliga sensationslystnaden, hela tiden ivrigt assisterad av socialdemokratin. De som hade någon kännedom om den ungsocialistiska rörelsen förstod naturligtvis att den smörja som Leon Larsson presenterat i förment litterär form, var "det mest lögnaktiga, det mest oförsämda som ljugits ihop".¹⁶⁹ Detta gjorde dock inte förräderiet mindre och senare avfall från rörelsen kom att jämföras med Larssons stora svek. En medlem som spritt illasinnade rykten om klubbarnas dåliga ekonomi, beskrevs som "avskrap, redo att gå i Leon Larssons fotspår".¹⁷⁰ De som kände till hela Leon Larsson-historien måste enligt *Brand* också förstå varför förbundet tvingades vara på sin vakt mot tvivelaktiga personer.¹⁷¹ Apropå ett rykte om att Larsson försökt begå självmord, påpekade *Brand* dock förräderiets förödande konsekvenser för Larssons egen person:

Jag vill säga, att hade Leon Larsson inte för tillfällig förtjänst sålt sig och sin själ hade hans öde säkert gestaltat sig på ett annat sätt än nu. Hemlöshetskänslan hade kanske då icke funnits, då hade det starkaste av det funnits kvar: kamratskapet, som förr bar fram i tunga dagar, men som nu inte finnes. Inte ens de som hjälpt i kampen mot oss revolutionärer. Det är ett sorgligt öde renegaten fått: överklassens pengar strömmar rikligt så länge han tjänar dess syften och är användbar. Då är det slut, ja, då står han där.¹⁷²

Det fanns inget motgift mot förräderiet. Den som förrådde rörelsen gick mot sin undergång. Även om motivet hade varit vinst, var denna inte annat än tillfällig. Till skillnad från de sluga socialdemokraterna, kunde den ensamme förrädaren därför även uppfattas som en i grunden tragisk person.

I berättelser som tematiserade förräderiet, tycktes det nedbrytande förräderiet också oundvikligen leda till undergång även för dem som inte svek sin övertygelse. I en kortare novell publicerad i *Nya Folkviljan*, strövade en ung man omkring, begrundande tillvarons hopplöshet:

Men hur var det nu, hur kom det sig, att allt blifvit så olikt mot förut? Ha, kamraterna hade fallit ifrån. En del hade uppslukats af hvardagslifvet med dess oändligt små trånga synpunkter, uppslukats af det oändligt återkommande pänningbekymren. Hos en annan del hade falskheten botten, de hade trott att de skulle lyckas göra sig bemärkta, trott att de skulle vinna ej blott rykten utan äfven - - guld.¹⁷³

Efter denna reflektion, dränker sig huvudpersonen i förtvivlan. Genom att svika sin övertygelse hade de tidigare kamraterna inte bara svikit organisationen utan också den enskilde ungsocialisten. En novell i *Nya Folkviljan* skildrade hur fackföreningens ordförande, Sven Persson, nekade att bli

strejkbrytare trots att direktören hotade hans familj med vräkning. Medan de övriga arbetarna vid fabriken gav efter för påtryckningarna, hävdade Sven envist att han hellre skulle välja döden än förräderiet. I slutet av berättelsen stod Sven bland de möbler som var det enda som fanns kvar av hemmet.

Hans f.d. kamrater, de, som funnit nåd och slaveri, skramlade pänningar åt honom, men han avböjde dem, han var för stolt att ta emot blodspänningar, pänningar av sådana usla kräk som sträjkbrytare – hällre fattiggården, sade han. Karaktären svek honom inte ens i olyckan, han stod fast. Snöflingorna yrde i vild häxdans ned över jorden. Det torftiga bohaget blev vitt och grannt. Sven Persson stod kvar. Snön kylde förgäves det hat, den slagne slaven kände.¹⁷⁴

I likhet med framställningarna av Leon Larssons förräderi, kom även framställningarna av den svikna solidariteten att understryka att valet mellan att förbli solidarisk eller att förråda kamraterna, också var ett val mellan att stå fast vid sin övertygelse eller att förråda sig själv. Efter att alla Svens arbetskamrater valt att bryta strejken, var det inte i första hand dem utan sig själv som Sven skyddade genom att inte svika sina ideal. Trots att han var slagen, fanns det hopp eftersom han visste att han handlat rätt. Hans inre var ofördärvat och uppfyllt av ett hat som kunde ge kraft i olyckan. Förräderiet, däremot, orsakade djupa och potentiellt dödliga sår. Hade man en gång förrått sina ideal fanns det ingen väg tillbaka.

DEN OKUVADE VÄGRAREN

Att antimilitarism och värnpliktsvägran var en central del av den ungsocialistiska verksamheten framkommer redan vid en ytlig genomgång av materialet. Runt motståndet till den utökade värnplikts tiden kunde ungsocialisterna enas och frågan hjälpte ungdomsförbundet att profilera sig i samhällsdebatten.¹⁷⁵ En artikel i *Nya Folkviljan* menade att den antimilitaristiska rörelsen i Sverige var att betrakta som i det närmaste synonym med den ungsocialistiska rörelsen. Det var ungsocialisterna som från början tagit initiativet till en kamp mot militarismen och det var ungsocialisterna som därefter sett till att den upprätthållits.¹⁷⁶ Även om det fanns andra organisationer som utgav sig för att arbeta för freden, tycks ungsocialisterna dessutom ha betraktat sig som i stort sett ensamma om ett helhjärtat engagemang mot krig.¹⁷⁷

DET GLUPANDE VIDUNDRET OCH DEN KÄNSLOMÄSSIGA AGITATIONEN

I denna kamp kunde ingen hjälp väntas från de äldre socialdemokraterna eftersom partiet i sitt stöd för skytterörelsen hade fjärrat sig från den sant antimilitaristiska kampen.¹⁷⁸ Skarpskytterörelsen, den "fosterländska mördareklubben", var endast en annan form av militarism¹⁷⁹ och då den råa och omänskliga militarismen fyllde funktionen av "en gårdvar till kapitalismen", var den ungsocialisternas "svurna dödsfiende".¹⁸⁰ Skarpskytterörelsen var ingenting annat än ett verktyg som kunde brukas i kapitalismens tjänst och det verkade troligt att skytterörelsen skulle komma att användas för att slå ned inre uppror, inte för att stödja arbetarnas frihetskamp.¹⁸¹ Skytterörelsen och folkbeväpningen var socialdemokratins väg, vilken inte kunde accepteras av ungsocialisterna.¹⁸² Enligt *Brand* måste de socialdemokrater som förespråkade folkbeväpning vara antingen "starrblinda eller galna".¹⁸³ Genom att inte helt förkasta skjutvapen och militarism, framstod socialdemokraterna

således som en rörelse, vilken stod betydligt närmare kapitalismen än ungdomsförbundet. I alla rörelser med militaristiska drag låg det dessutom ett arv från barbariets tid. "[V]i, med våra höga ideal", skrev ungsocialisterna, "böra ej binda oss dervid".¹⁸⁴

Såväl socialdemokraterna som andra fredsorganisationer kunde även kritiseras genom att deras bevekelsegrunder ifrågasattes. Motiven till det socialdemokratiska partiets invändningar mot försvarsmaktens krav, skiljde sig drastiskt från de orsaker som hade gett upphov till ungsocialisternas protester.

Var och en bör därför bekämpa militärväldet, inte bara därför att det är för dyrt – som socialdemokraterna gör – utan främst därför att det är så omänskligt, så avskyvärt, att var och en som inte är född med mordmani eller idiotihjärna, bör bekämpa detsamma.¹⁸⁵

Genom att framhålla de speciella motiven bakom ungsocialisternas antimilitarism, kunde ungsocialisterna tydligare avgränsa sig mot andra organisationer. Ungsocialisternas antimilitaristiska kamp var högre och ädlare än socialdemokraternas, eftersom den hade andra motiv. Invändningar som hänvisade till praktiska saker såsom kostnader eller organisation, kunde framföras av äldre socialdemokrater utan ideal. De ideal och den oförstördhet som skiljt ungdomsförbundet från den falska partiledningen, skiljde dem även från övriga fredsivrare.¹⁸⁶ Uppenbarligen baserades dessa ideal inte på ekonomiska kalkyler, utan hade sin upprinnelse i större och ädlare känslor. Som Fredrik Nilsson konstaterar i sin studie av ungsocialisterna, syntes ungsocialisternas förkärlek för känslomässiga argument särskilt tydligt i den propaganda som riktade sig till de värnpliktiga.¹⁸⁷

I ungsocialisternas antimilitaristiska texter utslöts oftast de torra nyttoargumenten till förmån för en agitation som använde starkt känsloladdade bilder av krigets hemskheter. Bilderna av militarismen kunde tyckas grova och fula, men enligt ungsocialisterna var detta de rätta bilderna eftersom de speglade verkligheten.¹⁸⁸ De ungsocialistiska tidningarna såg sig tvungna att visa de förskräckligheter som lurade bakom de svulstiga nationalistiska fraserna om ett stolt fosterländskt försvar. Kriget var mord, elände och lidande. Om arbetet för att hindra militarismens framfart krävde bloddrypande skildringar av krigets hemskheter, kunde detta inte hjälpas. Då män och kvinnor ställdes inför krigets grymma verklighet, måste de förstå det fasansfulla i det kapitalistiska systemets konsekvenser.¹⁸⁹ I den ungsocialistiska retoriken blev militarismen till ett glupande vidunder, girigt sträckande sig genom tidsåldrarna.

För att kommande generationer skulle undgå att drabbas av de olyckor som kapitalisternas krig förde med sig, måste vidundret stoppas.¹⁹⁰ Skildringar från slagfältet fylldes med lemlästade kroppar och förtvivalde skrik. Värnpliktiga unga män uppmanades att tänka över vad militarismen innebar:

Om du blickar in på ett slagfält, så får du se en syn, som ej med ord kan beskrivas. Din fader och broder, ja många av dina anhöriga, som du med öm känsla en gång älskat, de kanske ligga där nu och vältra sig i sitt blod och deras anleten förvridas av dödsqual. Du kanske själv har mördat dem! [...] Ty går du in i militärtjänst, strax har du svikit dina kämpande kamrater.¹⁹¹

Bild 4. "Monarkin utpekas som den brottslige" ... Ungsocialistiskt vykort (odaterat).

Artikeln lät händelserna på slagfältet och de ömma känslorna för de anhöriga framträda som varandras direkta motsatser. Kärleken dog tillsammans med dem soldaten en gång älskat. Kvar blev endast vetskapen om att ha svikit sina kamrater. Mordet på de anhöriga kunde uppfattas både symboliskt och bokstavligt; samtidigt som den reella situationen inte var otänkbar, innebar ett deltagande i kriget ett mord på solidariteten med arbetarklassen. För en levande och kännande människa måste upplevelsen vara outhärdlig.

Ett liknande resonemang utvecklades i den än mer sentimentala "Upprop till en familjefader och kamrat" i *Nya Folkviljan*:

Har du någonsin tänkt när du om natten vaggat dina små gossar till sömns, att dessa en gång, när de blivit vuxna, kanhända komma att ligga stympade, söndertrasade på ett slagfält, men likväl vid liv, tiggande sina kamrater om nådestöten? Har du någonsin tänkt, att dessa gossars sista ord kunna bli en förbannelse mot dig, därför att du ej i deras barndom upplyste dem om militarismens vidrighet? Har du tänkt allt detta, då fordra vi av dig att du är lika, ja mera pliktig än ungdomen att arbeta för militarismens störtande, att arbeta för att i en snar framtid ernå en ordentligt organiserad värnpliktsvägran.¹⁹²

Eftersom militarismen i första hand rörde männens värld, var det fadern och inte modern som förväntades varna sina söner för kriget. Även om det förekom kortare beskrivningar av de olyckor som drabbade kvinnor och andra civila, stod själva krigshandlingarna och slagfälten oftast i fokus, varför kvinnorna kom att uteslutas ur en stor del av den ungsocialistiska propagandan.

Samtidigt tillerkändes familjefadern ett drag av ömhet och ängslan. Medan den övriga fredsrörelsen gärna ägnade sig åt framställningar där modern och barnet tillsammans representerade de värnlösa offren,¹⁹³ vände sig *Nya Folkviljan* till fadern i hans roll som vårdare och uppfostrare. Någon hyllning till den fysiska styrkan eller den tappre soldaten synes däremot inte ha förekommit. Tanken på de stympade människorna som vältrade sig i blod, väckte snarare känslor av äckel och vämjelse än av beundran.¹⁹⁴ I studien "Kultur, kön, och känsla", framhåller Claes Ekenstam hur Sven Hedin anklagade socialisterna för att hindra skapandet av en ren och äkta manlighet, då de daltade alltför mycket med männen. Enligt Hedin, som representerade en konservativ hållning, skulle det borgerliga mansidealets kontrollerade känsloliv framgångsrikt kunna kombineras det kraftfullt krigiska. Socialister som Branting och Hinke Bergegren företrädde en något annorlunda syn på manlighet och deras ideal framställdes som omanliga, slappa och svaga.¹⁹⁵ Som Ronny Ambjörnsson visar i *Den skötsamme arbete-*

ren, fanns det dock en stark norm om behärskning och affektkontroll inom arbetarrörelsen.¹⁹⁶ I motsats till denna norm, bemödade sig ungsocialisterna om att betona känsloutbrott och sentimentalitet.

Eva Blomberg väljer att se ungsocialisternas och syndikalisternas antimilitaristiska agitation som del i ”ett större mönster av motstånd mot den vuxna manliga världens våld”.¹⁹⁷ Detta innebar bland annat ett sökande efter en ny sorts manlighet.¹⁹⁸ Den känslolösa antimilitaristiska propagandan visade inga ambitioner att anpassa sig till det aggressiva krigiska idealet eller till det värdigt känslolösa ideal som värdesattes i fackföreningarnas arbete. Framställningarna av kriget och militarismen syftade inte endast till att tvinga fram politiska ställningstaganden, utan även till att väcka individens känslomässiga reaktioner av äckel. Vad som skulle ha kunnat tolkas som tecken på svaghet, tycks snarare ha upphöjts till att vara ett uttryck för en stark karaktär. Möjligen kan ungsocialisternas kraftiga känslomässiga anslag även ses som motgruppens försök att presentera en annan bild av manligheten, där behärskningen fick lämna plats åt den innerliga känslan och upprördheten.

VÄGRAN ATT ACCEPTERA TVÅNG

Det öde som väntade de unga männen i armén, beskrevs med tydlig avsmak i *Brand*:

Det är icke nog med att man gör oss till putsnings- hälsnings- och gå-automater, man gör oss äfven till viljelösa kreatur. Hvarje rekryt, som öfverskrider kasernens tröskel, lämnar såväl vilja som tankeförmåga, människovärde och handlingskraft bakom sig. Det finns ingenting annat för honom än *lydnad*.¹⁹⁹

Att den värnpliktiga arbetarungdomen skulle tvingas offra ett helt år av sina liv för att gynna kapitalismens intressen, var ohyggligt.²⁰⁰ Den unika skaparkraft och energi som fanns hos ungdomen fick inte kanaliseras i människoslakt.²⁰¹ För ungsocialisterna, vilka högt värderade sin individualitet och sitt kritiska tänkande, framstod kasernlivet som ett slags andlig död. Att blint och viljelöst lyda order var att gå under – då hade den okuvlige ungsocialisten tillåtit sig bli en slav. Ungsocialisternas betoning av den viljelöshet som väntade i kasernerna, underströk dessutom betydelsen av den starka viljan och det kritiska sinnet som framstående ungsocialistiska egenskaper.

Då ungsocialisten Axel Holmström försvarade sig i rätten gjorde han det med ett lugn som inte bröts förrän han konfronterades med påståendet att han hållit ett uppviglande tal inför en okritisk och lättpåverkad publik. "Okritisk publik?" svarade Holmström upprört, "Vakna, tänkande arbetare var det, och de voro min sann icke okritiska."²⁰² En sann ungsocialist måste behålla sin kritiska blick och aldrig låta sig styras av överordnade auktoriteter. En okritisk tro på Marx var inte bättre än en blind tro på Jesus.²⁰³ Som rådgivare och verkställare av beslut vore en ledning önskvärd, men då de styrande agerade som befallare blev förhållandena olidliga.²⁰⁴ I den ungsocialistiska retoriken utgjorde militärväsendet med dess rent kroppsliga frihetsberövande och fängseliknande kasernliv, den mest effektfulla symbolen för ett fysiskt och andligt tvång. Soldatuniformen – "slaktardräkten",²⁰⁵ "den förnedrande slafuniformen"²⁰⁶ eller "slaftröjan"²⁰⁷ – tolkades av ungsocialisterna som det definitiva tecknet på underkastelse.²⁰⁸

Då den tidigare frie arbetaren tog på sig sig uniformen, omvandlades han till ett viljelöst verktyg, och som sådant skulle han kanske komma att förråda sin klass.²⁰⁹ Fredrik Nilsson menar att det i ungsocialisternas framställningar av den värnpliktige som maskin, också fanns en implicit civilisationskritik riktad mot kapitalismen. Det inhumana industrisamhället hotade att beröva arbetaren både makten över arbetet och makten över kroppen och den egna viljan. Kroppen blev därmed en symbol för ofriheten i det kapitalistiska samhället.²¹⁰ Genom att vägra ikläda sig slavtröjan tog ungsocialisterna i ett slag avstånd från kapitalismen, de skytterörelsevänliga socialdemokraterna och de arbetare som valde att inte vägra armén sin person. Efter första världskrigets utbrott påpekade *Brand* bittert:

Bland de 19 miljoner uniformerade människoslaktare, som de krigförande makterna ha till sitt förfogande, finns det blott ett fåtal som verkligen *tänker* över det dåraktiga och djävulska i sitt hantverk. Alla de övriga gå i striden och till döden som oskälige djur. [...] De äro mörkrets barn. Sådana fråga aldrig med tankeallvar: Varför mörda människor varandra på de styrandes befallning?²¹¹

Uniformen kopplades i retoriken ihop med viljelöshet och mord. Den blev det synliga beviset på soldaternas slavtjänst, på samma sätt som vägran att klä sig i uniform tydligt visade på ungsocialisternas okuvliga väsen. Även om endast några få ungsocialister lyckades genomföra sin vapenvägran, kunde de genom sitt uttalade stöd för värnpliktsvägraren, visa att de inte tillhörde de mörkrets barn som mördade sina klassbröder.

Då Staafflagarna instiftades 1906, var reaktionerna i Malmös socialistiska ungdomsklubb blandade. Samtidigt som medlemmarna uttryckte oro inför hur lagarna skulle kunna drabba ungsocialisterna, uppmärksammades också möjligheten att de skulle komma att gynna agitationen mot militarismen. Kanske skulle de försämrade förhållandena äntligen öka intresset för den ungsocialistiska rörelsens kamp. Om regeringen trodde att ungsocialisterna skulle låta sig skrämmas till tystnad, misstog de sig däremot grundligt. Kampen för militarismens störtande skulle nu föras ännu hänsynslösare än tidigare. Svaret på regeringens provokation borde bli organiserandet av en allmän värnpliktsstrejk.²¹²

Beslutet att inte lyda överheten – att *vägra* – innebar en seger inte bara för solidariteten med de utländska arbetarna utan också för den egna viljan. Därför kunde beslutet om vapenvägran inte komma utifrån:

Till sist några ord till dem, som äro i den ålder att de skola ikläda sig slaktardräkten: Tänk noga vad ni göra. [...] Låt er övertygelse, ert hjärta, er broderkänsla tala innan ni begå en sådan handling som att bli brodermördare. Jag är säker på att er solidaritetskänsla säger: *Vägra*: Har ni mod att trotsa denna eder känsla? [...] Låt icke sälja er: Bliven människor, ej djävlar.²¹³

Nya Folkviljan menade att rörelsen hade väckt ett så intensivt hat till militarismen att ungdomen aldrig skulle kunna dresseras till att bli viljelösa människoslaktare. Istället skulle de utvecklas till verkligt kännande och tänkande människor.²¹⁴ Också i detta var den personliga övertygelsen överordnad alla former av ledning eller partidisciplin. Ett så viktigt och avgörande beslut som värnpliktsvägran fick inte vara ett liknöjt accepterande av auktoriteternas order. "[V]ar och en sin egen auktoritet" utropade *Nya Folkviljan*.²¹⁵

Trots att värnpliktsvägran endast var ett av flera möjliga sätt att bekämpa militarismen, framstod värnpliktsstrejken otvivelaktigt som den mest storslagna handlingen. Vapenvägraren skulle kunna ses som det tydligaste förkroppsligandet av ett ideal baserat på självständighet och avsky för tvång och förtryck. Bilden av värnpliktsvägraren uttryckte dessutom en vilja att handla, vilket var en högt skattad egenskap inom ungdomsförbundet. *Nya Folkviljan* betonade att värnpliktsvägran var agitation genom handling, medan andra sorters agitation oftare tillvaratog talangen hos dem som kunde tala och skriva väl.²¹⁶ Ett brevmärke, utgivet av den ungsocialistiska militärkommittén, beskrevs i *Nya Folkviljan* som föreställande fredsgudinnan i färd med att bekransa "den direkta aktionens

målmedvetne man, med den röda lagerkransen, socialismens och fredens segertecken”.²¹⁷ Även om den antimilitaristiska kampen måste föras med alla tillgängliga medel, var värnpliktsvägran tveklöst det mest beundransvärda.

Bild 5. Antimilitaristiskt brevmarke utgivet av den ungsocialistiska militärkommittén 1914.

Övriga sätt att föra fram det antimilitaristiska budskapet kunde förefalla halvhjärtade vid sidan om värnpliktsstrejken. Agitation bland de värnpliktiga var nödvändig, men inte tillräcklig. Att som ungsocialist försöka påverka armén inifrån, vore lika inkonsekvent som om en nykterist började suppa för att all sprit skulle ta slut.²¹⁸ I diskussionerna kom talet om värnpliktsvägran ofta att utgöra centrum i argumentationen. Alla resonemang tycktes leda fram till samma slutsats – att militarismen bäst kunde bekämpas genom värnpliktsvägran.

Tidigare forskning har i första hand lyft fram den ungsocialistiska antimilitarismen i ett sakpolitiskt sammanhang utan att vidare reflektera över den identitet som skapades kring antimilitaristen-vapenvägraren. I den ungsocialistiska retoriken framstår värnpliktsvägraren dock som en del i en större betydelsebildning där okuvlighet och vägran knöts samman i en gestalt.

Eftersom vägran kunde förena flera typer av den förmåga till handling och motstånd som hyllades i den ungsocialistiska retoriken, blev bilden av värnpliktsvägraren en eftersträvansvärd idealbild. Samtidigt som vapenvägraren kunde förhindra krig och visa solidaritet, demonstrerade han också att han inte lät sig förslavas, att han behöll sin innersta frihet. "Kom ihåg att värnpliktsstrejken är döden för kapitalismen!" uppmanade Landskronaklubbens protokoll.²¹⁹

OFFER OCH MOD

Mönstringen av två ungsocialistiska kamrater, Höglund och Jansson, återberättades triumferande i *Brand*. Förutom att de hade uppträtt med en tydlig brist på respekt för befälen, måste polisen tvinga dem att ta av sig kläderna för inspektion. Då Höglund tillfrågades om han inte kände stolthet över att få försvara sitt fosterland, svarade Höglund att *hans* fosterland för tillfället hade tagits om hand av poliserna, syftande på sina kläder. Att båda tänkte vägra värnplikten var nästan överflödigt att tillägga.²²⁰ Eftersom det så kallade fosterlandet egentligen var överklassens skapelse, var det inte arbetarnas sak att försvara det. Om fosterlandet existerade, var det inte liktydigt med nationen Sverige utan snarare med den ort där man var född. Därför var det enda fosterland ungsocialisten Höglund ville kännas vid sina egna kläder, vilka otvivelaktigt verkligen tillhörde honom. Enligt Håkan Blomqvists avhandling *Nation, ras och civilisation i svensk arbetarrörelse före nazismen*, var det ungsocialisternas antinationella budskap och förnekande av fosterlandet, som skiljde dem från den övriga organiserade arbetarrörelsen i Sverige. Medan exempelvis ungdomdemokraterna inte övergav den fosterländska tonen förrän efter första världskrigets utbrott, hävdade ungsocialisterna bestämt att arbetarna inte hade något fosterland.²²¹

Ungsocialisterna kunde anklagas för att vara fega eftersom de inte ville försvara sitt land, men de hävdade själva att det istället var militärerna som var fega stackare, då de inte vågade göra annat än att utföra order som befallde dem att mörda.²²² För att helt vägra bära mordverktygen krävdes däremot mod och en beslutsamhet som få kunde berömma sig av att äga.²²³ De som "nekat det råa våldet sin tjänst", hade visat sant hjältemod.²²⁴ I essän "Att gestalta fred" menar Irene Andersson att vapenvägraren gavs en möjlighet att överskrida gränserna i den fastslagna genusmodellen i det tidiga 1900-talet. Även om mannen måste uppvisa mod i sin vägran, byggde föreställningen om vapenvägraren inte på de traditionella manliga idealen.²²⁵ Genom sin handlingskraft och oförskräckthet hindrade vapenvägraren visserligen krig, men han kunde aldrig bli slagfältets tappre hjälte.

Denna version av manligt mod, tycks dock ha varit helt accepterad inom ungdomsrörelsen och ungsocialisterna utvecklade ofta resonemangen kring mod och feghet. Djärvheten som krävdes i krig hade hyllats och besjungits i alla tider, men det mod ungsocialisterna krävde av värnpliktsvägrarna var av en annan och finare sort.

Ja; nog är modet mannens dygd och prydnad
och nog blir han beundrad därför ock:
men mycket är ej värdt ett mod af lydnad
inför ett mod av egen vilja dock!
Och tusen gånger skönare än segra
Det är att krigets bödlar lydnad vägra.²²⁶

Om modet hade sitt ursprung i den blinda lydnaden, var det inte mycket värt. Att istället vägra bära vapen var ett beslut som stred mot alla auktoriteter och befallningar, vilket befäste modet som ett utslag av den egna viljan och det kritiskt granskande sinnet. Kanske kunde detta kallas feghet, men i så fall var det "en feghet som kommer alla världens barbarer att darra av skräck".²²⁷ Eftersom värnplikten enbart gällde de unga männen, saknade kvinnorna dock möjlighet att på detta sätt visa sitt mod. Då idealet om den okuvade kritikern främst kom att centreras kring bilden av vapenvägraren, uteslöts de kvinnliga medlemmarna nästan helt ur diskussionen. Inte heller i rollen som barnens uppfostrare stod hon ensam²²⁸ – det var till fadern som *Nya Folkviljan* vände sig i sin uppmaning att försöka inpränta nödvändigheten av värnpliktsstrejken i sönerna. Medan tidningarna fylldes av artiklar där de offervilliga värnpliktsvägrarna lyftes fram som eftersträvsvärda exempel, saknades det framställningar där även kvinnor tillskrevs en liknande möjlighet att manifesteras sitt trots och sin självständiga vilja. Möjligen kom ungsocialisternas upptagenhet med agitationen för värnpliktsstrejken att befästa den manliga dominansen inom förbundet. Ofta sammanföll den modige ungsocialisten med den manlige värnpliktsvägraren, vilket resulterade i bilder av en otvetydigt manlig identitet. Följaktligen erbjöd texternas hjältar för det mesta möjligheter till identifiering för de manliga läsarna medan kvinnorna lämnades utanför.

Efter första världskrigets utbrott reflekterade en dikt i *Brand* över det offer som skulle kunna avkrävas vapenvägraren i händelse av krig:

Kanske blodets män en dag vill tvinga
Er på skändlig mördarfärd...
Sänk pannan då och låt dem svinga
I Edra nackar sina svärd!
Hellre dö än grymt I härjen.
Hör, bröder, hör och svärjen.²²⁹

Eftersom värnpliktsvägran kunde få svåra konsekvenser för individen och ofta straffades mycket hårt i rätten, kunde man inte kräva att alla eller ens de flesta skulle ha modet att vägra. Att värnpliktsvägraren avkrävdes ett stort personligt offer, verkar aldrig ha betvivlats av de ungsocialistiska klubbarna eller tidningarna. Ibland uttrycktes tvärtom en osäkerhet om huruvida effekten av värnpliktsvägrarens handling verkligen motsvarade den stora uppoffringen.²³⁰ Då straffen blev hårdare och domarna fler, var det kanske inte alltid rätt att uppmana till värnpliktsvägran.²³¹

Ungdomsklubbisterna i Landskrona erkände dock att värnpliktsvägran som agitationsmetod hade mycket som talade för sig. Visserligen var det inte så fördelaktigt för individen, men man måste "sätta det ideella framför det praktiska i ett fall som detta".²³² Den ungsocialistiska inställningen till värnpliktsvägran och den personliga uppoffringen, förefaller ha tydliga likheter med Henrik Berggrens resonemang kring ungdomdemokraterna, där han påpekar att ingåendet i det socialdemokratiska ungdomsförbundet närmast hade karaktären av religiös omvändelse. I motsats till det materiellt och praktiskt motiverade medlemskapet i SAP, kunde ungdomsförbunden därför erbjuda ett engagemang som tycktes omfatta hela själen.²³³ Kanske var värnpliktsvägran särskilt passande för det idealistiska ungdomsförbundet eftersom det krävde så mycket mer av individen än exempelvis agitationen bland de värnpliktiga. Genom den personliga uppoffringen visade man en vilja att ge sig hän och offra allt i kampen. Villigheten att offra det egna intresset och det lilla jaget för den stora saken, var kännetecknande för en verklig revolutionär och i förlängningen också för ungsocialisterna.²³⁴

De som dömdes för värnpliktsvägran förtjänade att hyllas som hjältar, men det var viktigt att martyrskapet inte blev till ett mål i sig. Syftet måste vara att så effektivt som möjligt agitera mot militarismen. Om de danska värnpliktsvägrarna skrev *Nya Folkviljan*:

Det är svåra offer kampen krävt och kräver och dessa unga kamrater sätta livet som insats i sin kamp. Men de utså med sina handlingar en agitation som inga ord skulle kunna uppväga. Det torde ej vara många arbetare i Danmark som ej dessa dagar följa med och inträssera sig för kampen och debattera den idé för vilken dessa unga män kämpa med viljor av järn.²³⁵

Den förväntade effekten av värnpliktsvägrarnas uppoffring, tycks i första hand ha varit ökad entusiasm både hos kamraterna och hos övriga värnpliktiga, vilka skulle låta sig inspireras av de unga människens mod och beslutsamhet.²³⁶ Värnpliktsvägran kunde visa sig vara en livsavgörande handling och kunde därför antas vara mer effektiv och inspirerande än den muntliga och

skriftliga agitationen. Den betydelsefulla symboliken i värnpliktsstrejken, fordrade dock mycket av dem som vägrade. Ungsocialisterna ställde krav på sina hjältar, offret eller martyrskapet skulle bäras med värdighet. Att offentliggöra sin vägran i tidningen var exempelvis att betrakta som ett utslag av storhetsvansinne.²³⁷

Trots förväntningarna på vad förebilderna skulle kunna åstadkomma, tycks dock drömmen om en omfattande värnpliktsstrejk ha förblivit en dröm. I en artikel i *Brand* beskrev författaren hur han en morgon såg torget nedanför fyllas av unga män med röda fanor och antimilitaristiska standar. Lycklig och upprymd följde han efter skaran, vilken öppet hyllade försvarsnihilismen. Därefter vaknade författaren i sin säng.²³⁸ Uppenbarligen kunde ungsocialisterna uppleva sig som skrämmande ensamma om de höga ideal och det mod som krävdes för att kunna vägra böja sig för överhetens tvång.

DEN FÖRFÖLJDE MARTYREN

På den ungsocialistiska Malmöklubbens möte i december 1915, diskuterade medlemmarna vad som borde göras efter att klubbens kassör hade försvunnit med hela klubbkassan. Eftersom det vore oförenligt med klubbens ställning som kompromisslösa fiender till "staten och dess organ", var det inte aktuellt att anmäla stölden för polisen.²³⁹ Om ungsocialisterna valde att söka hjälp hos myndigheterna, skulle detta dessutom kunna tolkas som att de accepterade den rådande synen på brott och straff. I den antimilitaristiska propagandan hade ungsocialisterna angripit lagen om allmän värnplikt, men denna tycks ha varit långt ifrån den enda lag ungdomsförbundet motsatte sig. De ungsocialistiska klubbmedlemmarna frågade sig varför de skulle respektera lagar som var ämnade att tysta all opposition mot samhälls rättvisorna.²⁴⁰

FÖRAKT FÖR LAGEN

Då lagarna sågs som en manifestation av den härskande klassens vilja och dessutom ofta slog särskilt hårt mot ungdomsförbundets arbete, kunde kritiken mot klassamhället många gånger koncentreras kring lagarna och rättsväsendet. I resonemang som ställde arbetarrörelsens ideal mot förtrycket i det borgerligt dominerade samhället, tjänade lagarna ofta som exempel på hur oriktigt det vore att acceptera de styrandes version av vad som var rätt och fel. Enligt ungsocialisterna kunde lagarna anses förmedla det borgerliga samhällets värderingar, varför de unga arbetarna inom förbundet inte borde vara moraliskt förpliktigade att respektera detta uttryck för fiendens intressen.²⁴¹

Tvärtom betonades ofta att lagarna var något som tvingats på arbetarklassen utifrån och därför omöjliga kunde vinna stöd hos de revolutionära socialisterna.

- Ge tusan i all röstning! Då slippa de också säga: "Han har genom sin röst varit med att framskapa situationen. Han har alltså ingen rätt att frondera mot densamma". Men vi vilja ha rätt att frondera mot alla lagar i detta land: Vi vilja ha rätten att säga:
- Vi betrakta inte detta som ett brott. Vi ha aldrig varit med om att stifta lagen, som säger, att detta är brott. Därför betrakta vi oss håller inte som brottslingar, utan som martyrer.²⁴²

I propagandan mot klasslagarna var ungsocialisternas roll den av upprorsmän, vilka högt värderade rätten att opponera sig mot orättvisor. I likhet med syndikalisterna i Eva Blombergs studie, tycks ungsocialisterna ha prioriterat avståndstagandet från samhället framför viljan till delaktighet.²⁴³ Rätten att protestera måste gå före rätten att rösta. Deltagande i valet skulle endast bidra till illusionen av att arbetarna stod bakom de rådande lagarna. Genom att häftigt angripa grunden för rättsskipningen, definierade sig ungsocialisterna som en grupp i opposition mot rådande normer. "Bort med lagarna! Bort med domarne!" krävde Landskronaklubben.²⁴⁴

Ungsocialisterna framhöll att arbetarrörelsen – och särskilt ungsocialisterna – alltid hade utpekats som brottslingar av samhällets övre skikt. Det var emellertid inte endast rättssalens domar över arbetarrörelsens martyrer som ifrågasattes i de ungsocialistiska framställningarna. Varken ungsocialisterna eller enstaka förtvivlade individer, kunde ses som de verkligt farliga brottslingarna. Värre än några andra förbrytare var kapitalisterna som systematiskt bestal arbetarklassen.²⁴⁵ Visserligen talades det om handlingsfrihet, yttrandefrihet och näringsfrihet, men det var inte tillåtet att vägra att exercera, att upplysa om preventivmedel eller att tigga då man var arbetslös och uthungrad. För arbetarna i allmänhet och för ungsocialisterna i synnerhet, fanns det ingen rättvisa i det borgerliga samhället. Om man opponerade sig mot den så kallade rättvisan, blev man kallad "en usling, en hund, en samhällsvådlig, en skurk och en vanvettig".²⁴⁶

Fastän det hävdades att Sverige var ett land med imponerande stora medborgerliga friheter, var dessa friheter i verkligheten starkt inskränkta. Apropå Staafflagarna skrev *Brand*:

Ja, fritt är vårt land förvisso. Fritt för stortjufvar och banditer att besjåla, utplundra, folket, fritt för våldsmännen att slå folket i bojer, fritt för mörkmän att fördumma folket och som lön härför göda sig på det, fritt för krypdjur och smickrare att på magen hasa sig fram till köttgrytorna, [...] Men ve den, som önskar en annan frihet och som vågar uttala denna önskan.²⁴⁷

För ungsocialisterna framstod friheterna som en fasad, vilken dolde hårda förbud och bestämmelser, syftande till att hålla tillbaka det radikala ungdomsförbundet. De som skulle skydda tryckfrihetslagen var desamma som ingrep mot de ungsocialistiska flygbladen.²⁴⁸ Den orättvisa rättvisan var således ett vanligt motiv i de ungsocialistiska dikterna. *Brand* konstaterade:

Man kan knappast läsa en tidning numer
förutan att däruti se,
hur "rättvisans" sköka sin falhet beter,
hur visarn på vågen är sné.²⁴⁹

Symbolen för den borgerliga rättvisan förändrades och fick förkastliga eller skrämmande drag i den ungsocialistiska retoriken. För ungsocialisterna var den goda rättvisans gudinna *Justitia* en sköka och rättvisan ett lotteri.²⁵⁰

Det förefaller som om ungsocialisternas kritik av lagarna inte endast resulterade i att ungdomsförbundet tydligt tog avstånd från många av det borgerliga samhällets värderingar. Föraktet för lagarna stod även i skarp kontrast till det socialdemokratiska partiets rädsla för att bryta mot bestämmelserna. Trots att de socialdemokratiska ledarna kritiserade lagarna, uppmanades arbetarna att följa dem. Enligt ungsocialisterna var detta med största sannolikhet en konsekvens av socialdemokraternas egna stränga krav på partidisciplin, vilka medförde en rädsla för att på allvar bekämpa auktoriteter. Istället för att försöka blidka den härskande klassen, måste arbetarrörelsen tvärtom sträva efter att bli respekterad, även om detta innebar att man inte kunde begränsa sig till lagliga medel.²⁵¹

Till skillnad från de dumma och laglydiga socialdemokraterna, kunde ungsocialisterna inte anse det vara förkastligt att använda olagliga medel i kampen.²⁵² Det ungsocialistiska förbundet ville leda massornas missnöje och därigenom växa till en mäktig opposition mot orättvisorna i det kapitalistiska samhället.

En opposition, som kanske kan taga sig sådana uttryck, att de af våra partiledare så omhuldade "lagliga medlen" få sitta emellan. Och detta vore väl ej ändå så förskräckligt. Lagen, den heliga, oantastliga, är ju så relativ, när man tänker efter. Den är ju blott ett uttryck för det härskande partiets, våra *fjenders* vilja. [...] – Nej, lagen är stiftad för oss, ej af oss.²⁵³

Vördnaden inför lagen kunde jämföras med den vidskepliga ödmjukheten inför andra världsliga auktoriteter. Möjligen passade underkastelsen de feiga socialdemokraterna, för de fria, okuvliga ungsocialisterna var den otänkbar. Då ungsocialisterna inte erkände några världsliga eller gudomliga auktorite-

ter, kunde dessa inte heller åberopas för att försvara lagarnas oantastlighet. Så länge lagbrotten inte stod i motsättning till det egna samvetet eller arbetarnas moral, fick de revolutionära arbetarna inte vara rädda för att ses som förbrytare av de samhällsbevarande klasserna.²⁵⁴

Laglydigheten som var så viktig för socialdemokraterna, häcklades av ungsocialisterna. Även om man sällan uppmanade till direkta lagbrott, var det viktigt att bryta respekten för lagen och synen på rättsväsendet som någonting upphöjt och aktningvärt.²⁵⁵ Den borgerliga (och till viss del även den socialdemokratiska) hegemonin kunde ifrågasättas genom att de högaktade lagarna förlöjligades. I synnerhet lagen om prisande av brottslig handling blev föremål för ungsocialisternas föraktfulla kommentarer.²⁵⁶ I en längre dikt i *Brand* hyllades bland annat bibliska mord begångna av Moses och David samt uppror ledda av Engelbrekt och Gustav Vasa. Inledningsstrofen konstaterade att "Att brottslig handling prisa / Är synd så svår som få", men att det nog var möjligt att göra detta utan att bli skickad "i skumma häktesvrån".²⁵⁷

FÖRFÖLJELSE

Lagarnas förföljelse av ungsocialisterna ställde höga krav på medlemmarnas lojalitet och övertygelse. Många av lagarna var direkt riktade mot den ungsocialistiska propagandan och medlemskapet i ungdomsförbundet kunde innebära att medlemmarna blev dömda på förhand, oavsett vad de stod anklagade för. Samtidigt kunde förföljelsen också utnyttjas i de ungsocialistiska texterna, då den gav ungsocialisterna en särskild plats inom arbetarrörelsen och skiljde dem från mer accepterade grupper såsom SAP eller LO. I retoriken kunde förföljelsemotivet med framgång användas för att teckna laddade porträtt av såväl motståndarna – i första hand i polismännens gestalt – som de ungsocialistiska hjältarna.

I *Brand* berättade en ungsocialist om hur han under en fängstransport frågat den polisman som bevakade honom, om han inte hellre hade velat utföra något nyttigt arbete. Polismannen svarade med en motfråga: "Vad kallar ni min sysselsättning för? Hur skulle det gå, om inte vi poliser hade vaksamma ögon på er unghinkar?".²⁵⁸ Även om polismännen ansågs tillhöra fienden, var det ofta som symboler för det rent fysiska våldet och i egenskap av rättsväsendets illvilliga hantlangare som de förekom i ungsocialisternas framställningar – de utförde den härskande klassens order utan att själva

tillhöra denna klass. Ofta härstammade polismännen ur arbetarklassen, men till skillnad från socialdemokrater eller forna kamrater befann de sig alltför långt ifrån rörelsen för att ses som förrädare. Då ungsocialisterna skildrade konfrontationer med ordningsmakten, representerade polisen emellertid överklassens lagar. Eftersom polisen skulle se till att lagarna efterlevdes, kunde polisbrutaliteten kopplas samman med den orättvisa rättvisan.

Med brutaliteten paras nog i många fall en medveten lömsk avsikt. Betänksamhet och självbehärskning äro ej att räkna med bland ungdomens naturliga karaktärsdrag. Men den som i kontakt med polisbrutaliteten låter förleda sig till någon överilning är genast hemfallen åt en rättvisa, som då visst inte lekar blindbock utan med sende ögon dömer så hårt som de möglade lagparagraferna medgiva.²⁵⁹

Polisen och lagparagraferna var endast två sidor av samma förföljelse av ungsocialisterna. I förhållande till poliserna framstod de socialistiska ungdomarna som fredliga men modiga, samtidigt som de i stort sett var värnlösa inför polisens övervåld. Att deras ungdom dessutom gjorde dem mer impulsiva än de äldre kamraterna, var uppenbarligen något som kunde utnyttjas av de våldsbenägna poliserna.

De ungsocialistiska tidningarna rapporterade om hur polismännen mer än gärna använde sina sablar mot fredligt demonstrerade ungsocialister,²⁶⁰ eller hur de brutala polismännen hånade arbetare som var för rädda för att försvara sig mot oförskämpheterna.²⁶¹ Magnus Åström påpekar att polisens agerande ofta användes i den politiska propagandan, bland annat genom att övervåldet bidrog till att den ungsocialistiska agitationen fick större uppmärksamhet och att ungsocialisterna kunde skapa egna martyrer genom det polisivåld de utsattes för.²⁶² De stereotypa framställningarna av polisen kom dessutom att förmedla en bild av en oberäkneligt våldsam och hotfull figur i kontrast till de berättigt upprörda ungsocialisterna.

Olyckligtvis förföljdes ungsocialisterna inte bara av domstolar och polis – också pressen hetsade folk mot ungsocialisterna genom sina lögnaktiga historier om de socialistiska ungdomarnas förbrytelser. I stort sett alla framställningar av ungdomsförbundet och de ungsocialistiska åsikterna kunde betraktas som falska.²⁶³ Av Ulf Boëthius' bok *När Nick Carter drevs på flykten* framgår att de borgerliga debattörerna ofta pekade ut den ungsocialistiska gruppen som ansvarig för flera grova brott. Den ungsocialistiska propagandan ansågs vara en av de främsta orsakerna till ungdomens allmänna förvildning.

Tidningarnas rapporter om störande av ordningen eller värre brott såsom mord och rån, skyllades på de ungsocialistiska "ligapojkarna". I likhet med den fördärliga smutslitteraturen, däribland serien om Nick Carters äventyr, ansågs den ungsocialistiska agitationen vara mycket farlig för arbetarungdomens utveckling.²⁶⁴ Med tydlig frustration kommenterade *Brand* ett mord som i den borgerliga pressen tillskrevs ungsocialisterna:

Det var en ungsocialist som slog ihjäl en varmt fosterländsk, plikttrogen och nykter ung arbetare (icke ligapojke!) Det var därför att denne arbetare icke ville besudla sina händer med liberalernas ungsocialistiska valupprop. Det var så. Visst i helvete var det så!²⁶⁵

Det absurda i anklagelsen var så tydligt att tidningen inte ens förnekade den – man var ju dessutom dömd på förhand av den borgerliga pressen och det reaktionära etablissemanget. Synbarligen var den socialistiska ungdomsrörelsen mycket obehaglig för överklassen.²⁶⁶

Efter Amaltheadådet konstaterade Malmöklubbens medlemmar att många ungsocialister arresterats av polisen utan någon annan orsak än att de tillhörde förbundet.²⁶⁷ Dessutom hade det visat sig att polisen med skrämmande exakthet kände till vad som diskuterats på klubbens möten. Eftersom det av allt att döma fanns "deckare" överallt, uppmanades medlemmarna att inte öppet diskutera de beslut som fattats av klubben.²⁶⁸ I enlighet med detta tycks många av de ungsocialistiska texterna präglas av en påfallande medvetenhet om att man ständigt var granskade och iakttagna. Som svar på beskyllningen om att förbundet höll hemliga möten, invände *Brand*: "Hemliga? med sex detektiver som åhörare!".²⁶⁹ De upprepade beskyllningarna och påhoppet blev viktiga delar av dessa beskrivningar av ungsocialisterna som en förföljd grupp, jagad av otaliga fiender. Medlemmarna var rättslösa, laglösa.

I retoriken använde ungsocialisterna ibland beteckningen samhällsfiender om sig själva,²⁷⁰ men tolkade den annorlunda än de borgerliga kritikerna. Stig Grundvall påpekar i essän "Rövare, rebell, outlaw" att "outlaw"-fenomenet inte endast kan förstås som individens behov av att definiera sig som avvikare. Bilden av den fredlöse kan mytologiseras och fyllas med flera olika symboliska betydelser beroende på det historiska och sociala sammanhanget. Medan de som bevakar de dominerande värderingarna kan uppfatta den laglöse som ett skrämmande hot mot ordningen, kan undertryckta grupper anse denne vara en representant för motstånd mot förtrycket.²⁷¹ Synbarligen var det som sådana fredlösa frihetshjältar ungsocialisterna föredrog att betrakta sig själva. Författare i *Nya Folkviljan* och *Brand* undertecknade sina texter

med pseudonymer som "Fredlös" eller "Captivus" – namn som tydligt anspelade på förföljelserna och de orättvisa fängelsestraffen.²⁷² Identiteten som denne laglöse ungsocialist, betonade i första hand själsliga och intellektuella egenskaper framför fysiska bevis på styrka och stridsduglighet.²⁷³ Föreställningar om såväl trots och mod, som offer och martyrskap, var centrala för de ungsocialistiska bilderna av den fredlöse. I likhet med propagandan kring värnpliktsvägran, kom skildringarna av förföljelserna således att innehålla försök till omdefinition av vad som var mod och vad som utmärkte den gode hjälten.

Efter att en tryckfrihetsdom fällt över pamfletten "Draksådd", införde *Brand* en artikel där skriftens avlidne författare Einar Håkansson diskuterade med Gud, vilken irriterades av ungsocialistens fräckhet och bad Håkansson dra åt helvete. Håkansson bröt då ut i en lång, anklagande monolog:

Låt de kristna krypa på magen för sin gud, som ömkliga stackare, men fritänkare var jag i livet och det är jag också nu. Tvinga mig kunna ni med våld som de göra därnera på jorden, men självmant gör jag det aldrig. [...] Och ve den som vågar protestera! In med honom bara, i fängelset, han skall jagas som ett djur med den råa maktens och dumhetens vilda koppel efter sig. [...] Ja, dit [helvetet] förpassar du alla som sagt sanningen. [...] Bättre att sitta hos sanningens martyrer än bland lögnens lakejer.²⁷⁴

Gud kunde inte bemöta Håkanssons anklagelser med logiska argument, utan skyndade sig att sparka ut honom, varefter han välkomnades av andra "sanningens kämpar" såsom Kopernikus, Newton och Darwin. Den modige ungsocialisten togs upp i kretsen av beundrade vetenskapsmän som fört förnuftets och sanningens talan och därför straffats av den kristna överheten. Även om ungsocialisterna menade att de var fredlösa, ansåg de uppenbarligen också att de var i gott sällskap.²⁷⁵

Enligt ungsocialisterna kunde utanförskapet vara tungt att bära, men det var inte desto mindre ett kollektivt utanförskap med en stark kamratanda, vilket behövdes "då förföljelsens ulvar tjuta så girigt".²⁷⁶

I både tidningar och mötesprotokoll hävdades envist att förföljelsen inte på allvar hotade förbundets existens utan tvärtom kunde ha positiva effekter. Efter Amaltheadådet påpekade Malmöklubben att

nu var vi komna in i vargatider man kunde bli anhållen endast därför att man var ungsocialist men sådana tider skada oss icke utan äro istället till nytta därigenom att allt det osunda och dåliga som under tidernas lopp följt liksom sköljs bort.²⁷⁷

Förföljelsernas renande effekt framhölls även i *Brand*, där Hinke Bergegren under den stående rubriken "Gnistor" menade att straffarbetet som ådömdes ungsocialisterna kunde fungera som den medicin, vilken slutligen drev ut det som satt kvar av en eventuellt dålig uppfostran i barndomen.²⁷⁸ Den undertryckta ställning ungsocialisterna befann sig i, infogades även i identiteten i form av dygder som skulle hjälpa dem genom de svåra tiderna. De ständiga förföljelserna krävde att medlemmarna var pålitliga, offervilliga och modiga. Bara då kunde de bjuda reaktionen verkligt motstånd.²⁷⁹ Även om rörelsens förespråkare kunde tvingas till inaktivitet under perioder av förföljelse, innebar detta också att de fick tid att utveckla sina idéer och göra dem så starka att de slutligen skulle framstå som omöjliga att motstå. Dessutom kunde motståndarnas förbittrade attacker mot rörelsen tolkas som ett uppmuntrande tecken på den ungsocialistiska propagandans "obetvingliga framfart".²⁸⁰ De långa fängelsestraffen tillförde en tragisk dimension till ungsocialisternas strävan samtidigt som de sågs som bevis för att ungdomsförbundet var en betydelsefull politisk kraft. "Förföljelse är en god och lycklig sak!" hävdade *Brand*.²⁸¹

Det förefaller som om det okuvliga och obetvingliga var särskilt viktigt att betona då de långa fängelsestraffen gång på gång drabbade ungdomsförbundets medlemmar. Även om fängelsestraffen tillfälligt kunde tysta ungsocialisterna, lät de aldrig avskräcka sig – så snart de var fria igen skulle arbetet för socialismen återupptas.²⁸²

I fängelseslott med gluggar och galler
Vårt öde kanhända skrämmande står.
Det är som en skugga, som mörknande faller,
Där framåt vår marsch i jublande går.
Men ändå ej släckes vår längtan att strida
Och ändå ej kuvas vårt brinnande mod,
Ty den, som har dådlustens rödaste blod,
Kan också i stolthet för sanningen lida.²⁸³

Bedyranden om den socialistiska övertygelsens beständighet förekom dessutom ofta i dikter och berättelser från fängelsecellerna. Fängelset skulle aldrig kunna tysta ungsocialisterna – det enda brottet de ville kännas vid var att ha sagt sanningen utan att ha vägt orden på "krämarvågen".²⁸⁴ Fängelserna skrämde inte, intygade *Nya Folkviljan*. Myndigheternas hetsjakt ledde endast till att hatet mot det orättvisa samhället växte.²⁸⁵ *Nya Folkviljan* påminde också om de förpliktelser de aktiva ungsocialisterna hade mot sina martyrer:

denna [ungsocialistiska] rörelse, från vilken så många, många entusiastiska stridskamrater vandrat till årslånga fängelsestraff, ja, även dött för vår sak; mot dessa bli vi svaret skyldiga: *Hänsynslösare kamp!* [...] Den socialistiska ungdomsrörelsens historia under de senaste åren är också en historia om dom på dom, fällda över kamrater. Förföljelsen har varit sådan, att ingen annan rörelse, åtminstone i detta land, tillnärmelsevis varit utsatt för något liknande. Och vad ha myndigheterna vunnit? Ingenting! Ty vi stå starkare än någonsin.²⁸⁶

Viljan att förmedla en bild av de dömda ungsocialisterna som martyrer, har ofta uppmärksammats i forskningen kring ungdomsförbundet. Samtidigt som de fängslade eller fallna kamraterna gärna beskrevs som "frihetens martyrer",²⁸⁷ fanns emellertid också en vilja att visa att straffen inte innebar det hårda slag som domstolarna förväntade sig. Trots en förföljelse utan motstycke, var den ungsocialistiska rörelsen stark tack vare medlemmarnas vägran att låta kuva sig.

Mot martyrskapets undergång och död, ställdes föreställningen om att okuvad uppfylla en ärofull plikt som i längden kunde gagna både individen och förbundet. Då Albert Jensen påbörjade sitt fängelsestraff 1906, lovade han att han skulle använda månaderna i cellen till studier och till att mer än tidigare gå upp i känslan av hat mot det bestående samhället.²⁸⁸ Dessa lärdomar skulle senare användas i kampen utanför fängelsemurarna. *Brand* inskräppte också vikten av att Jensen skulle känna att han inte suttit förgäves – för varje månad Jensen tillbringade i cellen skulle tanken på honom få de övriga medlemmarna att bli ännu djärvare, uthålligare och hatfullare. Hur hemska förföljelserna än blev, skulle ungsocialisterna fortsätta sitt arbete.²⁸⁹ Större hängivenhet och fler nybildade ungsocialistiska klubbar skulle följa på den sympati som väcktes av de orättvisa domarna. Detta var också det bästa sättet att hämnas förföljelserna.²⁹⁰ Minst av allt fick fängelsestraffen uppfattas som meningslösa. Som förebilder för ungsocialisterna tjänade både bilderna av de entusiastiska stridskamraterna som gått under och dött i fängelset, och beskrivningarna av de oföränderligt starka och optimistiska individerna som använde timmarna i cellen till studier och kontemplation.

Förföljelserna och fängelsestraffen som beskrevs i de ungsocialistiska texterna tycks framför allt ha lett till att gemenskapen och den ungsocialistiska identiteten kunde utvecklas och bli fastare. I *Brand* berättade en ung man hur han länge hade beundrat de kamrater som värnpliktsvägrade, men att han trots detta tvekat inför att själv vägra. Dels var han rädd för fängelse, dels påverkades han av sina föräldrars klagan över hur svårt det skulle kän-

nas för dem om deras son dömdes som brottsling. Även om han länge hade tillhört den ungsocialistiska rörelsen hade han ännu inte kommit till verklig insikt om hur han borde handla.

På hösten hade vi en fredsdemonstration. Det blev efterspel med åtal. Jag jämte flera kamrater blevo dömda till ganska hårda straff. Detta invärkade mycket bra på mig. Mitt hat växte. Jag kom underfund med, att jag hade många goda och ädla vänner. [...] [I] dag, när jag skriver detta, är det åter mönstring. Men jag har mitt beslut klart. Jag tar hällre fängelse än exercerar. Jag kan inte handla mot min övertygelse. Jag är inte längre rädd för fängelse, inte längre nervös när jag tänker därpå, utan inväntar lugnt vad som skall komma. Glad är jag även, ty jag vet, att många komma att göra precis detsamma som jag. Och så har jag nu så många vänner, som dela min uppfattning.²⁹¹

Fängelsestraffet och den starka känsla av kamratskap och samhörighet som väckts av det gemensamma olycksödet, framstår i berättelsen som den direkta orsaken till att den unge mannen slutligen förmådde fatta beslutet att inte exercera. Tidigare var tillhörigheten till familjen starkare än gemenskapen inom förbundet, vilket hindrade honom från att fatta ett beslut i överensstämmelse med sin inre övertygelse. Prövningarna i fängelset tycks dock ha lett till att identiteten som ungsocialist slutgiltigt segrade över andra möjliga identiteter (i detta fall främst rollen som sina föräldrars son).

Även upplevelsen av att ha många likasinnade vänner intensifierades. I ett samhälle där ungsocialisterna förföljdes av myndigheterna och ständigt riskerade arrestering och fängelse, var kamratskapet den enda trygghet som erbjöds. Inför det yttre hotet slöt sig gruppen samman och förstärkte sin gemensamma identitet som kämpande ungsocialister.²⁹² Så länge kamraterna inte svek kunde förföljelserna inte skada förbundet. Med förföljelsemotivet skapade den ungsocialistiska retoriken således en starkare känsla av "vi" i motsättning till de hotfulla "de andra". Motståndarnas förföljelser resulterade då endast i att ungdomsförbundets medlemmar sporrades till ännu större ansträngningar i kampen samtidigt som det påtagliga förtrycket inspirerade till ett om möjligt ännu häftigare lågande frihetsbegär samt uppmuntrade känslan av utvaldhet.²⁹³

DEN HATFULLE UPPRORSMANNEN

På samma sätt som oräddheten inför fängelsevistelserna kunde vara lika viktig att betona som martyrskapet, var bristen på rädsla ett vanligt inslag även i andra beskrivningar av konfrontationer med individer eller grupper utanför förbundet. Hur fruktansvärda och blodtörstiga polismännen än framstod, kunde de effektivt oskadliggöras i tidningarnas förlöjligande framställningar av ordningsmakten. I sin uppsats om ungsocialisternas förhållande till polisen, menar Magnus Åström att skämten och driften hela tiden drevs längre och längre eftersom motståndet mot det auktoritära samhället gav det olagliga och förbjudna en särskild dragningskraft.²⁹⁴ Även om polismakten utgjorde ett påtagligt hot mot ungdomsrörelsen, kunde faran dock neutraliseras i hånfulla skildringar av de dumma polisernas försök att betvinga de kvicka och oförskräckta ungsocialisterna. Bland de artiklar som publicerades i *Brand* och *Nya Folkviljan*, fick berättelserna om ungsocialisternas möten med polismakten ofta drag av små roande historier, där polisen spelade de korkade skurkarnas roller. I dessa historier var det fysiska våldet inte lika framträdande som i skildringarna av den förföljelse ungdomsförbundet utsattes för.

FRÄCKHET OCH BRIST PÅ RÄDSLÅ

I *Brand* infördes en berättelse med rubriken "En polishistoria", i vilken berättades hur ungsocialisten Per Erik hade klistrat upp "fosterlandslösa" upprop över hela småstaden – till och med på poliskontorets dörr. Två poliser från Stockholm anlände för att förhöra honom och lura ut var uppropet hade tryckts. Till en början uppträdde Per Erik oförskämt, han svor och skratade åt polismännen. Efter att polismännen lovat honom att slippa straffet och dessutom få ersättning för den förlorade arbetstiden om han avslöjade vem som tryckt uppropet, började dock Per Erik gråta och talade om att

den skyldige var Kalle Hermansson i Västköping. Då poliserna omedelbart reste till den angivna adressen i Västköping, upptäckte de emellertid att det inte fanns någon Kalle Hermansson i hela staden, varefter de uppretade detektiverna åter letade upp Per Eriks bostad. Där fann de endast en lapp från Per Erik där han sade sig ha glömt att Kalle Hermansson emigrerat till Californien. Hyresvärdinnan upplyste därtill om att hon inte visste var Per Erik befann sig, men att han hälsat att han skulle resa till Kalle Hermansson. Utom sig av frustration över det uteblivna gripandet utbrast stadsfiskalen: "Åt helvete med Kalle Hermansson! Det var mej en djävla pojke".²⁹⁵ Per Eriks sofistikerade plan framstår snarare som väl genomtänkt med betoning på det komiska, än som utslag av ett flammande hat mot polisen. Eftersom Per Erik hela tiden behöll initiativet och det intellektuella övertaget, gjorde de två detektiverna troligen inte heller något direkt hotfullt intryck.

Vid sidan av den brutale polismannen, tycks ungsocialisterna således ha utnyttjat berättandet för att konstruera en alltigenom löjlig figur, vilken gav ungsocialisterna tillfälle att visa upp ett djupt förakt för den borgerliga klassens hantlangare. Från ett polisbevakat ungsocialistiskt möte berättades det vidare hur stadens polismästare, "en liten välfödd, ljus man i finaste blå uniformsrock", möttes av hånfulla applåder då han kom in i salen. Det verkade dessutom som om den lille mannen inte förmådde kontrollera sina egna män, varav en höll på att hamna i slagsmål med en av arbetarna. Först då Hinke Bergegren påpekat detta för polismästaren, upptäckte denne vad som höll på att hända och hejdade konstapeln. Det visade sig alltså att den "upprorsman" som polisen kommit för att stoppa, blev den som såg till att bevara lugnet.²⁹⁶ I kontrast till den samlade och vettige Hinke, framstod den inkompetente polismästaren som en ganska skrattretande karaktär.

Även om polismännen undantagslöst uppförde sig ohyfsat i konfrontation med ungsocialisterna, tvekade ungsocialisterna uppenbarligen inte att besvara den oförskämda behandlingen. Då *Brand* rapporterade att polisen beslagtagit uppropet "Du skall icke dräpa" samt en burk klister, tillade tidningen också:

Så nu ska väl poliserna klistra upp flygbladet. Och att de göra det lika gärna som att slita sönder sina naglar genom att riva ner, sådana är väl antagligt.²⁹⁷

Liknande reflektioner förekom ofta i tidningarna: då en full poliskonstapel hade setts ragla förbi kyrkan, antog *Nya Folkviljan* att han anmälde sig själv²⁹⁸ och de poliser som trängde sig in på ungsocialistiska möten sades ha "en blick, som närmast påminner om en smutsig suggas intetsägande bläng i

luften”.²⁹⁹ Genom driften kunde ungsocialisterna skapa ett övertag, även om detta kanske bara existerade i den språkliga verklighet som konstruerades genom texten. Som Henrik Berggren påpekar, kan texten dock uppfattas som normerande och därigenom också som identitetsskapande.

Bilden av den intelligente, överlägsne ungsocialisten förmedlade ett ideal som medlemmarna kunde förväntas försöka efterleva. I *Nya Folkviljan* skildrade en ungsocialist hur han under en föreläsningsturné söktes upp av stadens länsman:

- Jo-o, se jag ville varna er för att överskrida lagens bestämmelser.
  - Å fanken!
  - Jo-o.
  - Men hör nu, jag finner ert uppträdande löjligt...
  - Ja, men...
  - Jag ger er tusan, har ni hört! Ut, säger jag. Vad är det för ett fördömt fanteri? Ut!
- Ett sakta mullrande höres och ulstern försvinner lika sakta genom dörren. Från talarestolen ser jag sedan något rött, det påminner närmast om en övermogen tomat, men är ett *ansikte*, vars ägare är länsman X från Hedemora.³⁰⁰

Under samtalet med ungsocialisten tycks den maktfullkomlige länsman ha krympt ihop till en försagd man, som sedan skamset tvingades lämna föredragshållaren ifred. Till skillnad från denna ömkliga figur, uppträdde ungsocialisten överdrivet självsäkert, då han drev polismannen på flykten med sina respektlösa repliker. Skildringarna av de orädda ungsocialisterna i konfrontation med de dumma poliserna, framstår närmast som ett slags komiska varianter på berättelserna om den tragiske och modige hjälten i kamp med den ondskefulle skurken. Skrattet och löjet blev till retoriska vapen som användes för att besegra såväl fienden som den egna osäkerheten och rädslan. Dessutom förmedlade den hånfulla och fräcka inställningen en bild av ungdomsförbundets medlemmar som starka och självständiga individer med en syn på livet som var långt ifrån all socialdemokratisk underdanighet eller folkets ödmjukhet inför överheten.

Det var inte enbart polisen som utsattes för ungsocialisternas uppvisningar i fräckhet och respektlöshet. En artikel med rubriken "Slaktarkult" beskrev hur en ungsocialist blev åskådare till ett av skytterörelsens möten:

I det samma stöter mig en gammal man i sidan och spörjer: "Hvad är det för några?" – störd i mina betraktelser svarar jag (kanske något ohöfligt), antagligen slaktaredrängar som de öfriga. Den gamle biter sig i läppen af missräkning på svaret, aflägsnar sig och mumlar: "Ni är en hädare." Jag nickar instämmande.³⁰¹

Det mest väsentliga i meningsutbytet var inte att förolämpa den gamla mannen eller att framställa denne som en löjlig figur. Mannens huvudsakliga funktion tycks snarare ha varit att ge ungsocialisten tillfälle att visa att han inte tvekade att uttrycka sina åsikter på ett sätt som kunde tyckas både fräckt och vanvördigt. Den gamle skulle möjligen kunna representera den oförstående allmänhet som betraktade ungsocialisterna med misstänksamhet. Benämningen hädare, som yttrades med förskräckelse av den gamle mannen, hade en positiv klang för ungsocialisten. Därmed åskådliggjordes diskrepansen mellan de värden språket fick för dem som accepterade det borgerliga samhället och de värden det fick i den ungsocialistiska rörelsen. I den ungsocialistiska retoriken var den respektlöshet inför Gud och överheten som antydde i ordet "hädare" inte förkastlig utan beundransvärd. Fräckheten visade på oräddhet, men blev också till en kraftig markering mot både de borgerliga värderingarna och den laglydiga och rädda allmänheten. Ungsocialisten förefaller inte ha bemödat sig om att vinna den gamle mannens sympati, utan visade sig tvärtom nöjd med mannens avståndstagande.

Genom att använda språket och ge det andra innebörder än i exempelvis den borgerliga debatten, kunde de ungsocialistiska tidningarna således bidra till förståelsen av den egna ungsocialistiska gruppen som en mothegemonisk grupp i konflikt med den härskande klassens värderingar. I *Nya Folkviljan*, framställdes det respektlösa uppträdandet som kännetecknande för en äkta ungsocialist:

Vad som mest av allt stöter borgarna för huvudet är våra kraftiga agitationsmetoder. En entusiastisk och värksam ungsocialist låter aldrig något tillfälle gå sig ur händerna att göra propaganda för sina idéer. Han framslungar oförskräckt sina sanningar, utan att taga hänsyn till vem det är, som lyssnar...³⁰²

Genom sin fräckhet, markerade ungsocialisterna ett omisskännligt avstånd från det borgerliga samhällets regler samtidigt som medlemmarna kunde bevisa sin oräddhet och sitt engagemang för socialismen. Till skillnad från mer försiktiga agitatorer, kunde ungsocialisterna manifesteras sitt förakt för den borgerliga kulturen både genom sitt budskap och genom det sätt på vilket det presenterades. Därutöver riskerade ungsocialisterna inte heller att sammanblandas med de ängsligt laglydiga socialdemokraterna. I en berättelse

i *Nya Folkviljan*, insåg en skadad värnpliktig att militarismens odjur måste krossas. Med orden "Jag skall häda! Jag skall smäda!" förklarade han också att han inte längre var en parlamentarisk utan en revolutionär socialist.³⁰³ Fräckheten och oräddheten blev ett uppseendeväckande bevis på olikheten mellan det revolutionära ungdomsförbundet och det reformistiska partiet.

Bild 6. "Våldet är ryckt ur förtryckarklassens händer, då soldaterna ej längre skydda deras tjuv gods. Då krypa nidingarna förskräckta samman, medan folket jublar"... *Brands Månadshäfte*, Nr: 5 Maj 1913.

HAT!

Både Hans Lagerberg och Lennart K Persson har i sin forskning kring det socialistiska ungdomsförbundet intresserat sig för ungsocialisternas inställning till användandet av våld i klasskampen.³⁰⁴ Trots att propagandan sällan direkt förespråkade våldsamma metoder eller kampmedel, användes ord och uttryck som inte desto mindre kunde tolkas som uppmaningar till våld.³⁰⁵ Anarkistanklagelserna och uppmärksamheten kring Amaltheadådet ledde till att den ungsocialistiska våldspropagandan diskuterades även i samtiden.³⁰⁶ I samband med diskussionerna kring våld och olagliga metoder, kom debattörerna att särskilt vända sig mot språket i de ungsocialistiska publikationerna. Enligt Ulf Boëthius kritiserades det ungsocialistiska språkets råhet och hatfullhet av både borgerliga debattörer och av de mer återhållsamma ungdomsdemokraterna. Omvärlden uppfattade gärna den ungsocialistiska retorikens drastiska bilder som ett uttryck för ungdomsförbundets förvildning och cynism. Ungsocialisterna hävdade emellertid att de föredrog ett klart och medryckande språk framför förskönande omskrivningar.³⁰⁷

Kring begreppet "hat" kunde ungsocialisterna bygga upp en retorik med både estetiskt och agitatoriskt värde; den var uppseendeväckande samtidigt som den uppmuntrade användningen av ovanliga och ibland chockerande formuleringar. Till skillnad från den ungsocialistiska diskussionen kring våld, vilken till stor del kretsade kring risken att våld kunde visa sig nödvändigt i kampen, tycks texterna om "hat" ofta ha koncentrerats kring hatets beskaffenhet och egenskaper. En notis i *Brand* 1903 ägnades helt åt en hyllning till hatet:

Du stolta gudaborna känsla som sätter själens innersta fibrer i ett brusande känslorvall. Hat! Icke du pygméaktiga känsla som alstras af låga motiv, men du sublimes hjertevarma som framkallas af de förtrycktas hjerteskrandande nödscri. Du som trotsigt reser dig emot allt det låga [...], måtte du fortfarande elda och entusiasmera våra sinnen och sporra oss till goda och ädla dåd, till stora och sublimes uppoffringar för våra idéer för socialismen och – vi skola segra.³⁰⁸

Eva Blomberg framhåller i sin studie av syndikalisterna att hatet ofta betraktades som värdefullt. Som omvandlande kraft kunde det användas för att kommande generationer skulle kunna växa upp i en bättre värld.³⁰⁹ Eftersom hatet kunde betraktas som den främsta källan till kraft och energi, måste det uppmuntras och respekteras. Det var hatet som skulle leda till socialismens seger, då det gav styrka att revoltera mot förtrycket.

Att begreppet "hat" kom att bli en betydelsefull del av de ungsocialistiska texterna, avspeglades även i titeln på den ungsocialistiske poeten Leon Larssons första diktsamling *Hatets sånger*.³¹⁰ Leon Larssons djärvhet i beskrivningarna av hatet prisades i *Brand*, som uppskattande konstaterade att "hatet födde skalden".³¹¹ Larssons dikter var dock inte de enda av sitt slag. Inte bara de ungsocialistiska tidningarna, utan även de ungsocialistiska mötesdeltagarna, prisade hatet som ett av människans värdefullaste känslotillstånd. Efter att de ansvariga för sprängningen av strejkbrytarefartyget Amalthea hade dömts, läste Malmöklubben upp brev från de dömda

vilka väckte djup rörelse hos de närvarande, helst som dessa, kanske de sista från dem, uttryckte det ännu lågande hatet mot förtryckarsamhället.³¹²

Mötesdeltagarnas stolthet över hatet i Amaltheamännens brev, indikerar att ungsocialisterna betraktade hatet som ett synnerligen positivt laddat begrepp. Att den sista livsytringen från de anklagade ungsocialisterna skulle uttrycka ett oförsonligt hat, tycks inte ha förvånat någon.

Då individen helt gick upp i det stora hatet för allt som var simpelt och orätt, fanns det inte längre plats för lägre motiv och åsikter.³¹³ Kanske skulle hatets renande verkan kunna kopplas samman med den strävan efter ursprunglighet och oförstördhet som ungsocialisterna förknippade med begreppet "ungdom" samt anspråken på att representera den äkta och ursprungliga socialismen. Möjligen kunde hatet erbjuda ett slags renhet eftersom det så helt dominerade känslolivet och därmed trängde ut alla små och låga bekymmer. I intensitet och styrka kunde endast kärleken mäta sig med hatet. Hans Lagerberg menar att *Brands* redaktör Hinke Bergegren uppmuntrade användandet av "hat" som ett vanligt retoriskt inslag i den ungsocialistiska propagandan eftersom han ansåg att hatet endast var den naturliga följden av en kärlek till friheten. Hatet mot det onda och orättfärdiga var lika nödvändigt som kärleken till det goda och rättfärdiga.³¹⁴ I de ungsocialistiska framställningarna kopplades de två känslorna ofta ihop på ett sätt som fick till följd att kärlek och hat snarare framstod som ett tvillingpar än som varandras motsatser. Istället för att utesluta varandra, förutsatte de varandra. Om man älskade friheten och människorna, måste man hata orättvisorna och förtrycket som gav upphov till så mycket lidande. Därför var hatet en spegling av kärleken och kärleken reflekterade hatets djupa känsla.

På samma sätt som det fanns olika sorters kärlek fanns det också olika sorters hat. Ungsocialisterna underströk att det stora hat arbetarna kände, inte kunde jämföras med arbetsgivarnas uppenbara hat till arbetarklassen och dess organisationer. Medan ungsocialisternas hat motsvarades av den stora

kärleken till friheten och rättvisan, hade kapitalisternas hat sin motsvarighet i kärleken till pengar.³¹⁵ Till stor del var det således kärlekens beskaffenhet som avgjorde om hatet kom att bli av den sorten att det kunde ge styrka och höja individen över livets obetydligheter. Dessutom resulterade sammanblandningen av kärlek och hat i att hatet i första hand kom att förknippas med framtidshopp och möjligheter. Värmen och intensiteten från det lågande hatet manade till den uppoffrande kampen för sanning, frihet och rätt. Om någon av känslorna skulle prioriteras, måste det därför bli hatet.

I en "Årsrevy" i *Brand*, menade karaktären "Ungsocialisten", att hatet var som bröd för de stridande, medan kärleken kändes som stenar: "Jag hatar – det är nog".³¹⁶ *Nya Folkviljan* underströk att hatet inte borde anses vara en negativ och ond känsla:

Och hur skall en människa, mäktig starka känslor, kunna undgå att hata? [...] Omöjligt! Ty är icke kärleken sådan att den alstrar hat, kärlekens antipod, så är det ingen äkta kärlek utan endast en tom och värdelös känsla. [...] Hatet, det från småsinnade bevekelsegrunder luttrade och från trångsynthet frigjorda hatet är en känsla lika stolt och ädel som kärleken.³¹⁷

Genom att beskriva hatet som kännetecknande för en starkt kännande människa, infogades det dessutom i det retoriska mönster som också användes kring andra frågor (såsom värnpliktsvägran eller förföljelserna av förbundet), då ungdomsförbundet förespråkade en politik som inte bara tog hänsyn till förnuftet utan även till känslolivet. Hatet är dessutom att se som de stora utspelens och dramatiska gesternas känsla. Att beskrivningarna av hatet tilläts bli centrala i ungsocialisternas retorik, skulle därför kunna tolkas som ett definitivt ställningstagande för känslolivets plats i det politiska rummet. Därigenom kom ungsocialisterna också att skapa en identitet utifrån ett begrepp som skyddes av i stort sett alla grupper utanför ungdomsförbundet. Hatet var ett kraftfullt sätt att ta avstånd från de grupper – kapitalisterna och överklassen – som ansågs ansvariga för arbetarnas misär. Den hatfulla retoriken kom således inte bara att bidra till att upphöja hatet till en av ungsocialisternas eftersträvarvärdade egenskaper, utan också till att fjärma förbundet från andra grupper.

I och med att hatet införlivades i den ungsocialistiska retoriken, upprättades en ogenomtränglig mur mellan dem som hatade och dem som borde hatas. Samtidigt tycks denna retorik inte endast ha koncentrerats till angrepp på fienden utan även ha använts i sammanhang där den fungerade förenande mellan förbundets medlemmar. Eftersom det delades av alla ungsocialister,

verkade hatet inte bara exkluderande utan även inkluderande. Att vara ungsocialist innebar att man hade lärt sig att hata klassorättvisorna.³¹⁸ Hatet tycktes nödvändigt för förståelsen av det lidande som kapitalisternas förtryck gav upphov till och därför var det mycket viktigt att hatet inte glömdes bort. Följaktligen måste även barnen lära sig att hata, så att de i framtiden skulle kunna fortsätta kampen. I en dikt med titeln "Vaggvisa" sjöng en mor till sin son:

Sof lugnt min gosse! Svält och nöd
Är ditt arf och bittra tårar.
Emot guldets borne dårar
Ärf mitt hat och giv dem död.³¹⁹

Tillsammans med nöden, gick även hatet i arv från föräldrarna till barnen. I arbetarblodet fanns, enligt ungsocialisterna, troligen alltid något av "hatfylld instinkt" mot överklassen.³²⁰ Magnus Åström menar i sin uppsats att kvinnorna i *Brands* texter för det mesta innehade rollen som barnens uppfostrare. Medan männen mer direkt skulle ge sig in i striderna på arbetsmarknaden, kunde kvinnorna bidra till arbetarnas seger i klasskampen genom att ansvara för att barnen blev medvetna om sin socialistiska plikt.³²¹

I de ungsocialistiska framställningarna förefaller det dock som om även mannen deltog i barnens uppfostran. Inte bara då det gällde värnplikten, utan också beträffande hatet, måste fadern se till att vägleda barnen. I *Brand* berättade en fänge om sin längtan efter sina oskyldiga barn, vilka ännu inte till fullo förstod klassamhällets grymhet:

Men en gång skola de förstå. En gång vilja de veta *allt* och jag skall även säga dem det. De skola då tändas av en helig vrede mot detta demoniska gyckelspel, som man nu driver med människor. De skola då älska och hata som människor med varmt hjärta. De skola omsätta sitt hat i handling. Ty jag har lärt dem att *hata*.³²²

Både mannen och kvinnan i texterna satte sitt hopp till den kommande generationen – det var barnen som skulle omsätta sitt hat i handling och nedkämpa förtryckarna. Upplevelsen av hat band således samman såväl den äldre generationen med den yngre, som männen med kvinnorna. Det maskulint aggressiva och kraftfulla hatet var inte förbehållet endast de manliga medlemmarna. I motsats till de texter som behandlade andra ungsocialistiska teman, såsom den öppna fräckheten eller vapenvägran, uteslöts inte kvinnorna i berättelser som tematiserade hatet.

I den tidigare nämnda "Årsrevy", lät Hinke Bergegren olika typer med benämningarna "Norrmannen", "Kvinnan", "Ungsocialisten", "Kompromissen", "Skämtaren" och "Den socialdemokratiska högtidligheten", samlas för att diskutera det gångna året. Det dröjde emellertid inte länge förrän Ungsocialistens prisande av hatet ledde till att de övriga, sånär som på Kvinnan, lämnade honom ensam:

Ungsocialisten: Hvad? Är du kvar?
Kvinnan: Jaså, du kanske tror,
Att jag är feg, därför att jag är kvinna?
Så hör: - jag var hetär, jag hustru var, slafvinna:
Jag hatar mer än du, jag brinnet blott af hat.
Ni vilja störta kapitalets stat;
Men jag, förtrycket vill jag krossa
Och alla band och alla fjättrar lossa,
Som ni på oss lagt.
Ungsocialisten: Jag vet och jag förstår.
Du har så rätt. Men om vi två tillsamman går,
Om oförfärdt, hänsynslöst vi framåt draga,
På nytt vi skola skrifva mänsklighetens saga.
Kvinnan: Hell, nya tid! Du nya år som kommer då!
Ungsocialisten: Orkanen brutit lös. Den får ej stanna
Förr'n segertecknet virats kring de förtrycktas panna.
Kvinnan: Kom så, kamrat! Låt oss i striden gå.³²³

Även om dialogen kan ses som ett exempel på att Ungsocialisten i första hand var att betrakta som en manlig identitet, visar den också hur hatet kunde göra kvinnan till mannens jämlike i kampen. I "Årsrevy" tycktes Kvinnan till och med vara starkare än Ungsocialisten eftersom hennes hat var större. Medan Ungsocialisten endast ville störta kapitalet, törstade Kvinnan efter att krossa alla former av förtryck, också det som kvinnorna utsattes för. Det var också Kvinnan som slutligen uppmanade Ungsocialisten att ge sig ut i striden. Oavsett kön kunde Ungsocialisten och Kvinnan mötas i den gemensamma upplevelsen av hat, vilken tycks ha varit helt avgörande för beslutet att strida mot förtrycket.

Då Kvinnan och Ungsocialisten i "Årsrevy" fann en gemensam sak i hatet, föreföll det mindre viktigt att deras hat hade olika upphov eller riktning. Att hatet väcktes av orättvisorna stod klart, men en närmare beskrivning tycks inte ha ansetts nödvändig. Även om ungsocialisterna ofta beskrev hatet som riktat mot förtrycket eller mot dem som representerade förtrycket, kunde det också existera utan ett bestämt mål. Orättvisorna hade gett upphov till avskyn och hatet, men det var känslan i sig som ägnades störst intresse. Under

en av Landskronaklubbens diskussioner om överklassens lyx, fullföljde en av medlemmarna sitt resonemang med konstaterandet, att då man såg de stora skillnaderna mellan klasserna kunde man "hata och åter hata".³²⁴ Talaren nöjde sig därmed med en vagare, underförstådd hänsyftning till överklassen eller till nöden, och lät känslan av hat avsluta utläggningen. I likhet med klubbmedlemmens resonemang, kunde även artiklar i de ungsocialistiska tidningarna utgå ifrån olika missförhållanden, för att sedan mynna ut i konstaterandet "jag hatar, hatar..."³²⁵ Hatet var definitivt, det var den punkt där inga vidare resonemang eller motiveringar var nödvändiga.

I novellen "Ernst Frids julafton" berättades det hur arbetaren Ernst Frid och hans fru Elin förtvivlade över hur de skulle få pengarna att räcka hela julhelgen. Under det att Ernst oroade sig för den hotande svälten, drev han planlöst omkring i staden:

Han skar tänderna i raseri och råa, hatfulla ord ville tränga fram öfver läpparna. Han visste inte ens varför. [...] Det rasade inom honom och han kände behof af att krossa något eller någon.³²⁶

Hos både Ernst Frid och hos Kvinnan i "Årsrevy" gav hatet upphov till en väldig vrede. Till skillnad från Kvinnan, tycks Ernst dock ha stått helt handfallen inför sitt stora hat. Han visste inte varför de hatfulla orden ville tränga fram ur hans mun eller vad han ville krossa. Novellen berättade vidare att Ernst senare på kvällen gav sig ut för att hämnas på Elins arbetsgivare, vilken vägrat ge henne full lön. Trots att han tog med sig en brödkniv under rocken, hade Ernst inte ens då klart för sig vad han egentligen skulle göra – han var så uppfylld av raseri och hämndlystnad att han inte reflekterade vidare över sina syften. På vägen mötte Ernst dock en vän som berättade om bildandet av en fackförening, varefter Ernst plötsligt fylldes av nytt hopp om tillvaron. I och med att hatet och raseriet fann sitt utlopp i mer organiserade och kontrollerade former, övergav han sin hämndplan.³²⁷

Det vilda och hänsynslösa i ungdomsförbundets framställningar förefaller således inte ha varit så otyglat som de borgerliga debattörerna hävdar i Boëthius' *När Nick Carter drevs på flykten*. För ungsocialisterna var hatet en positiv känsla eftersom det tydde på en levande och varmt kännande individ, samtidigt som kraften i hatet kunde användas i den socialistiska kampen. Ernsts mottaglighet för vännens budskap om fackföreningar förefaller ha varit direkt relaterat till hans intensiva hat. Innan Ernst sammanträffade med vännen, saknade hans hat emellertid riktning. För Ernst var hatet en obegriplig och gagnlös känsla, vilken fick mening och mål först vid tanken på den förestående kampen i fackföreningen. Novellen prisade således inte

individens meningslösa utfall mot enstaka personer (såsom Ernst eventuella knivdåd mot Elins arbetsgivare), utan främst det medvetna hatet. Det djärva betonet av hatet kan också ses som gruppens hävdande av sin egen identitet genom att överdriva en av de egenskaper som omgivningen kritiserade. Då det hatfulla språket angreps, svarade ungsocialisterna med att utveckla hatbegreppet och göra det till en betydelsefull del av de ungsocialistiska identiteterna.

Medlemskapet i det socialistiska ungdomsförbundet var att se som den praktiska konsekvensen av hatet eftersom det erbjöd ett sätt att utnyttja energin och engagemanget som hatet skänkte. "Hatets låga" skulle skötas väl, men måste användas till annat än förhastade och oöverlagda handlingar.³²⁸ Hatet var en förutsättning för engagemanget i den socialistiska arbetarrörelsen och ungdomsförbundet såg det som sin uppgift att "samla och leda hatet" för arbetarklassens bästa.³²⁹ Då den ungsocialistiska klubben i Malmö diskuterade frågan "Varför blev jag ungsocialist?", menade flera av mötesdeltagarna att den främsta orsaken till deras inträde i ungdomsförbundet hade varit att de "närde ett hat till de nu orättvisa bestående samhällsförhållandena".³³⁰ Hatet framträdde som den drivande kraften bakom beslutet att ingå i det socialistiska ungdomsförbundet. Att vara ungsocialist var liktydigt med att hata och att ha funnit ett värdefullt sätt att tillvarata hatet.

DEN ENSAMME DRÖMMAREN

Då agitatorn C.J. Björklund dömdes till fängelse, beklagade *Brand* att Björklund nu måstet avbryta sin intensiva verksamhet och tvingas till sysslolöshet i fängelset. För Björklund, som älskade friheten och att röra sig bland människor, måste straffet kännas särskilt tungt.³³¹ Även om ungsocialisterna uttryckte sympati för de övriga fångarna kunde de inte likställas med ungsocialisterna själva. Även en tjuv eller en mördare kunde ses som offer för den förråande kapitalismen, men de skiljde sig ändå från de i grunden helt oskyldiga ungsocialisterna. Ungdomsförbundets medlemmar hade aldrig begått någon brutal handling och upplevde därför fängelserna som så mycket hemskare. Kontakten med de övriga fångarna tycks inte heller ha erbjudit något stöd för de ungsocialistiska texternas huvudpersoner. Dessa kom istället främst att spegla den egna melankolin.

DRÖMMAR I FÄNGELSET

I en artikel i *Brand* berättade en ungsocialist om hur han kommunicerade med en annan fånge med hjälp av knackningar i väggen. Istället för att erbjudas förströelse eller tröst efter de tungsinta nattliga funderingarna, fick ungsocialisten veta att den 22-årige medfången precis hade förlorat sin mor och nu ville ta livet av sig i cellen, då han inte längre kände något hopp.³³² Att medfången visade sig vara en ung man, erbjöd naturligtvis stora möjligheter till identifiering för ungsocialisterna. Till skillnad från den lyssnande ungsocialisten, saknade den olycklige unge mannen emellertid stödet från vännerna utanför fängelsemurarna. Medfången skulle kunna uppfattas som ett slags spegelbild av den fängslade ungsocialistens situation, så som den skulle ha kunnat gestalta sig om han inte hade kunnat hämta kraft i tanken på kamratskapet och striden som väntade efter det avtjänade straffet.

Ungsocialisterna kunde knappt uthärda tanken på hur de bästa bland dem förmäktade i fängelset även under sommarens vackraste dagar.³³³ De dömda medlemmarnas tragiska öde tillägnades flera texter i de ungsocialistiska tidningarna. Texter om och av de ungsocialister som för tillfället avtjänade fängelsestraff, utgjorde ett slags egen litterär kategori med titlar som "Långholmsbilder"³³⁴ och "Fångens klagan".³³⁵ Till skillnad från de trotsiga protester som riktades mot orättvisa lagar och klassdomar, var dessa texter ofta eftertänksamma och poetiska. Både tillförsikt och uppgivenhet tilläts färga funderingarna kring förlusten av friheten. Oftast ledde ensamheten

emellertid tankarna bort från glädjen. Under sömnlösa nätter kunde ungsocialisterna ligga och längta ut till det fria livet på andra sidan fängelsegalleret.³³⁶ Andra skildringar av fängeslivet beskrev hur fångarna anförtror sig åt en stjärna på himlen³³⁷ eller en ensam blomma i cellen.³³⁸

I de fria kamraternas frånvaro fick naturen och dess växtlighet fungera som bundsförvant, samtidigt som den också kom att representera friheten och livet utanför.

Och solen skiner så strålande vackert och jag hör fåglarnas sång... Och det är stor fest i naturens trädgård. Jag lyssnar på festfirarnas glada barn. Men mitt fönster är randat av tjocka järn och dessa obevekliga galler som grymt stänger mig bort från all denna härlighet, influerar på sinnet som blir mörkt och dystert, varför längtan klänger genom de kalla gallren, ut till sol, glädje och fågelkvitter.³³⁹

Texterna från fängelset tycks främst ha fokuserat på individens känslor av depression och ensamhet, snarare än på kollektivets lidande under förtryck och fattigdom. Berättarjaget var både fysiskt och psykiskt isolerat från den yttre verkligheten, vilket gav utrymme åt personliga funderingar. Däremot vore det kanske felaktigt att uppfatta detta berättargrepp som utslag av en vilja att endast skildra det unikt personliga.

Magnus Nilsson påpekar i boken *Arbetarlitteratur* att den tidiga arbetarlitteraturens kamptyrik strävade efter att förena det personliga med det allmänna genom att diktjagets upplevelser kom att symbolisera kollektiva erfarenheter. I jämförelse med individualismen i den borgerliga litteraturen, vilken försökte uttrycka det unika och egenartade, skulle arbetarrörelsens litterära subjekt inte bara uppfattas som individer utan också som representanter för sin klass.³⁴⁰ På samma sätt skulle de ungsocialistiska fängelsedikterna kunna ses som förmedlare av både individens känslor och samtliga fängslade ungsocialisters upplevelser av hopplöshet och längtan. Att fängelsedikterna oftast skrevs i jagform, innebar dessutom inte att de alltid utgav sig för att vara självupplevda. Varken det inåtvända grubblandet eller kärleken till naturen skulle uppfattas som exklusivt personliga egenskaper, utan som kännetecknande för den ungsocialistiska gemenskapen. I cellen kunde de dock ta sig tydligare uttryck än ute bland de andra medlemmarna. Ungsocialisterna var drömmare och frihetsälskare som endast med svårighet kunde uthärda tiden i fängelset.

I en dikt tillägnad kamraterna i fängelset, skildrades hur en fängslad ung man sökte tröst i tanken på att han en dag skulle komma att vara fri och

sjunga sin "hämnadesång".³⁴¹ Denna tanke förefaller dock inte helt ha förmått bryta den ensamma cellens känsla av nedstämdhet.

En känsla av kväljande leda jag känner
och pulsen bultar och tinningen bränner.
Jag känner hur bojorna sarga mitt skinn.
Min ensamhet skrämmer mitt unga sinn.³⁴²

Fången förefaller mycket vek och känslig, kanske främst på grund av sin unga ålder. Bildspråket skulle snarare kunna associeras till romantiska föreställningar om den ömtålige, lidande unge mannen, än till en handlingskraftig revolutionär. I ett brev från Albert Jensen under hans vistelse i Ystads fängelse, liknades de kämpande ungsocialisterna vid snösippor som böjs till marken av en kraftig storm.³⁴³ Skildringarna av den rädde unge mannen och de spröda blommorna, tycks vara ganska långt ifrån beskrivningarna av de fräcka och djärva ungsocialisterna. Här framträder istället bilden av en känslig och förfinad individ, som av denna anledning skiljde sig från de grövre arbetarna omkring honom.

DEN SLÖA MASSAN OCH VARDAGSMÄNNISKORNA

Åsa Linderborg beskriver ingående det socialdemokratiska partiets ambivalenta förhållande till massan, det vill säga arbetarklassen som helhet. Trots att partiets makt och inflytande legitimerades med stödet från den breda massan, gavs massan ofta negativt laddade epitet såsom outvecklad, slö eller otacksam. Ibland kunde den till och med framstå som destruktiv och farlig om den inte kontrollerades. I denna bemärkelse kunde socialdemokraterna delvis kunna sägas anamma språk och synsätt som förekom i den borgerliga debatten. Endast då massan slutit upp bakom partiet och låtit sig ledas av de mer upplysta ledarna, kunde tonen bli mer positiv i beskrivningar av massans makt och kraft. Det föreföll som om självupppoffrande ledare som Branting krävdes för att arbetarna skulle vakna ur sin liknöjdhet och realisera sina möjligheter genom att ställa sig bakom socialdemokratin. I andra fall kunde de rent av förhindra eller fördröja det viktiga befrielsearbetet – de konservativt lagda kvinnorna var ett exempel på hur massans okunnighet hotade SAP:s möjligheter att föra arbetarklassens talan i riksdagen. De arbetare som lät sig förledas av ungsocialisterna, visade också att massan kunde vara svärdisciplinerad och benägen att följa känslan snarare än förnuft och kunskap.³⁴⁴

Förklarligt nog skiljde sig ungsocialisternas uppfattning av massan från den socialdemokratiska partiledningens påståenden om de obildade arbetarnas oförmåga att värja sig mot ungsocialisternas propaganda. Som framgår av agitationen för antimilitarism och värnpliktsvägran, var exempelvis talet om känsla mycket positivt laddat och sågs som en fullt tillräcklig grund för beslutsfattande. Däremot såg inte heller ungsocialisterna massan som en entydigt positiv kraft. Även ungsocialisterna hänvisade till att massan var "upplyst"³⁴⁵, "liknöjd"³⁴⁶ och "dum"³⁴⁷, då arbetarrörelsens eller ungdomsförbundets tillkortakommanden diskuterades. Ofta framhölls att arbetarklassens farligaste fiende inte var kapitalisterna utan i själva verket dess egen dumhet och feghet som gjorde att arbetarna följde lagar och bestämmelser som missgynnade dem.³⁴⁸ En artikel i *Brand* 1917 sökte svaret på varför arbetarna fortfarande tvingades ta emot de rikas välgörenhet för att överleva och fann att det var arbetarnas eget fel. I sin oreflekterade överksamhet hade de låtit de maktägande leda dem allt djupare ned i nöden och förtrycket.³⁴⁹

Till skillnad från socialdemokraterna, uttryckte ungsocialisterna dock inte någon oro för massans potentiellt destruktiva kraft. Vid hungerdemonstrationerna 1917 glädde sig de ungsocialistiska betraktarna istället åt känslan av att den uppretade massan skulle kunna bli "fruktansvärd och farlig" för en utmanare.³⁵⁰ Istället var det svårigheten att väcka massans inneboende kraft som sågs som det största problemet. Innan socialismen kunde genomföras måste den stora massan – i synnerhet kvinnorna – upplysas om det förtryck de levde i. Först då kunde de bli solidariska och mogna nog att helt ta till sig ungsocialisternas budskap.³⁵¹ När den vilande kraften väl brutit ut, skulle arbetarna inte längre förnedra sig genom att låta sig styras av borgare och polis.³⁵² I motsats till det socialdemokratiska idealet om en väldisciplinerad och lugn arbetarklass, sågs den otyglade kraften hos massan som efterlängtd.

Även om ungsocialisterna oftast menade att de var arbetare, skiljde de sig från den stora arbetarmassan genom att de redan var väckta och medvetna om sin historiska uppgift. Då Landskronaklubben diskuterade de syndikalistiska lokala samorganisationerna, menade man att dessa skulle ha mycket svårt att överleva eftersom "det finns alldeles för lite solidaritet att bygga på".³⁵³ Om alla arbetare vore skolade i socialism och kunde stå för sina handlingar, skulle organisationen dock ha kunnat fungera.³⁵⁴ Den upplysta massan i de ungsocialistiska framtidsvisionerna var, precis som ungsocialisterna, så självständig att den inte accepterade att ledas av några auktoriteter.³⁵⁵ Istället för att rösta fram en ledning som förväntades handla å alla arbetares vägnar, skulle arbetarna själva vara aktiva i kampen för socialismen.³⁵⁶ Följaktligen var en av ungsocialisternas viktigaste uppgifter att sprida upplysning till dem som fortfarande befann sig i "dådlöshetens mörker".³⁵⁷

Brand's Månadshäfte.

Ungsocialistiska partiets illustrerade tidning

N:r 1 Januari	Lösnummer 10 öre. EXPEDITION: Ölandsgatan 48, 1 tr. Stockholm 4 Allm. Tel. 1727.	Redaktör: HINKE BERGEGREN. Adress: Vanadisvägen 15. Allm. Tel. Vasa 2232.	Lösnummer 10 öre. Prenumerationspris: Helt år 1: 20, postarvodet inberäknat.	1913 Januari
------------------	---	--	--	-----------------

Teckning av A. LUYT.

JÄTTEN VILAR.

ARBETARRÖRELSENS ARKIV
LANDSKRONA

Bild 7. "Jätten vilar"... Brand's Månadshäfte, N:r 1 Januari 1913.

Häri låg naturligtvis också ett antagande om att de mål som skulle komma att eftersträvas av den väckta massan, i stort skulle överensstämma med ungsocialisternas. Att massan ännu inte delade den ungsocialistiska medvetenheten, avspeglades i dess reaktioner på ungsocialisternas arbete. Alltför ofta innebar den stora massans agerande en besvikelse för de troget kämpande ungsocialisterna:

De arbeta med liv och lust för sin vackra läras förväckligande. Vad finna de? Jo, ett hårt och dumt folk, som behandlar sin lyckas förkämpar rått och pöbelaktigt. De finna en liknöjdhet, som kyler värre än döden. Livet log, tyckte de, ty de brunno av entusiasm. Denna förledde dem. De tyckte sig endast behöva göra det eller det för att lyckliggöra människorna. De göra detta och finna människorna oförstående och gapande, de finna sin egen olycka – i fängelset.³⁵⁸

De hoppfulla ungsocialisterna föll offer för det oförstående folkets liknöjdhet. Trots alla uppoffringar, missförståddes deras intentioner ständigt. Inte bara socialdemokraterna kunde sägas ha svikit ungdomsförbundet – medlemmarna övergavs till och med av dem som de försökte rädda. För ungdomar som sökte striden och kampen, framstod kanske också liknöjdheten som farligare än de öppna angreppen. Medan de härskande klassernas förföljelse kunde väcka trots och en stark gemenskapskänsla, hotade den stora arbetarmassans likgiltighet att utplåna den nödvändiga entusiasmen och glöden hos ungdomsförbundets medlemmar. Oförståelsen och dumheten uppfattades som ett slags svek, vilket i värsta fall skulle kunna leda till att ungsocialisterna tvingades ge upp sin kamp.

I vissa tidningstexter antydde också att skillnaden mellan ungsocialisterna och arbetarmassan inte endast bestod i att ungsocialisterna var upplysta och väckta. En artikel i *Nya Folkviljan* förmedlade bilden av en mer djupgående motsättning mellan olika människotyper:

De flästa människor äga intet högre ideal än den egna fördelen. De håna alla, som för ideella strävanden offra någon personlig fördel och söka att om möjligt utfinna något själviskt motiv. [...] De tillhöra vardagsmänniskornas stora kategori. [...] De tänka icke. De anse livets högsta mål vara att uppehålla livet, intelligensens högsta uppgift att underlätta kampen för brödet. [...] De kråla i stoffet och göda sina själar med andligt avskräde.³⁵⁹

Att tillhöra vardagsmänniskorna var detsamma som att tillhöra den okunniga massan. Vardagsmänniskorna framställdes emellertid så negativt, att det inte tycktes finnas något hopp om att någonsin kunna uppnå idealet om en upplyst massa. Egenskaper såsom själviskhet och elakhet föreföll vara personliga karaktärsfel, snarare än konsekvenser av förtryck och okunskap. Medan de verkliga personligheterna strävade efter att själva utforska tillvarons mening och mål, nöjde sig de flesta uppenbarligen med sin andligt torftiga tillvaro. En senare artikel i *Nya Folkviljan* underströk ytterligare massans brist på kritiskt tänkande:

Det är lättare att känna den eller den teoriens, lärans, sektens eller det partiets mening, att insupa den och – bli en slav under den. Det är tack vare detta de verkliga personligheternas antal blir färre, och detta är orsaken till att ”massan” – detta form- och själlösa konglomerat av meningslösa – blir allt större och större.³⁶⁰

Istället för att ge uttryck för en förhoppningsfull ambition att skola folket i socialismen, konstaterade *Nya Folkviljan* endast bristen på kritiskt tänkande individer. Massan beskrevs närmast som ett omänskligt ting – den var form- och själlös – och som sådant omöjlig att upprätta en meningsfull kontakt med. I jämförelse med detta motbudande objekt, blev ungsocialisternas ensamma minoritet än mer utsatt samtidigt som den obestridligen var överlägsen majoriteten av arbetarna.

DE ENSAMMA UNGSOCIALISTERNA

Efter att ha fastställt den stora massans beklagliga slöhet, övergick de ungsocialistiska texterna ofta till att skildra ungsocialisternas förhållande till denna massa. Att ungsocialisterna inte kunde anses vara en del av den stora massan, var ett självklart konstaterande. Hur de skiljde sig från massan kunde dock gestaltas på flera olika sätt. Gemensam för de flesta berättelser om ungdomsförbundets relation till de övriga arbetarna, tycks dock ha varit bilden av den ensamme, ibland utstötta, ungsocialisten. På samma sätt som texterna inifrån fångelset utgjorde en vanlig genre i den ungsocialistiska retoriken, tematiserades den ensamma ungsocialisten ofta enligt ett antal fastställda mönster. Inte alla berättelser uppvisade en lika negativ bild av folket som texterna om den slöa massans oförståelse för ungdomsförbundets idealistiska arbete. Skildringarna av omgivningens dåliga behandling av ungsocialisterna kompletterades däremot med skildringar av ungsocialisternas inre behov av att dra sig undan omgivningen. Resultatet tycks dock ha blivit att ungsocialisten för det mesta ställde sig utanför den större gemenskapen, oavsett om detta var en reaktion på massans oförståelse eller av personlig oförmåga att identifiera sig med arbetarna utanför det socialistiska ungdomsförbundet.

Ungsocialisten som utomstående åskådare till folkets nöd, förefaller ha varit en av de vanligare framställningarna i de ungsocialistiska tidningarna. Betraktelserna var för det mesta skrivna i första person, där berättarjaget filosoferade över den fattigdom han sett. En artikel i *Brand* 1910, beskrev hur berättarjaget stod och väntade på att ett av Stockholms caféer skulle

öppna. Medan han väntade samtalade han en stund med en tidnings- och cigarettförsäljare. Samtalet avbröts av att caféet öppnade och människorna trängde sig in i lokalen. Efter att ha studerat blandningen av eleganta och trasiga människor, samt noterat att han var den ende som inte beställt pilsner, lämnade ungsocialisten caféet. Cafébesöket innehöll således inte någon större dramatik och verkade inte heller ha inneburit någon insikt för ungsocialisten. Däremot var känslan av att stå utanför skeendet påtaglig genom hela texten. Ungsocialisten var endast en betraktare av tidningsförsäljaren och av människorna på caféet. Att han inte kunde ses som en av dem, tydliggjordes av att han ensam beställde kaffe istället för pilsner. Så snart han "blivit mätt på skådespelet", betalade han och gick – mer lik en tillfällig besökare än en del av stadens arbetarklass.³⁶¹

Berättelsens enda slutsats verkar ha varit denna känsla av självvalt utanförskap, uttryckt i ungsocialistens distanserade betraktelser av sin omgivning. Även om den relativt händelsefattiga historien skulle kunna sägas utgöra ett särskilt tydligt exempel på ungsocialisternas känsla av att befinna sig vid sidan av massan, skulle en liknande inställning kunna utläsas ur flera andra tidningsartiklar. I en liknande text i *Brand* samma år, berättade en ungsocialist hur han tillbringat en ensam eftermiddag på ett av stadens caféer. En åttaårig flicka med fattig klädsel kom in och försökte sälja tidningshållare. Då ingen av caféets besökare köpte något, gick hon sorgset ut igen. Ungsocialisten led med den lilla flickan och kunde inte låta bli att föreställa sig hennes hemska liv i slummen:

O vad jag led, där jag satt i mitt hörn. Min själ fylldes av ett oändligt lidande med den arma. Men vad kunde jag göra, jag var lika fattig som hon. [...] Hur länge skall det fortfara med eländet. Hur länge skall en klass vältra sig i lyx och vällevnad, under det en annan saknar kläder och mat? Hur länge?³⁶²

Trots sin medömkan med flickan och sin vrede mot de stora klassorättvisorna, förmådde ungsocialisten inte ingripa för att hjälpa den fattiga flickan. Han förblev orörlig i sitt hörn, närvarande men inte delaktig. Till skillnad från den ungsocialist som bara såg sig mätt på skådespelet omkring sig, tycks mannen i denna skildring dock ha gjort anspråk på att bättre än de andra förstå den hemska fattigdom flickan levde i.

En liknande roll spelade även den ungsocialist som i *Nya Folkviljan* relaterade sitt samtal med en prostituerad kvinna som han mötte under "en tid på dygnet, då det gives ett utomordentligt tillfälle att studera en av livets mörkaste sidor".³⁶³ Kvinnan berättade hela sin sorgliga livshistoria för den medlidsamt lyssnande ungsocialisten, som förgäves erbjöd sig att hjälpa henne.

Tårar lämna spår efter sig på hennes pudrade, tärda kind. Det var bittra tårar, smärtans, förtvivlans tårar, som endast en av alla föraktad och hånad kvinna kan gråta, då hon finner en, som förstår henne, för vilken hon kan hysa förtroende. [...] Det var så vackert, hela naturen tycktes le, men hon, den prostituerade kvinnan, den föraktade och hånade människan, gick bort till sorgen och förbannelsen.³⁶⁴

Inför den orättvisa världens fördömanden stod också den medkännande ungsocialisten maktlös. I mötet med den prostituerade kvinnan kunde han bara agera vittne till hennes elände. Till skillnad från den tröst som den olycklige Ernst Frid erbjöds i form av hoppet om en fackförening, tycks mötet med ungsocialisten inte ha lett till någon förändring eller räddning för den utstötta kvinnan.³⁶⁵ I likhet med de ungsocialister som betraktade livet på stadens caféer, uppträdde ungsocialisten här främst som en passiv betraktare. Rådlösheten och handfallenheten i dessa berättelser, kontrasterade skarpt mot det socialistiska ungdomsförbundets anspråk på att vara mer handlingskraftiga och energiska än de äldre socialdemokraterna.

Trots att man hävdade att de socialistiska ungdomarna var de enda som kunde leda folket mot den äkta socialismen, stod ungsocialisterna ofta svarslösa då de konfronterades med det individuella eländet. Även om texternas ungsocialister sympatiserade med de olyckliga människorna, deltog de inte helt i den verklighet de betraktade. De var åskådare till ett skådespel eller ägnade sig åt att studera stadens elände. Inte i någon av berättelserna tycks det ha funnits något egentligt utrymme för en fullständig identifikation med de lidande. Rollen som betraktare kom således att utgöra en gräns mellan ungsocialisterna och människorna omkring dem; de skulle hjälpa folket, men placerade samtidigt sig själva i en passiv position där aktiv handling inte tycks ha varit ett möjligt alternativ.

Trots att skildringarna av tragiska människoöden för det mesta inte lyfte fram ungdomsförbundet som en möjlighet till räddning, var berättelserna om människor utan hopp mycket vanliga i de ungsocialistiska tidningarna. Hans Lagerberg påpekar att *Brands* reportage oftare handlade om människor på samhällets botten, såsom förbrytare eller prostituerade, än om arbetarnas vardagsproblem.³⁶⁶ I eländesskildringarna förekom ungsocialisterna emellertid inte endast som åskådare, utan även som förgrundsgestalter. Ofta var huvudpersonen i de tragiska kortnovellerna en ung man som gick under trots, eller kanske på grund av, ädla egenskaper såsom handlingskraft, stolthet och entusiasm. Även om dessa karaktärsdrag var önskvärda, garanterade de inte framgång i livet. Lika ofta kunde de vara destruktiva eller svåra att behålla i den hårda verkligheten.

I en berättelse med titeln "Hämnden" skildrades hur illa den unge mannen Sven behandlades av den smed hos vilken han gick i lära. Han tvingades arbeta till långt in på kvällen och fick bara den mat som inte ens grisarna ville ha. Slutligen bestämde sig Sven för att hämnas på smeden och lade sig i bakhåll för denne. När smeden kom åkande, sköt Sven honom med ett hagelgevär, varefter han planlöst strövade omkring i skogen. På morgonen mötte han några barn:

Af dem fick han veta, hur det var med smeden och när han hörde att denne kvicknat till och inte var död, vardt Sven blodröd i ansiktet av ilska. Lefvde den lede uslingen! – då hade det lika gärna kunnat vara ogjordt. Det skulle han gärna säga dem rent ut, när de nu kommo och häktade honom.³⁶⁷

Även om vissa i byn visade förståelse för Svens handling, förmådde de flesta inte förstå de hemiska tankar och känslor som kunde komma att prägla en plågad människa. Hans handlingskraft och hat tedde sig därmed uteslutande tragiskt, då känslorna inte funnit något meningsfullt utlopp. Om hämnden hade lyckats, hade berättelsen möjligen fått en något annorlunda karaktär, eftersom Sven då skulle ha lyckats skipa ett slags rättvisa, vilket också skulle ha kunnat antyda ett löfte om mer tillfredsställande framtida segrar. Istället framstår Svens försök till revolt som alltigenom misslyckat, eftersom Sven gick under utan att vare sig ha hämnats på smeden eller ha vunnit bybornas sympatier.

En liknande berättelse om meningslös undergång, beskrev hur den arbetslöse Oscar kämpade för att överleva i huvudstaden. Efter att ha deltagit i storstrejken och då klått upp en av de förrädare som medvetet förrått sin klass genom att bli strejkbrytare, kunde han inte längre finna arbete. Liksom i berättelsen om Sven, tilläts hopplösheten och den fruktlösa vreden dominera texten på bekostnad av bilden av den segervissa och entusiastiska ungdomen. Även om de våldsamma handlingarna framställdes som berättigade, var det till följd av dessa försök att ensamma skapa rättvisa, som de båda männen befann sig vid sidan av samhället eller livet. Medan Svens förtvivlade mordförsök möttes av en oförstående bygemenskap, var Oscar oförmögen att identifiera sig med massan av arbetslösa:

O, denna djävulska hunger. Han betraktade nästan hatfullt denna rysliga massa omkring sig och undrade om någon annans mage kväljde och rev som hans. Nej, det var ej möjligt! Ingen var så blyg och finkänslig som han, de andra "körde på" varandra, trugade, tiggde, delade, slogs om smulorna, alltid fick de någon bit mällan tänderna. [...] Skulle han tigga eller gå in i en matvaruaffär och taga helt enkelt? Nej, nej, intet av allt detta, tigga –

han? – med sin nobla, stolta själ, o aldrig! [...] Frälsningsarmén? – Jaså, han kunde få en tugga där, bli tillkastad en sopptallrik som en hund, stå i kö med de andra ”sjunkna” individerna, se deras råhet och höra svordomarna.³⁶⁸

I Oscars uppfattning av massan återfinns föreställningen om massan som ett frånstötande ting, väsensskilt från de känsliga och intelligenta ungsocialisterna. Då Oscar beskrevs som intelligent och beläst, väl bevandrad i världslitteraturen, kunde han uppfattas som en person som bejakat sin själs behov av intellektuell stimulans, medan den själlösa massan i första hand existerade i kraft av sina kroppsliga behov. Endast Oscar måste ta hänsyn till sin stolta själ i sökandet efter något som kunde stilla hungern.³⁶⁹ På de övriga arbetslösas råhet och fräcka jakt på mat, kunde han inte reagera med annat än förakt och rädsla.

Skräcken för den själlösa massan kunde också skildras som en rädsla för massans påtagligt kroppsliga närvaro. Oscar drog sig för att trängas med de råa människor som brukade söka sig till frälsningsarméns soppkök, som om den fysiska närheten skulle göra honom till en av dem. En betraktelse i *Nya Folkviljan* beskrev en liknande upplevelse under en resa med färjan mellan Helsingborg och Helsingör.

Det var en stank av sprit, snus och smutsiga kläder, en trängsel av tunga kroppar, som kastade sig mot en med den drucknes oförskömmhet. Och ansikten med slöa, rinnande ögon och förvridna, draglande munnar stirrande med fånigt trots på en: om man skulle våga opponera sig, så de kunde få börja kampanjen på fullaste allvar. [...] Å dessa förnämmt rynkade näsor å ena sidan, dessa punschmagar, som förskräckt makar åt sig! Och å andra sidan dessa stora, knotiga kroppar, förstörda av arbete...³⁷⁰

Det tycks i första hand ha varit medresenärernas kroppar som framkallade känslor av avsmak hos den betraktande ungsocialisten. De berusade arbetarnas stank, smuts, rinnande saliv och knotiga leder, var lika motbjudande som överklassens punschmagar. Att många av passagerarna föreföll ha supit bort allt förnuft och medkänsla, bidrog till att de kunde uppfattas enbart som osjäliga kroppar. Ensam stod berättarjaget utanför denna alltför påtagliga kroppslighet, då han i egenskap av distanserad betraktare försökte undkomma den hotfulla vägen av tunga kroppar. Genom att bli en del av massan skulle ungsocialisten inte bara förlora sin individualitet utan också den romantiskt färgade föreställningen om självfullhet som den ungsocialistiska identiteten tillät.

Samtidigt som ungsocialisten försvarade sig mot identitetslösheten i massan, gjordes utanförskapet också fysiskt påtagligt, då äcklet inför den groteska massan blev till en oöverkomlig gräns mellan ungsocialisten och de övriga passagerarna. Utanförskapet var således både självvalt och påtvingat. Även om ungsocialisten kunde uppfatta sig som en utstött, ”som en osynlig, den ingen observerar och ingen kan observera, som en som inte funnes till”,³⁷¹ formulerades även ett behov av att undfly massan. Kortnovellen ”Det är vår...” berättade om hur en ung man hindrades att njuta av naturen då han sett hur arbetarna svettades och led inne i fabriker. För att undslippa den nedslående synen, flydde berättarjaget in i skogen:

Därinne bland högresta, vita stammar skall jag lägga mig och läsa något skönt och vackert, något, som för även mig in i illusionernas värld. För att få vara lycklig och ensam bland fåglarna, måste jag glömma att det finns de, som längta efter det, som jag kan famna i ett ögonkast... Glömma slavarna. [...] Men just som Oscar Wilde skulle tjusa mig på nytt, skar ångvisslan villt och gällt thutande genom skogen. Det var middag. Slavarnas middagstimma. Dock icke slavarnas vår, ty ännu sova de liknöjdhetens sömn.³⁷²

Konfronterad med arbetarnas eländiga förhållanden och sömnliga liknöjdhet, valde ungsocialisten att dra sig undan till naturens och böckernas värld. Såväl fysiskt som andligt växte avstånden mellan ungsocialisten och de övriga arbetarna. Att låta sig tjasas av något av författaren Oscar Wildes arbeten tycktes uppenbarligen mer tilltalande än försöken att väcka den slumrande massan.³⁷³ Även om arbetarnas olycka beklagades, var det den egna upplevelsen som stod i centrum. ”Nu har det sotiga hålvetet med sina slöa slavar förstört min vårdag”, klagade den unge mannen.³⁷⁴

Det ungsocialistiska förhållandet till omvärlden tycks med tiden ha blivit alltmer negativt laddat. I en fientlig och oförstående värld blev det också viktigare att inte låta sig påverkas av omgivningen. Under rubriken ”Den breda vägen och den smala”, skrev *Nya Folkviljan*:

Är du rädd för ensamhet och ansträngning? Gå då ej ut om den trånga porten! Ty den smala vägen är ej gjord för massan, ej för de tusende eller hundrade knappast, och då blott bitvis, för två och tre. [...] Sakta går det i början och brant är vägen – ty den går mot höjd och moln! – men ur din ensamhet; ur v i s s h e t e n att vägen är d i n, skall styrkan och modet växa. [...] Ju längre på den ”smala vägen” du gått desto större vämjelse skall du känna för den breda vägen och skall hasta att störta de bojar där de gudar bo som dyrkas av den ”breda vägens” vandrarebarn.³⁷⁵

Ungsocialisternas väg hade blivit så smal att den knappt rymde ungsocialisterna själva. Existensen av en ungsocialistisk grupp verkar inte ha tillåtits vara närvarande i texten. Istället var individen utlämnad till ensamheten och de insikter som kunde vinnas ur känslan av att, till skillnad från det stora flertalet människor, ha valt rätt väg. Kamraterna förefaller i det närmaste ha blivit helt överflödiga.

Ibland tycks misstänksamheten mot den breda vägens vandrarebarn till och med ha kunnat slå över i en ångestfylld oro över att vännerna skulle kunna förhindra det egna sökandet efter kunskap om det inre:

Att tappa sig själv betyder, att ej reflektera över, varför man lever. Det innebär själens fångslande vid det, som är de mångas samtalsämne. Det är att glömma, huru vi för att nå själslivets lyckade utveckling måste vara ensamma med våra tankar. [...] Sök inte alltför mycket tröst hos människor. De prata dig vimmelkantig av alla välmenta råd. [...] Så ett annat! För att klart genomskåda och känna andra måste vi förstå oss själva.³⁷⁶

Behovet av ensamhet och distans från den slöa massan, tycks i denna text ha kommit att innefatta även andra medlemmar i det socialistiska ungdomsförbundet. Det avslutande konstaterandet att man måste kunna genomskåda andra människor, antyder dessutom en nästan paranoid inställning till den större gemenskapen. Ensamheten, som tidigare framstått som ett tillfälligt behov och ett medel för att markera avstånd från massan, framstod här som grunden för en hel livsfilosofi.

Ungsocialisten

UTGIFVEN AF LUNDS SOCIALISTISKA UNGDOMSKLUBB.

Att våga tänka tanken ut det är
det fria, är det stora!
Stursen-Bacher.

Att tänka fritt är stort, att tänka
och handla rätt är större.

LANDSKR. 1905. A-B. FÖRENINGSTR.

November

Redaktion: Agitationskommittén.

1905

Vårt mål.

I tretton år har här i Sverige existerat en socialistisk ungdomsrörelse. I tretton år, en i det stora kulturarbetet liten tidrymd men för den enskilde individen jämförelsevis lång tid, har dess medlemmar individuellt och samfällt fört en agitation och strid för att samla det unga af lif och lust till ett stort och ädelt mål, som man trodde skulle finnas här och där, och för att samla dessa unga i synnerhet arbetarungdomen, som ännu icke hunnit blifvit förfälskad och förtrotyckt i industralismens grottekvärv.

Det är till dessa unga vi härmed också vända oss. De gamla — de gamla till sinne och hjärta — låt dem lägga dessa eder bort utan att trötta sina ögon med att läsa dem. Det är ni unga, som ännu stå oförstående för den sociala hetskamp som pågår rundt omkring oss, ni, som ännu icke hunnit klargöra er egen ståndpunkt i ert lifes tillvaro. Det är till eder, till den ungdom, som kastas mellan arbetets tunga och nöjens yrande glam utan att skänka en tanke åt dem som i ertidonen fört och i denna stund som är inne kämpa för eder framtid att den må få det värde för andlig, intellektuell utveckling, som vi nu äro i saknad af, som vi ropa vårt gifakt och sänder ut vår paroll att ungdomen skall tänka, tänka och tänka. Efter-tanke och vakenhet äro medel i ungdomsrörelsens arbete och för att väcka dessa till lif skall stormklockan alltid ljuda, alltid manna de unga till icke blott nationell samling, hvilket dock är det nödvändigt första, utan till ett hela världen omfattande förbund; och den Marxiska parollen som med sin inneböende kraft kastades ut till världens alla arbetare och ästadkom detta stora resultat af en kraftig, organiserad arbetarrörelse, den böra vi med ännu större rätt, ja skyldighet, rikta till de unga: *Ungdom i alla länder, förenen Eder!* Och under inspirationen af detta och med full övertygelse att det är en rättvis stor idé de

arbeta för, då de kämpa för förbättrande af den ekonomiska, sociala och politiska grundval för den klass, arbetarklassen, som vid alla tillfällen blifver bemött som samhällets styf barn, arbetar sig den socialistiska ungdomsrörelsen fram.

Men det är ett arbete som kräver tid, offer och personligheter. I dessa tider, då arbetarnas enighet och solidaritet allt oftare sättes på prof, då gäller icke minst, vi säga måst den utpräglade individualiteten, själfständigheten och målmedvetenheten. Det händer icke så sällan att i de strider våra organisationer kastas ut i och hvarti segern oviktorligen skulle varit gifven, ett nederlag blifvit följden vid minsta motgång, detta på grund af enskildes antingen aldeles obekantskap med hvad saken i sig själf innebär eller också hans vacklande att taga ståndpunkt. Själfständighet och inga marionetter är det hvarigenom solidariteten i arbetarrörelsens kamp utåt skall stärkas. Och just denna själfständighet som medel har den socialistiska ungdomsrörelsen satt för sig att uppnå hos ungdomen då den riktar sina sträfvanen på deras organisering, den derigenom vill göra denna del af folket förtrogna med det nya i tidens rörelser och ögonen öppna för alla de orättvisor som under de bestående lagarnas hägn tillåtas existera och sålunda få dem att fatta ståndpunkt.

Ty huru många oegentligheter finnas icke som direkt berör eder i unga vid edert första medvetna framträdande i lifvet hvilket manar eder att taga aktiv del i det stora frigörelsearbetet. Icke blott det vidriga i de ekonomiska sakernas nuvarande tillstånd, där i de flesta fall endast påtvingningen spelar den avgörande rollen, förmågan och den andliga intelligensen något eller intet, där ni arbetarungdom, barn af "underlassen" bringas in under en obligatorisk s. k. uppfostrande folkskoleundervisning, hvars system all snarast synes vara den att skapa en oreflekterande och endast "troende" skara viljelösa människor i stället för uppammandet af själfständiga individer hvars blick och

förstånd icke fördunklas af religiös mysticism utan som har ett verkligt behov och vilja att hålla sig till verkligheten, där det för den som känner sig solidarisk med de små i samhället finnes mycket att arbeta och kämpa för.

Men äfven sedan ni lämnat barn-domstiden bakom eder och uppnått den s. k. myndighetsåldern, griper staten åter in i edert lif och tvingar eder in i den af eder instinktivt afskydda institution *Militärskolan*, afskydd icke blott därför att den innebär upphörandet af individualiteten, förbjudandet af själfständigheten och bannlysandet af en enskildes kritik och afståndstagande från de handlingar som begås i dess namn, utan också därför att denna institution representerar det legaliserade mordandet och införfattad här till. Och det är mot denna symbol på all rå barbarism som det mänskliga förnuftet och den mänskliga moralen reser sig upp och fördomer. Och det är denna institution, som den socialistiska rörelsen upptagit kampen emot och hvarti just ungdomen skall utgöra de handlingss- och dädkraftiga kämpar som skall bringa densamma på fall, dragande med sig detta på rå enskild egoism, af denna institution försvärande, nuvarande hvilande samhälle.

Är detta icke ett stort och ädelt mål som borde samla all ungdom till en väl organiserad, om mål och medel medveten sund och stark ungdomsrörelse som med flammande öfvertygelse för striden mot fördomar och förtrotyck, för frihet och kultur. Och därför än en gång denna framtidsmaning: Ungdom i alla länder, förenen eder!

Stat eder till den socialistiska ungdomsrörelsen. **G. S. M.**

Anarkismen som ideal världsåskikt, drömmen om ett samhälle utan styrande och styrda, där friheten är så fullständig att äfven lagarnas tvång såsom oödigtt bortfaller, den framtidsåskningen hvarken för härdas eller för på något sätt motarbetas.

Hjalmar Branting.

Bild 8. Ett november-nummer av flygbladet *Ungsocialisten* från 1905, Lunds Socialistiska Ungdomsklubb.

AVSLUTNING – DRÖMMAR OCH KAMP, ENSAMHET OCH HAT

I enlighet med undersökningens syfte, att förstå skapandet av olika identiteter inom den ungsocialistiska rörelsen, har olika aspekter av den ungsocialistiska gemenskapen analyserats i de föregående fem kapitlen. Den övergripande frågeställningen kretsade kring användandet av retorik i ungsocialisternas identitetsskapande. För att visa hur och varför den ungsocialistiska gruppens identiteter konstruerades på ett visst sätt, ställdes också följande mer specifika frågor till källmaterialet:

- 1 Kring vilka centrala motiv organiserades de ungsocialistiska identiteterna?
- 2 Vad framhölls som eftersträvansvärt respektive förkastligt?
- 3 Hur avgränsade sig ungsocialisterna mot andra grupper? Fanns det särskilda beskrivningar eller stereotyper som användes i framställningar av motståndarna eller av den egna gruppen i förhållande till "de andra"?
- 4 Försökte ungsocialisterna formulera alternativ till en borgerlig respektive en socialdemokratisk hegemoni? Hur gjordes i så fall detta?

I detta avslutande avsnitt kommer analysernas resultat och svar på dessa frågor att kortfattat diskuteras ytterligare i relation till dels mina poststrukturalistiskt och konstruktivistiskt inspirerade teoretiska utgångspunkter, dels den tidigare forskningen om ungsocialismen.

Genom att koncentrera framställningen kring fem olika roller eller identiteter som ungsocialisterna kunde knyta an till, har ett försök gjorts att besvara den första frågeställningen om vilka komplex av centrala motiv som var särskilt betydelsefulla för identiteterna. Mellan de sammansatta identiteterna *den förrådde kämpan, den okuvade vägraren, den förföljde martyren,*

den hatfulla upprorsmannen och *den ensamme drömmaren* existerade både likheter och skillnader, men inom varje identitet förekom bilder, begrepp och föreställningar³⁷⁷ som blev så betydelsefulla att de skulle kunna uppfattas som identitetsskapande retoriska motiv. I denna bemärkelse skulle de centrala motiv som diskuterats i analysen kunna liknas vid de avgörande tecken, kring vilka Ernesto Laclau och Chantal Mouffe menar att identiteterna organiseras.

Till föreställningar om exempelvis förräderi, vägran, förföljelse, fräckhet eller ensamhet, knöts en mängd bilder och värderingar som tillsammans inte endast presenterade viktiga framtidsvisioner och politiska frågor såsom antimilitarism eller idén om en radikaliserad socialistisk arbetarrörelse, utan även förmedlade normer och föreställningar om hur ungdomsförbundets medlemmar borde vara. Samtidigt som ungsocialisterna förde fram ett politiskt program, presenterade de följaktligen också olika identiteter, vilka var nära sammankopplade med ungdomsförbundets agitation samt deras ställning i arbetarrörelsen och i samhället.

I retoriken kunde de ungsocialistiska huvudpersonerna tilldelas flera olika roller och bli representanter för skilda och ofta motsägelsefulla förhållnings-sätt till världen. Ungsocialisterna var inte bara ungsocialister utan även entusiastiska ungdomar, tragiska hjältar, laglösa martyrer, orädda skämtare och missförstådda drömmare. Som Laclau och Mouffe visat i teorierna om subjektspositioner, kan subjektet emellertid inta olika positioner och därmed ha flera identiteter samtidigt, utan att dessa identiteter nödvändigtvis måste vara fria från motsättningar. Bilder av ungsocialisterna som fräcka och initiativrika kunde följaktligen samexistera med skildringar som betonade ensamhet och sårbarhet. Gränserna mellan de olika ungsocialistiska identiteterna var inte heller fasta utan flytande och öppna för påverkan.

Trots de många motsägelserna mellan de ungsocialistiska rollerna, förefaller det också ha funnits flera gemensamma drag i form av återkommande föreställningar om den ungsocialistiska karaktären. På min andra frågeställning kan således flera svar ges. Identiteterna lyfte fram ett antal specifikt ungsocialistiska sätt att förhålla sig till och tolka världen. Alla skulle dock kunna sägas ingå i konstruktionen av en sammanhållen ungsocialistisk gemenskap, vilken värdesatte egenskaper som känslighet, respektlöshet, rättframhet och intellektuell förmåga. En av de mest eftersträfvansvärda ungsocialistiska egenskaperna, känsligheten, förekom exempelvis i många olika former. I förhållande till de gamla socialdemokraterna, kunde känsligheten uttryckas som ungdomlig entusiasm, medan den i andra sammanhang kunde vara en poetisk känslighet inför de orättvisa förföljelserna eller äckel inför

det blodiga kriget. Ömhet och sentimentalitet skulle vara en av de starkaste drivkrafterna bakom beslutet att värnpliktsvägra, liksom i flera av ungsocialisternas ställningstaganden. Påfallande ofta sattes känslorna framför det torra förnuftet, som i uppskattningen av det lågande hatet eller i medlidandet med kamraterna i fängelset. Det var också känslorna och inte förnuftet som skulle leda den socialistiska ungdomen till seger.³⁷⁸

Bild 9. "Fred" ... Ungsocialistiskt vykort (odaterat).

Undersökningarna utifrån den tredje frågeställningen visar också hur utomstående grupper ofta framstod som skrämmande känslolokalla i kontrast till detta känslideal. Socialdemokraterna var kyligt beräknande, militärerna blodtörstiga, massan känslomässigt bedövd i sin slöhet. De ömsom brutala, ömsom stendumma poliserna, var även de den grymma lagens tomma redskap. I de ungsocialistiska texterna var detta ett av flera sätt att avgränsa förbundet mot utomstående grupper. De olika identiteterna förstärktes och befästes med hjälp av stereotypa beskrivningar av utomstående samt avskräckande skildringar av en inre fiende i form av den svekfulle förrädaren. Den förkastliga brutaliteten, blodtörstigheten, den lismande inställsamheten och oärligheten förlades för det mesta dessa till grupper, i första hand socialdemokraterna och den borgerliga lagens företrädare. Som Ehn och Löfgren påpekar, konstrueras kollektiva identiteter ofta genom att låta andra grupper representera det den egna gruppen inte är. Sammantagna

kom konfrontationerna med de utomstående grupperna således att lyfta fram ungsocialisternas många eftersträvansvärda egenskaper samtidigt som fienderna framstod som betydligt mindre mänskliga än ungdomsförbundets medlemmar. Mot bakgrund av dessa radikalt annorlunda och främmande "andra" kunde ungsocialisterna följaktligen framstå som ett allt tydligare "vi".

Bland de utomstående grupperna tycktes det dessutom ha funnits ett slags hierarki, där arbetarklassens stora massa var relativt oskyldig, medan de svekfulla socialdemokraterna och det borgerliga samhällets rättsväsende var entydigt ondskefulla. Samtliga var dock underlägsna ungsocialisterna i intelligens och känsloliv. Trots underlägsenheten kunde förbundets fiender likväl skaffa sig ett övertag genom att använda sig av lömskhet, rå styrka och oärliga metoder. De ungsocialistiska hjältarna tycks däremot sällan ha givits tillfälle att verkligen triumfera över sina plågoandar. Med undantag av de fräcka drifterna med polisen, uppträdde texternas (manliga) huvudpersoner ofta i sammanhang som gav dem ett romantiskt-tragiskt drag; de var martyrer i fängelset, utstötta eller förrådade. Även om de ungsocialistiska hjältarna företrädde de högsta idealen och de ädlaste egenskaperna, krossades de ofta av världens grymhet. Segern låg istället i hur nederlagen hanterades; förräderiet avslöjades, viljan och idealen förblev intakta trots hårda fängelsestraff, hånfulla ord kastades i ansiktet på förföljarna.

Oavsett om hjälten var en aktiv värnpliktsvägrare eller ett relativt passivt offer för arbetslöshet och hunger, var de ungsocialistiska texternas huvudpersoner i de flesta fall dömda att gå under. I förhållandet till omvärlden kom således utsatthet och sårbarhet ofta att betonas. Många av identiteterna var sådana att de särskilt uppmärksammade hur ungsocialisterna upplevde utanförskap, i det att de knöts till situationer där medlemmarna frivilligt eller genom tvång ställdes utanför samhället. Berättelserna tematiserade gärna upplevelser då huvudpersonerna förråddes, värnpliktsvägrade och straffades, sattes i fängelse eller var arbetslösa. Följaktligen framställde ungsocialisterna ofta sig själva i situationer eller i anknytning till subjekspositioner som egentligen upplevdes som helt avskiljda från den breda arbetarrörelsen eller det borgerligt dominerade samhället. Trots anspråken på inflytande, kom den ungsocialistiska kritiken av samhället eller det socialdemokratiska partiet att formuleras från relativt isolerade positioner vid sidan av dessa. Då motståndarna ofta spelade rollen av förtryckare och översittare, fick ungsocialisterna emellertid tillfälle att slå underifrån. Maktförhållandet mellan ungsocialisterna och övriga grupper i samhället kom därmed att införlivas i den identitetsskapande retoriken. Underläget och kampen för att ta initiativet präglade ofta de ungsocialistiska identiteterna.

Om den borgerliga och socialdemokratiska dominansen betraktas som hegemonier, vilket antyds i den fjärde frågeställningen, skulle ungsocialisternas strid om initiativet också kunna betraktas som försök att formulera alternativ till de hegemoniska gruppernas diskurser. Den ungsocialistiska tolkningen av världen representerade alternativ i konflikt med de dominerande normerna. Denna kamp fördes i stor utsträckning genom språkliga konstruktioner och ungsocialisterna angrep ofta motståndarnas högst värderade föreställningar. Rådande diskurser om exempelvis nationen och rättvisan utmanades i ungsocialisternas texter och ungdomsförbundet kom därför att delvis formulera sin identitet utifrån de motdiskurser som trotsade de förhärskande hegemonierna. I de ungsocialistiska framställningarna kunde rättvisans gudinna skildras som en sköka, jagandes efter de unga männen. Det heliga fosterlandet reducerades till några klädesplagg och SAP:s store hjälte Branting beskrevs som en ormligt lömsk figur. Såväl personer som begrepp omvärderades och fick negativa laddningar i den ungsocialistiska retoriken. I denna process utnyttjades motståndarnas retorik följaktligen både till att ta avstånd från det övriga samhället och till att utforma egna identiteter.

Också angreppen på ungdomsförbundet kunde införlivas i konstruktioner av motidentiteter, då ungsocialisterna värjde sig mot de borgerliga och socialdemokratiska verklighetsbilder där förbundet sågs som farligt avvikande från det normala. Likt andra utsatta grupper, vilka konstruerar positiva motidentiteter, kunde ungsocialisterna ta fasta på motståndarnas negativa framställningar av förbundet och istället ge dem positiva innebörder. Vissa av de drag som kraftigt kritiserades av omgivningen överdrevs och blev till ungsocialistiska dygder; det blev inte bara acceptabelt utan också önskvärt att hata, uppträda respektlöst och vägra att lyda auktoriteter. Användningen av avskydda föreställningar och uttryck, betonade de ungsocialistiska identiteternas särart i förhållande till andra grupper. Detta innebar emellertid inte ett enkelt övertagande av motståndarnas retorik och skällsord.

Kring begrepp som "hat" eller "feghet" formulerades ambitiösa filosofiska resonemang som ytterst diskuterade vad det innebar att vara människa. Genom att aktivt använda språket, skapade ungsocialisterna nya relationer mellan olika begrepp och kunde därigenom ge orden delvis nya innebörder inom den ungsocialistiska gemenskapen. Tendensen kan också märkas i försöken att omdefiniera relationen mellan mod och feghet, lagen och rättvisan, men är kanske särskilt tydlig i den annorlunda förbindelsen mellan kärlek och hat. Hatet framstår som en synnerligen stark sammanhållande faktor i retoriken och tycks ha setts som en fundamental ungsocialistisk egenskap.

Till skillnad från flera andra föreställningar kom hatet dessutom att innefatta inte bara de manliga medlemmarna utan också kvinnorna. Trots att de ungsocialistiska identiteterna i första hand är att se som manliga identiteter, visar användandet av hatet följaktligen på att även kvinnorna gavs möjlighet att identifiera sig med retoriken, om än i begränsad utsträckning.

Utifrån ett förändringsperspektiv kan man sluta sig till att de ungsocialistiska identiteterna inte på något sätt var beständiga utan hela tiden omskapades och omformulerades. Även om samtliga undersökta identiteter eller roller kan sökas genom hela tidsperioden, är det därför inte givet att innehållet eller relationerna mellan identiteterna var detsamma. I slutet av det sista kapitlet, "Den ensamme drömmaren", tycks ungsocialisterna lämna deltagandet i världen till förmån för hoppet om att vinna insikt genom ensamheten. Ambitionerna att påverka arbetarrörelsen och arbetarna i revolutionär riktning, förefaller vara helt frånvarande i dessa framställningar. Den grupp-gemenskap som stärktes av förföljelser och kamp mot skoningslösa fiender, verkar här ha fallit sönder som en yttersta konsekvens av misstänksamheten mot omgivningen och det omätliga behovet av ensamhet. Det är intressant att notera att denna upplösning framträder som tydligast mot slutet av den undersökta perioden, då den sammanfaller med en kraftig försvagning av ungdomsförbundets offentliga politiska inflytande. Då mina frågeställningar i första hand utgår från den ungsocialistiska retoriken och hur de språkliga motiven användes för att skapa gemensamma identiteter, framgår det också att förändringarna kan ha haft sitt upphov i användningen av retoriken. Redan tidigare hade ensamheten och utstöttheten varit ett viktigt tema, men som sådant fick det också konsekvenser för de ungsocialistiska identiteterna.³⁷⁹ Då ungsocialisterna identifierade sig med en retorik som alltmer betonade ett smärtsamt men oundvikligt avstånd till världen och medmänniskorna, blev gemenskapen svårare att upprätthålla.

I kontrast till forskning som främst har presenterat den ungsocialistiska gruppen i kronologiska framställningar som (i de flesta fall) leder fram till bildandet av ett annat förbund, skulle det textnära perspektiv som använts i denna undersökning kunna bidra till att visa hur ungsocialisterna inte enbart påverkades av yttre faktorer, såsom världskrigets utbrott eller hungerkravallerna 1917. Identiteterna och den ungsocialistiska gemenskapen följde även en inre, språkligt centrerad logik då de förändrades. Det kan även påpekas att ungsocialisterna också aktivt använde framställningarnas språkliga uttryck som en del av identitetsskapandet. I skapandet av tanken om den rakyggade, orädda ungsocialisten var det klara språket, fritt från förskönande omskrivningar, lika viktigt som ämnet för retoriken. Det var således inte endast *vad* ungsocialisterna skrev som kom att påverka konstruktionen av

identiteter, utan även *hur* de skrev. I detta kunde ungsocialisterna även utnyttja kända litterära genrer och motiv. De ungsocialistiska rollerna, såsom den tragiske hjälten, den laglöse eller den romantiskt världsfrånvände unge mannen, förefaller exempelvis hänvisa till etablerade litterära karaktärer.

Samtidigt skapade ungsocialisterna också sina egna litterära mönster, där bland annat berättelserna om den utstötte unge mannens undergång framstår som en ofta använd modell. Detta resultat tyder på att det ungsocialistiska identitetsskapandet mer utförligt skulle kunna undersökas utifrån ett perspektiv som tydligare tog utgångspunkt i hur litterära genrer påverkade ungsocialisternas – och andra politiska gruppers – uppfattningar om sig själva. Sannolikt skulle ytterligare fasta mönster kunna identifieras bland de ungsocialistiska texterna.³⁸⁰ I ett annat sammanhang skulle såväl ungsocialisternas övriga möjliga identiteter, som deras förkärlek för vissa typer av litterära stilar eller mönster otvivelaktigt kunna studeras betydligt mer ingående än vad det har funnits utrymme för i denna undersökning.

Genom att visa hur diskursanalytiskt inspirerade teorier om olika möjliga identiteter, gruppbildningar och gemenskap kan appliceras på ett historiskt material från den ungsocialistiska rörelsen, är det möjligt att teckna en betydligt mer komplex bild av ungsocialisterna och deras samspel med sin konfliktfyllda samtid än vad som tidigare gjorts. En del av det som skulle kunna uppfattas som en vaghet och obestämdhet hos ungsocialisterna, skulle kanske istället kunna ses som ett uttryck för förekomsten av flera olika identiteter knutna till skilda subjektpositioner, attityder och föreställningar. Eftersom ett sådant perspektiv kan användas för att åskådliggöra hur den ungsocialistiska gemenskapen inte bara rymde *en* ungsocialistisk identitet utan flera, kan en förenklad syn på ungsocialisterna och motgruppers identitetsskapande motverkas.

Accepterandet av de olika identiteterna gjorde det exempelvis möjligt för ungsocialisterna att uppträda både som okuvliga och entusiastiska agitatorer, som förföljda martyrer och som passiva betraktare, utan att för den skull röra sig utanför den föreställda gemenskap som höll ihop det ungsocialistiska förbundet. Genom att på detta sätt analysera och försöka förstå ungsocialisternas konstruktion av identiteter, har jag förhoppningsvis bidragit till en ökad förståelse för identitetsskapande, ungsocialisterna och det samhälle i vilket de formulerade sina identiteter.

NOTER

- 1 Anton Nilson, *Från Amalthea till ryska revolutionen*, Stockholm 1987, s. 40.
- 2 Nilson 1987, s. 40.
- 3 Per Anders Fogelström, *Café Utposten*, Stockholm 1970, s. 33.
- 4 Nilson 1987, s. 57.
- 5 Anders Ekström, *Den utställda världen. Stockholmsutställningen 1897 och 1800-talets världsutställningar*, Stockholm 1994, s. 312.
- 6 Ekström 1994, s. 267 - 271, 291.
- 7 Tage Lindbom, *Den socialdemokratiska ungdomsrörelsen i Sverige*, Stockholm 1945, s. 33 - 42.
- 8 Ekström 1994, s. 267, 271.
- 9 Kjell Östberg, *Byråkrati och reformism. En studie av svensk socialdemokratis politiska och sociala integrering fram till första världskriget*, Lund 1990, s. 83 - 87. Ronny Ambjörnsson, *Den sköt-samme arbetaren. Idéer och ideal i ett norrländskt sågverksamhälle 1880 - 1930*, Stockholm 1991, s. 71 - 95. Teorierna och forskningen kring föreställningar om skötsamhet, ordning och nykterhet inom arbetarkulturen är mycket omfattande. Skötsamhetskulturen och eventuella alternativ kommer inte att diskuteras utförligare här - inte bara på grund av den omfattande forskning som redan finns i ämnet, utan också till följd av att skötsamheten inte kan ses som särskilt utmärkande för just ungsocialisterna.
- 10 Lars Olsson & Lars Ekdahl, *Klass i rörelse. Arbetarrörelsen i svensk samhällsutveckling*, Stockholm 2002, s. 39.
- 11 Bernt Schiller "Krisår - 1906-1914", i *Från fattigdom till överflöd. En antologi om Sverige från frihetstiden till våra dagar*, red. Steven Koblik, Stockholm 1973, s. 202 - 212.
- 12 Yngve Tidman, *Spräng Amalthea! Arbete, facklig kamp och strejkbryteri i nordvästeuropeiska hamnar 1870 - 1914*, Lund 1998, s. 32 - 33.
- 13 Östberg 1990, s. 171.
- 14 Bernt Schiller, *Storstrejken 1909. Förhistoria och orsaker*, Göteborg 1967, 144 - 157.
- 15 Olsson & Ekdahl 2002, s. 42 - 43.
- 16 Sigurd Klockare, *Svenska revolutionen 1917 - 1918*, Stockholm 1967, s. 17 - 23.
- 17 Carl Göran Andræ, *Revolt eller reform. Sverige inför revolutionerna i Europa 1917 - 1918*, Stockholm 1998, s. 149 - 154.
- 18 Schiller 1967, s. 144 - 157. Vid tiden för storstrejken 1909 uppskattar

- Schiller medlemsantalet i Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet till sammanlagt 3000 – 4000 i hela landet.
- 19 Ofta endast benämnda Socialistiska Ungdomsförbundet.
- 20 Exempelvis avslutar Fernström med orden "Men ett kan man slå fast: ungsocialisterna har inte hört till dem som låter hänga sig i tysthet. Sällan har väl en så liten grupp ställt till så mycket rabalder, på möten, i pressen, i riksdagen, ja kort sagt överallt". Karl Fernström, *Ungsocialismen: En krönika*, Stockholm 1950, s. 501.
- 21 Fredrik Egefur, "Gå framåt du unga, du kämpande skara... 'Ett forsknings-pm om den ungsocialistiska rörelsen betraktad utifrån de diskursiva begreppen 'ungdom' och 'handling'", D-uppsats, Historiska institutionen, Lunds universitet 2005, s. 9.
- 22 Åsa Linderborg gör denna bedömning i sin avhandling, vilken diskuterar en omfattande mängd verk om arbetarrörelsens historia. Åsa Linderborg, *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892 – 2000*, Stockholm 2001, s. 195 – 196.
- 23 Herbert Tingsten, *Den svenska socialdemokratins idéutveckling 1*, Stockholm 1967, s. 176 – 178. Herbert Tingsten, *Den svenska socialdemokratins idéutveckling 2*, Stockholm 1967, s. 53.
- 24 Tingsten 2 1967, s.49 – 54.
- 25 Tingsten 1 1967, s. 181.
- 26 Lindbom 1945, s. 1-2. Det framgår inte om allt detta källmaterial använts i undersökningen av ungsocialisterna, eftersom Lindbom inte har använt sig av noter.
- 27 Lindbom 1945, s. 11.
- 28 Lindbom 1945, s. 15 – 19.
- 29 Lindbom 1945, s. 33 – 42.
- 30 Lindbom 1945, s. 59.
- 31 Lindbom 1945, s. 59.
- 32 Lindbom 1945, s. 59 – 67.
- 33 Lennart K Persson, *Syndikalismen i Sverige 1903 – 1902*, Stockholm 1993, s. 49 – 50.
- 34 Persson 1993, s. 65 – 68.
- 35 Persson 1993, s. 51 – 53.
- 36 Persson 1993, s. 66 – 67.
- 37 Lennart Steen, "Hinke Bergegren. En historiografisk och empirisk studie i en svensk terrorists politiska liv mellan 1891 och 1908", *Arkiv* 46/47 (1990), s. 1, 12 – 13.
- 38 Steen 1990, s. 9 – 10.
- 39 Steen 1990, s. 1, 12 – 13.
- 40 Steen 1990, s. 18 – 23, 29.
- 41 Steen 1990, s. 29.
- 42 Steen 1990, s. 35.
- 43 Steen 1990, s. 45.
- 44 Hans Lagerberg, *Små mord, fri kärlek. En biografi om Hinke Bergegren*, Stockholm 1992, s. 135.
- 45 Lagerberg 1992, s. 395 – 396.
- 46 I slutet av boken bifogar Lagerberg hänvisningar till de huvudkällor som använts till varje kapitel, vilket ger en viss, om än oprecis, föreställning om varifrån enskilda uppgifter hämtats. Lagerberg 1992, s. 396 – 412.
- 47 Lagerberg 1992, s. 173 – 181.
- 48 Lagerberg 1992, s. 311 – 312.
- 49 Lagerberg 1992, s. 194 – 195.
- 50 Lagerberg 1992, s. 182, 202.
- 51 Lagerberg 1992, s. 146.
- 52 Lagerberg 1992, s. 311 – 312.
- 53 Henrik Berggren, *Seklets ungdom. Retorik, politik och modernitet 1900 –*

- 1939, Stockholm 1995, s. 13, 19.
- 54 Berggren 1995, s. 49.
- 55 Berggren 1995, s. 78 – 79.
- 56 Berggren 1995, s. 82 – 86.
- 57 Fredrik Nilsson, "Nationalitet og landegrænser er os ligegyldige' En studie av ungsocialister och gränsöverskridande vid tiden kring 1900", i *Öresundsgränser. Rörelser, möten och visioner i tid och rum*, red. Fredrik Nilsson, Hanne Sanders & Ylva Stubbegaard, Göteborg / Stockholm 2007, s. 172 – 173.
- 58 Nilsson 2007, s. 160 – 162.
- 59 Eva Blomberg, *Män i mörker. Arbetsgivare, reformister och syndikalister. Politik och identitet i svensk gruvindustri 1910 – 1940*, Stockholm 1995, s. 307.
- 60 Blomberg 1995, s. 313.
- 61 Blomberg 1995, s. 320.
- 62 Jämför Eva Blombergs analys av den manliga identiteten i *Män i mörker*, där Blomberg utgår från att "den fackliga praktiken och diskursen utgjorde ett drama om identitet". Blomberg 1995, s. 32 .
- 63 K.M. Newton, "Introduction: Never Standing Still, or Is Roland Barthes Structuralism?", i *Literary Theories. A Reader and Guide*, red. Julian Wolfreys, Edingburgh 1999, s. 16.
- 64 Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Lund 2000, s. 15 – 19.
- 65 Jørgensen & Phillips 2000, s.7 – 12.
- 66 Jørgensen & Phillips 2000, s.7 – 12.
- 67 Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics. Second Edition*, London / New York 2001, s. 108.
- 68 Michel Foucault, *Diskursens ordning. Installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, Stockholm 1993, s. 24 – 25. Michel Foucault, *Vetandets arkeologi*, Stockholm 1972, s. 53, 57 – 58.
- 69 Foucault 1993, s. 24 – 25.
- 70 Foucault 1993, s. 11.
- 71 Jørgensen & Phillips 2000, s. 33 – 39.
- 72 Dessa tecken betecknas som *nodalpunkter*. Laclau & Mouffe 2001, s. 112.
- 73 Laclau & Mouffe 2001, s. 105 – 107.
- 74 Laclau & Mouffe 2001, s. 110.
- 75 Jørgensen & Phillips 2000, s. 25 – 18.
- 76 Se Berggren 1995, s. 18.
- 77 Jørgensen & Phillips 2000, s. 33 – 39.
- 78 Antonio Gramsci, *The Gramsci Reader. Selected Writings 1916 – 1935*, red. David Forgasc, New York 2000, s. 306 – 307.
- 79 Billy Ehn & Orvar Löfgren, *Kulturanalyser*, Malmö 2001, s. 51.
- 80 Jørgensen & Phillips 2000, s. 39.
- 81 Linderborg 2001, s. 16.
- 82 Antonio Gramsci, *En kollektiv intellektuell*, red. René Coeckelberghs, Stockholm 1967, s. 286.
- 83 Linderborg 2001, s. 15 – 17. Det bör dock påpekas att borgarklassens hegemoni enligt dessa teorier intar en särställning i det att den innehar makten i samhället i stort, samt att dess värderingar kan anses genomsyra de flesta områden i Västeuropa.
- 84 Ehn & Löfgren 2001, s. 12. Om subjekt, se även Jørgensen & Phillips 2000, s. 9
- 85 Laclau & Mouffe 2001, s. 115 – 117.

- 86 Laclau & Mouffe 2001, s. 115 – 117.
- 87 Laclau & Mouffe 2001, s. 121 – 122.
- 88 Laclau & Mouffe 2001, s. 115 – 117.
- 89 Beverly Skeggs, *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*, Göteborg 2006, s. 27 – 28. Jørgensen & Phillips 2000, s. 62 – 63.
- 90 Jørgensen & Phillips 2000, s. 105 – 107.
- 91 Benedict Anderson, *Den föreställda gemenskapen. Reflektioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Göteborg 1993, s. 21.
- 92 Jørgensen & Phillips 2000, s. 50 – 52.
- 93 Jørgensen & Phillips 2000, s. 50 – 52.
- 94 Ehn & Löfgren 2001, s. 65 – 66.
- 95 Ernesto Laclau, "Universalism, Particularism, and the Question of Identity", *October* 61 (1992), s. 88 – 89.
- 96 Ehn & Löfgren 2001, s. 54 – 55.
- 97 I sin analys delar Blomberg upp identiteten: den organisatoriska identiteten, identiteten som arbetsgivare, den lokala identiteten och den manliga identiteten. Blomberg 1995, s. 300 – 307.
- 98 Berggren 1995, s. 16 – 19.
- 99 Berggren 1995, s. 206 – 210.
- 100 Lagerberg 1992, s. 129.
- 101 Från 1908 utkom dessutom *Brands månadstidning*, som var mer påkostad än veckotidningen och innehöll fler illustrationer. På grund av plats- och tidsbrist ingår månadsmagasinet inte i denna undersökning.
- 102 Albert Jensen avlöstes av Hinke Bergegren 1905, efter att *Brands* redaktion flyttats från Landskrona till Stockholm 1904. Efter 1916 tog Ivan Oljelund över redaktörskapet, delvis tillsammans med C.J. Björklund som fungerade som redaktör då Oljelund satt i fängelse.
- 103 Lagerberg 1992, s. 289.
- 104 Berggren 1995, s. 22.
- 105 Lagerberg 1992, s. 301.
- 106 Klockare 1967, s. 45, 159.
- 107 Steen 1990, s. 1.
- 108 Emma Hilborn, "Diskussionen kring Amaltheadramat 1908 – 1917" C-uppsats, Historiska institutionen, Göteborgs universitet, ht 2005, s. 56.
- 109 *Nya Folkviljan* började ges ut först 1906. Under 1903 och 1906, då *Brand* gavs ut som månadstidning, har samtliga nummer undersökts.
- 110 Se Lagerberg 1992, Lindbom 1945 samt Fernström 1950.
- 111 Arbetarrörelsen som helhet upplevde en stark nedgång efter storstrejken 1909, men i och med grundandet av SAC, tycks ungsocialisternas återhämtning ytterligare ha försvårats. Lagerberg 1992, s. 234, 272 – 273.
- 112 Linderborg 2001, s. 131 – 136.
- 113 "Det politiska bedrägeriet." *Nya Folkviljan* 6/6 1914.
- 114 "Allarm!" *Brand* 6/10 1917.
- 115 "Framåt!" *Nya Folkviljan* 1/8 1914.
- 116 "Partipressen och 'Gula Faran.'" *Brand* Nr 2 1906. Om de korrupperade socialdemokraterna, se även Landskrona socialistiska ungdomsklubbs mötesprotokoll (hädanefter förkortat "Landskrona") 24/8 1911.
- 117 Malmö socialistiska ungdomsklubbs mötesprotokoll (hädanefter förkortat "Malmö") 13/5 1903.

- 118 Malmö 21/8 1915.
- 119 "Krypfän!" *Brand* 5/12 1908.
- 120 "Ärlige män." *Brand* juni 1903.
- 121 "Allarm!" *Brand* 7/11 1908.
- 122 Eftersom ungdomsdiskursen och de socialistiska ungdomsförbundens förhållande till denna ingående avhandlats av Henrik Berggren i *Seklets ungdom* och dessutom uppmärksammas i Fredrik Egefurs forsknings-pm om ungsocialisterna, kommer den inte att ägnas alltför stort utrymme härvidlag.
- 123 Berggren 1995, s. 112.
- 124 Landskrona 13/3 1907.
- 125 Landskrona 22/1 1908.
- 126 Malmö 27/5 1903. "Barbarernas skräm mot vår fredsrörelse" *Brand* nr 5 1906. "I väntans tider" *Brand* 2/6 1917.
- 127 Landskrona 8/8 1906. Malmö 25/1 1907. Landskrona 22/2 1911.
- 128 Landskrona 13/3 1907.
- 129 Schiller 1967, s. 144 – 145.
- 130 "Slut leden!" *Nya Folkviljan* 5/3 1910.
- 131 Malmö 27/5 1906.
- 132 Landskrona 14/2 1906.
- 133 "En nykristen herrens tjänare eller en ärans lögnhals i nådens år 1906." *Brand* nr 12 ½ 1906.
- 134 "Viktor Larsson i Halmstad." *Brand* januari 1903.
- 135 "Karbasen." *Brand* augusti 1903.
- 136 Landskrona 27/12 1905.
- 137 "Fraser och stora ord på värs om handlingens propaganda. – Hur K.G. Ossian-Nilsson härjar i Ny Tids spalter." *Nya Folkviljan* 2/6 1906.
- 138 "O heliga enfald." *Brand* nr 12½ 1906.
- 139 "Viktor Larsson i Halmstad." *Brand* januari 1903.
- 140 "Valvaka." *Brand* 3/10 1908.
- 141 Linderborg 2001, s. 193.
- 142 Paul Willis, *Fostran till lönearbete*, Göteborg 1981, s. 50, 116.
- 143 "En salm för socialdemokratiska partinollor." *Nya Folkviljan* 5/3 1910.
- 144 Linderborg uppmärksammar hur den socialdemokratiska heroiseringen av Branting syftade till att begränsa partioppositionen, och ger även samtida exempel. Linderborg 2001, s. 78 – 83, 145.
- 145 Om hur motkulturer kan utnyttja kunskap om majoritetskulturens nyckelsymboler, se Ehn & Löfgren 2001, s. 53.
- 146 Linderborg 2001, s. 174.
- 147 "Liberalismen inom socialdemokratien." *Brand* september 1903.
- 148 "Källborgarnas befallning verkställd." *Brand* 6/6 1908.
- 149 För en diskussion om hur en konflikt tjänar till att avgränsa en social grupp, se Lewis Coser, *Social konflikt*, Stockholm 1971, s. 154.
- 150 Linderborg 2001, s. 193.
- 151 Se exempelvis Malmö 15/9 1906.
- 152 Malmö 13/5 1903. Det kan dock påpekas att denna dom inte omfattade alla socialdemokrater, utan främst ledarna.
- 153 Hans Lagerberg, *Förrädare. En bok om möjliga och nödvändiga lojaliteter*, Stockholm 2000, s. 197.
- 154 "Lyncha dem!" *Brand* 4/7 1914.
- 155 Malmö 10/6 1903.
- 156 "Historien upprepar sig." *Brand* december 1903.
- 157 "Socialistisk ungdomsrörelse." *Brand* februari – mars 1903; "Förräderi!" *Brand* 1/8 1908.

- 158 Berggren 1995, s. 111 – 116.
- 159 "Framåt!" *Nya Folkviljan* 1/8 1914.
- 160 Coser 1971, s. 109.
- 161 Ehn och Löfgren presenterar religionssociologen Bernice Martins resonemang om hur även frihetsbudskap måste bäras fram i en gruppstruktur och därigenom får en institutionell form som möjliggör samhällelig makt. Ehn & Löfgren 2001, s. 54.
- 162 Lagerberg syftar här både på ungsocialisterna och ungdomskräfterna. Lagerberg 2000, s. 197 – 198. Även Henrik Berggren uppmärksammar detta drag i den socialistiska kamplyriken. Berggren 1995, s. 90 – 91.
- 163 "Akademiskt bildade förrädare." *Nya Folkviljan* 5/12 1908.
- 164 "När ungsocialismen skulle slås ihjäl i Arlöv." *Brand* 5/12 1908.
- 165 "Till strids för ungsocialismen." *Brand* 3/10 1908.
- 166 Målaren Albin Sturm befann sig bland de anhängna ungsocialisterna efter bombattentatet mot strejk-brytarna i Malmö hamn. De flesta av Malmös ungsocialister ansåg att det var efter upplysningar som Sturm lämnade, som polisen fann den ungsocialistiska klubbens medlemsmatrikel samt kunde tvinga fram ett erkännande av en av Amaltheamännen, Alfred Stern. Efter frikännandet lämnade Sturm både Malmö och den ungsocialistiska rörelsen. C.J. Björklund, *Dömda till döden. Amaltheadramat*, Stockholm 1958, s. 155 – 158.
- 167 Malmö ungsocialistiska klubbs medlemsmatrikel 1906 – 1916.
- 168 Leon Larsson (1883 – 1922) var en av de mest framgångsrika ungsocialistiska författarna och blev flitigt publicerad i *Brand* i början av 1900-talet. På ungsocialisternas förlag publicerade han dessutom diktsamlingarna *Ur djupet* och *Hatets sånger* 1906. Larsson uppmärksammades även utanför arbetarrörelsen och 1909 blev han den förste självlärd arbetarförfattaren någonsin som gick över till Bonniers förlag. Där gav han bland annat ut renegatromanen *Samhällets fiende*, vilken framställde ungsocialisterna som galna och hänsynslösa brottslingar, främst sysselsatta med att planera stölder och terrordåd. Även om boken blev något av en succé, bestod inte Larssons popularitet bland de borgerliga läsarna. I ett desperat försök att återuppväcka intresset iscensatte Larsson ett brevbombsattentat mot sig själv. Larsson skyllde attentatet på ungsocialisterna men avslöjades och gick i landsflykt till USA. Då han återvände 1913, var hans författarkarriär i stor sett över. Lagerberg 2000, s. 195 – 197. Magnus Nilsson, *Arbetslitteratur*, Lund 2006, s. 121 – 128.
- 169 "Leon Larsson." *Brand* 3/2 1917.
- 170 "Ungsocialismen i Stockholm." *Brand* 6/8 1910.
- 171 "Gnistor." *Brand* 5/11 1910.
- 172 "Leon Larsson." *Brand* 3/2 1917.
- 173 "Missmod." *Nya Folkviljan* 6/10 1906.
- 174 "Ett stycke slavliv." *Nya Folkviljan* 7/3 1914.
- 175 Se "Forskningsläge" ovan.
- 176 "Slut leden!" *Nya Folkviljan* 5/3 1910.
- 177 Landskrona 8/8 1906.
- 178 Malmö 16/8 1906.
- 179 "Under 'fosterländsk' fana." *Brand* juni 1903.
- 180 Landskrona 27/1 1909.
- 181 Malmö 12/8 1903.

- 182 Landskrona 5/2 1907. Malmö 16/8 1906.
- 183 "Till kamp mot den fosterländska skytterörelsen." *Brand* 1/2 1908.
- 184 Malmö 25/11 1903.
- 185 "Kamp mot militarismen!" *Nya Folkviljan* 4/8 1917.
- 186 Antimilitarismen intog en så central position i den ungsocialistiska föreställningsvärlden att exempelvis nykterhetsfrågan kunde överskuggas av denna. Samtidigt som absolut nykterhet inte kunde avkrävas förbundets samtliga medlemmar, förespråkades nykterhet med argumentet att de inkomster staten fick från försäljningen av spriten användes till att bygga upp militarismen. Landskrona 8/12 1909.
- 187 Nilsson 2007, s. 152.
- 188 "Ungsocialisterna och militarismen." *Nya Folkviljan* 1/9 1906.
- 189 "Varför inte: Alla medel?" *Nya Folkviljan* 6/6 1914.
- 190 "1:a maj." *Brand* maj 1903.
- 191 "Kamrat!" *Brand* 1/10 1910.
- 192 "Upprop till en familjefader och kamrat!" *Nya Folkviljan* 7/3 1908.
- 193 Irene Andersson, "Att gestalta fred. Fredsrepresentationer mellan 1885 och 1945 i ett genusperspektiv", i *Mer än tusen ord*, red. Lars M Andersson, Lars Berggren & Ulf Zander, Lund 2001, s.171 – 172.
- 194 "Fosterlandet kallar." *Nya Folkviljan* 7/4 1917.
- 195 Claes Ekenstam, "Kultur, kön och känsla. Den moderna manlighetens förvandlingar med tonvikt på sekelskiftet 1900", i *Identitetens omvandlingar. Black Metal, magdans och hemlöshet*, red. Ove Sernhede & Thomas Johansson, Göteborg 2001, s. 338 – 345.
- 196 Ambjörnsson 1991, s. 111 – 112.
- 197 Blomberg 1995, s. 333.
- 198 Blomberg 1995, s. 333.
- 199 "Fosterland – krig – kasern." *Brand* oktober 1903.
- 200 "Riksdagslapparna." *Brand* 1/8 1914.
- 201 "Under 'fosterländsk' fana." *Brand* juni 1903.
- 202 "Tendensåtalen." *Brand* Nr 6 1906.
- 203 "Ungdomens nöjeslystnad." *Nya Folkviljan* 5/11 1910.
- 204 "Disciplin – solidaritet." *Nya Folkviljan* 1/10 1910.
- 205 "Landskrona-brev." *Brand* 7/3 1908.
- 206 "Ned med vapnen." *Brand* februari – mars 1903.
- 207 "1:a maj." *Brand* maj 1903.
- 208 Kläderna var viktiga symboler. Vanligtvis brukade ungsocialisterna visa sin tillhörighet till ungdomsförbundet genom bredbrättade hattar och svarta sidenrosetter. Lagerberg 1992, s. 180.
- 209 "Fosterland – krig – kasern." *Brand* oktober 1903.
- 210 Nilsson 2007, s. 152.
- 211 "Efterdettingar och fånar." *Brand* 5/9 1914.
- 212 Malmö 27/5 1906.
- 213 "Landskrona-brev." *Brand* 7/3 1908.
- 214 "Slut leden!" *Nya Folkviljan* 5/3 1910.
- 215 "Disciplin – solidaritet." *Nya Folkviljan* 1/10 1910.
- 216 "Värnpliktsvägran." *Nya Folkviljan* 4/4 1908.
- 217 "Du skall icke dräpa." *Nya Folkviljan* 3/10 1914. Brevmärke: Arbetarrörelsens arkiv i Landskrona, Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet Stockholm.
- 218 Landskrona 10/8 1911.

- 219 Landskrona 5/2 1907.
- 220 "Militär och polis i skön förening." *Brand* 7/3 1908.
- 221 Håkan Blomqvist, *Nation, ras och civilisation i svensk arbetarrörelse före nazismen*, Stockholm 2006, s. 116 – 117, 124. Hans Lagerberg visar dock att ungsocialisterna i likhet med den övriga arbetarrörelsen sällan ifrågasatte identiteten som *svenska* arbetare. Hinke Bergegren talade exempelvis ofta om "vi svenskar" och hade svårt att föreställa sig att de svenska officerarna skulle kunna uppvisa verklig grymhet i krig. Lagerberg 1992, s. 143.
- 222 Malmö 3/8 1906.
- 223 "1:a maj." *Brand* maj 1903. "Ned med vapnen" *Brand* juni 1903.
- 224 "Vårtankar." *Brand* oktober 1903.
- 225 Andersson 2001, s. 179.
- 226 "Mod." *Brand* februari – mars 1903.
- 227 "Bränder." *Brand* 4/7 1914.
- 228 Se Magnus Åströms uppsats, där kvinnans roll som uppfostrare pekas ut som hennes viktigaste funktion i *Brands* artiklar. Magnus Åström, "Ungsocialisternas kvinnosyn i *Brand* 1908 – 10.", D uppsats 5 poäng, Historiska institutionen, Stockholms universitet, vt 1993, s. 20.
- 229 "Svärjen!" *Brand* 5/9 1914.
- 230 Landskrona 10/8 1911.
- 231 Landskrona 5/4 1908.
- 232 Landskrona 13/7 1911.
- 233 Berggren 1995, s. 98.
- 234 "Låtom oss slipa våra knivar." *Brand* 4/6 1910.
- 235 "Ännu en seger för de danska värnpliktsvägrarna." *Nya Folkviljan* 6/1 1917.
- 236 "Ned med vapnen." *Brand* februari – mars 1903.
- 237 Landskrona 27/2 1907.
- 238 "Slaktdjur." *Brand* 5/12 1914.
- 239 Malmö 15/12 1915.
- 240 Malmö 5/9 1906. Landskrona 9/5 1906.
- 241 Landskrona 27/9 1905.
- 242 "F.F." *Nya Folkviljan* 4/4 1914. Titeln står enligt författaren för "fy fan".
- 243 Blomberg 1995, s. 320.
- 244 Landskrona 8/2 1911.
- 245 Landskrona 8/2 1911.
- 246 "Rättvisa." *Brand* första maj 1914.
- 247 "Väld eller rätt." *Brand* nr 12½ 1906.
- 248 "Gnistor." *Brand* 6/6 1914.
- 249 "Gå på, ja, gå på!" *Brand* 7/11 1908.
- 250 "24 dygn i Stockholmshäktets smutshål" *Brand* nr 7 1906.
- 251 "Blott lagliga medel." *Brand* nr 4 1906.
- 252 Landskrona 13/10 1909.
- 253 "Socialistisk ungdomsrörelse." *Brand* februari – mars 1903.
- 254 "Blott lagliga medel." *Brand* nr 4 1906.
- 255 Det kan påpekas att uppmaningar till brott med största sannolikhet skulle ha lett till åtal och stora svårigheter för de ungsocialistiska tidningarna. Som Hans Lagerberg påpekar i biografien över Hinke Bergegren, kom dock de många domarna mot ungsocialisterna i exempelvis yttrandefrihetsfall, att ses som bevis för ungdomsförbundets våldsamt, trots att medlemmarna i stort sett aldrig dömdes för våldsbrott. Lagerberg 1992, s. 227 – 228.
- 256 Staafflagarna (1906) innebar strängare straff för uppmaning till brott eller prisande av brottslig handling. Denna lag var kanske mer aktuell än

- någon annan för ungsocialisterna. Efter Amalthea-attentatet dömdes bland andra *Nya Folkviljans* redaktör Carl G. Schröder till över ett års straffarbete med stöd av denna lag. Björklund 1958, s. 217 – 219.
- 257 "Att prisa brottslig handling." *Brand* 3/10 1908.
- 258 "Minne från en fångtransport." *Brand* 1/2 1908.
- 259 "A propos 1:a maj i Norrköping." *Brand* 6/6 1908.
- 260 "Sveriges kosacker i verksamhet." *Brand* nr 10 ½ 1906.
- 261 "Samhällets gårdvarar." *Brand* 3/12 1910. "Polislymlarnes oförskämhet." *Nya Folkviljan* 5/11 1910.
- 262 Åström, Magnus, "Polisen och ungsocialisterna. Konfrontationer och hotbilder 1907 – 1914" C-uppsats, Historiska institutionen, Stockholms universitet, ht 1991, s. 23 – 25.
- 263 "Ett flygblad." *Brand* 4/4 1908.
- 264 Ulf Boëthius, *När Nick Carter drevs på flykten. Kampen mot "smutslitteraturen" i Sverige 1908 – 1909*, Stockholm 1989, s. 238 – 239.
- 265 "Från Latrium." *Brand* 5/9 1908.
- 266 "Endast en simpel hacka." *Brand* februari – mars 1903.
- 267 Malmö 16/7 1908.
- 268 Malmö 4/8 1908.
- 269 "Antimilitarism." *Brand* nr 3 1906.
- 270 "Samhällets gårdvarar." *Brand* 3/12 1910.
- 271 Stig Grundvall, "Rövare, rebell, outlaw. Om utanförskap och alternativa livsformer från Robin Hood till Hell's Angels", i *Identitetens omvandlingar. Black Metal, magdans och hemlöshet*, red. Ove Sernhede & Thomas Johansson, Göteborg 2001, s. 301.
- 272 "I ungdomens vår." *Nya Folkviljan* 7/2 1914 respektive "De röda" *Brand* 1/12 1917. "Captivus" var en pseudonym som tillhörde författaren Victor Arendorff som bland annat var vän med Nils Ferlin. Ferlin har tillägnat honom en kuplett, vilken börjar med raderna: "På Arendorffs tid / då var himmelen vid / då var stjärnorna nära att se." Nils Ferlin, *Dikter*, Stockholm 1999, s. 180.
- 273 Stig Grundvall påpekar att de attribut som förknippas med "outlaws" ofta är desamma som i de manliga idealen. Grundvall 2001, s. 302. I likhet med det manliga ideal som presenterades i vapenvägrarens gestalt, avstod den laglöse ungsocialisten i stort sett från fysiskt våld.
- 274 "Einar Håkansson i himmelen." *Brand* 1/2 1908. Einar Håkansson dog i lungdot i oktober 1907 då han stod åtalad för "Draksådd, fem otrons artiklar". Fernström 1950, s. 145 – 146.
- 275 Exemplet Einar Håkansson fick också illustrera hur inte ens döden kunde hindra förföljelsen av ungsocialisterna. Artikel om Einar Håkanssonss samtal med Gud åtalades, men friades i Svea hovrätt. I *Brand* gladdes man över frikännandet i "Spökprocessen". "Gnistor." *Brand* 4/7 1908.
- 276 "Raskt till verket!" *Brand* nr 8 1906.
- 277 Malmö 2/9 1908.
- 278 "I frihet!" *Brand* 4/1 1908.
- 279 "Nya, kraftigare tag!" *Nya Folkviljan* 3/10 1908.
- 280 "Revolutionär syndikalism." *Brand* 1:sta Majnummer 1910.
- 281 "Revolutionär syndikalism." *Brand* 1:sta Majnummer 1910
- 282 "Ny antimilitaristprocess." *Brand* 4/4 1908. "Gå på, ja, gå på!" *Brand* 7/11 1908.

- 283 "De röda." *Brand* 1/12 1917. *Folkviljan* 4/8 1917.
- 284 "Ett ord till förföljarna." *Brand* 2/7 1910. 304 Se Lagerberg 1992, Persson 1993 samt även Steen 1990.
- 285 "Samhällets bevisföring mot ungsocialisterna." *Nya Folkviljan* 4/7 1908. 305 Lagerberg 1992, s. 209 – 225.
- 286 "Slut leden!" *Nya Folkviljan* 5/3 1910. 306 I min C-uppsats behandlade jag diskussionen kring våld mer ingående än vad som görs här, varför jag hänvisar till den förstnämnda för mer information om debatten om användandet av våld i klasskampen. Hilborn 2005.
- 287 "Tidningarna gråta." *Nya Folkviljan* 5/12 1914.
- 288 "A.O. Jensen i fängelse." *Brand* nr 3 1906. 307 Boëthius 1989, s. 274.
- 289 "Ett års fängelse." *Brand* nr 1 1906. 308 "Hat!" *Brand* september 1903.
- 290 "Göteborgsproletärer!" *Brand* 6/1 1917. 309 Blomberg 1995, s. 306.
- 291 "Hur jag kom till mitt beslut." *Brand* 7/3 1908. 310 Leon Larsson brukar beskrivas som den ungsocialistiska rörelsens största diktARBEGÄVNING fram till hans definitiva avfalle från ungsocialismen 1909. Se "Förråderiet" ovan.
- 292 se Grundvall 2001, s. 316.
- 293 "Missmod." *Nya Folkviljan* 6/10 1906. 311 "Leon Larsson." *Brand* nr 3 1906.
- 294 Åström 1991, s. 16 – 18. Åström hämtar sin förklaringsmodell från Paul Willis' *Fostran till lönearbete*, där författaren skildrar hur brott mot klassrummens ordningsregler är en viktig del av pojkängets sätt att uttrycka motstånd. Willis 1983, s. 52 – 53. 312 Malmö 14/1 1909.
- 295 "En polishistoria." *Brand* nr 10 1906. 313 "Leon Larsson." *Brand* nr 3 1906.
- 296 "När Helsingborgsmötet upplöstes." *Brand* 1/8 1908. 314 Lagerberg 1992, s. 202.
- 297 "Polisnitet i Alingsås." *Brand* 4/4 1914. 315 "När vakna de sovande?" *Nya Folkviljan* 3/9 1910.
- 298 "Smånytt." *Nya Folkviljan* 3/1 1914. 316 "Årsrevy i tre bilder." *Brand* nr 2 1906.
- 299 "Polislymlarnes oförskämndhet." *Nya Folkviljan* 5/11 1910. 317 "Glöd." *Nya Folkviljan* 6/10 1906.
- 300 "Polisförstånd." *Nya Folkviljan* 7/11 1914. 318 "Slut leden!" *Nya Folkviljan* 5/3 1910.
- 301 "Slaktarkult." *Brand* november 1903. 319 "Vaggvisa." *Brand* nr 8 1906. Detta är också en av de ytterst få dikter med en namngiven kvinnlig författare (Maria Hemming).
- 302 "Är det råhet?" *Nya Folkviljan* 4/7 1914. 320 "Arbetarnes samling!" *Nya Folkviljan* 2/6 1906.
- 303 "Militarismens förbannelse." *Nya* 321 Åström 1993, s. 20.
- 322 "Bak gallren." *Brand* 3/9 1910.
- 323 "Årsrevy i tre bilder." *Brand* nr 2 1906.
- 324 Landskrona 28/10 1908.
- 325 "En vardagssyn." *Brand* 5/11 1910.

- 326 "Ernst Frids Julafton." *Brand* december 1903.
- 327 "Ernst Frids Julafton." *Brand* december 1903.
- 328 "När vakna de sovande?" *Nya Folkviljan* 3/9 1910.
- 329 "Glöd." *Nya Folkviljan* 6/10 1906.
- 330 Malmö 7/11 1906.
- 331 "C.J. Björklunds 'förbrytelse.'" *Brand* 3/3 1917.
- 332 "Ett samtal genom cellväggen." *Brand* 1/9 1917.
- 333 "Gnistor." *Brand* 6/8 1910.
- 334 "Långholmsbilder." *Brand* 1:sta majnummer 1910.
- 335 "Fångens klagan." *Brand* 1/5 1914.
- 336 "Långholmsbilder." *Brand* 1:sta majnummer 1910.
- 337 "Ett samtal genom cellväggen." *Brand* 1/9 1917.
- 338 "Min cellbrud." *Brand* 4/7 1914.
- 339 "Min cellbrud." *Brand* 4/7 1914. Troligen anspelar formuleringen också på Gustaf Frödings dikt "En ghasel" som ingick i samlingen *Gitarr och dragharmonika* från 1891, där första strofen lyder: "Jag står och ser på världen genom gallret; / jag kan, jag vill ej slita mig från gallret, / det är så skönt att se hur livet sjuder / och kastar höga böljor upp mot gallret, / så smärtsamt glatt och lockande det ljuder, / när skratt och sånger komma genom gallret.". Medan Frödings galler var smitt i honom själv var ungsocialisternas galler (i första hand) det fysiska fångelsens galler. Detta skulle möjligen kunna ses som ett exempel på hur ungsocialisterna lånade uttryck från den "finare" litteraturen för att gestalta sina upplevelser. Gustaf Fröding, "En ghasel", i *Svensk dikt*, red. Lars Gustafsson, Stockholm 1995, s. 332.
- 340 Nilsson 2006, s. 158 – 160.
- 341 "En dröm." *Brand* nr 8 1906.
- 342 "En dröm." *Brand* nr 8 1906.
- 343 "Till alla kamrater." *Brand* nr 4 1906.
- 344 Linderborg 2001, s. 148 – 150.
- 345 Landskrona 11/4 1906.
- 346 "Vi söka livet..." *Nya Folkviljan* 7/3 1914.
- 347 Landskrona 11/9 1907.
- 348 "Blott lagliga medel." *Brand* nr 4 1906.
- 349 "Brev från Älvdalen." *Brand* 6/1 1917.
- 350 "Hungerdemonstration." *Nya Folkviljan* 5/5 1917.
- 351 Landskrona 26/4 1911, Malmö 13/3 1905.
- 352 "1 maj." *Brand* nr 5 1906.
- 353 Landskrona 9/11 1910.
- 354 Landskrona 9/11 1910.
- 355 Malmö 2/6 1908.
- 356 "Parlamentarism – generalsträjk – pärsonlighetsvärde." *Brand* 4/4 1908.
- 357 "Brand." *Brand* 7/11 1908.
- 358 "Vi söka livet..." *Nya Folkviljan* 7/3 1914.
- 359 "Vardagsmänniskor." *Nya Folkviljan* 1/1 1910.
- 360 "Livets mening." *Nya Folkviljan* 3/2 1917.
- 361 "Fem-Kaféet. Stockholmsbild." *Brand* 6/8 1910.
- 362 "En vardagssyn." *Brand* 5/11 1910. Texten avslutas med de tidigare citerade orden "och jag hatar, hatar..." (Se ovan "Hat").
- 363 "Jag har försökt." *Nya Folkviljan* 2/7 1910.
- 364 "Jag har försökt." *Nya Folkviljan* 2/7 1910.

- 365 Se ovan "Hat!".
- 366 Lagerberg 1992, s. 229.
- 367 "Hämnden." *Nya Folkviljan* 7/7 1906.
- 368 "Hungrig." *Brand* 2/4 1910.
- 369 En liknande betoning på själen förekom också i en berättelse i *Nya Folkviljan*: "Nu är det åter natt och jag lider de hemskaste hungerkval – kroppsligen och andligen. Men de kroppsliga smärtorna försvinna för själens lidande och grubbel, ty tanken räcker icke till.," "Hunger." *Nya Folkviljan* 6/8 1910.
- 370 "Far och son." *Nya Folkviljan* 3/2 1917.
- 371 "Hunger." *Nya Folkviljan* 6/8 1910.
- 372 "Det är vår." *Nya Folkviljan* 2/5 1914.
- 373 Hänvisningen till Oscar Wilde är tvetydig; Wilde förknippas ofta med den dandyism, snobbism och dekadens som möjliggjorde hans karriär i Londons societet under 1880-talet. I skriften *The soul of man under socialism* försvarade Wilde emellertid socialismen och kombinerade denna med en stark individualism. Efter att ha dömts för homosexuella handlingar och tillbringat några år i fängelse, dog han i misär i Paris. I detta sammanhang skulle nämnan- det av Wilde också kunna signalera att ungsocialisterna var kulturellt bevandrade och därigenom skiljde sig från den slöa massan. Bernt Olsson & Ingemar Algulin, *Litteraturens historia i världen*, Stockholm 1995, s. 442 – 443.
- 374 "Det är vår." *Nya Folkviljan* 2/5 1914.
- 375 "Den breda vägen och den smala." *Nya Folkviljan* 3/11 1917.
- 376 "Att finna sig själv." *Nya Folkviljan* 6/10 1917.
- 377 Se Henrik Berggrens definition av retorik i "Organisation och retorik" ovan samt Berggren 1995, s. 16 – 19.
- 378 Därmed inte sagt att ungsocialisterna var fientligt inställda till förnuftet. Tvärtom var upplysning och förnuft mycket viktigt då det gällde att vinna arbetarna för socialismen. Det fick dock inte vara ensamrådande utan var i stor utsträckning ett komplement till känslorna.
- 379 Hans Lagerberg skriver om ungsocialisternas vantolkning av Max Stirners "egoism", vilken ledde till en individualism där endast den egna viljan var betydelsefull. Jag har valt att här använda ordet "ensamhet" istället för "individualism" för att markera att det i detta sammanhang rör sig om en både frivillig och ofrivillig *isolering* som gällde alla i förbundet, snarare än en tendens att sätta den egna viljan över kamraternas. Lagerberg 1992, s. 274.
- 380 Som Magnus Nilsson framhåller i *Arbetarlitteratur*, är det främst avhandlingar om enskilda arbetarförfattare, som behandlar arbetarlitteraturens form och mönster. Ett mer samlat perspektiv på ungsocialisternas litteratur saknas. Nilsson 2006, s. 167.

KÄLLFÖRTECKNING OCH LITTERATURLISTA

KÄLLOR

OTRYCKTA KÄLLOR

Arbetarrörelsens arkiv i Landskrona

Brevmärke Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet Stockholm

Landskrona ungsocialistiska klubbs mötesprotokoll 1905 – 1911

Malmö ungsocialistiska klubbs medlemsmatrikel 1906 – 1916

Malmö ungsocialistiska klubbs mötesprotokoll 1903 – 1909 samt
1915 – 1917

TRYCKTA KÄLLOR

Brand 1903, 1906, 1908, 1910, 1914, 1917

Nya Folkviljan 1906, 1908, 1910, 1914, 1917

LITTERATUR

Ambjörnsson, Ronny, *Den skötsamme arbetaren. Idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880 – 1930*, Stockholm 1991

Anderson, Benedict, *Den föreställda gemenskapen. Reflektioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Göteborg 1993

Andersson, Irene, "Att gestalta fred. Fredsrepresentationer mellan 1885 och 1945 i ett genusperspektiv", i *Mer än tusen ord*, red. Lars M Andersson, Lars Berggren & Ulf Zander, Lund 2001

Andræ, Carl Göran, *Revolt eller reform. Sverige inför revolutionerna i Europa 1917 – 1918*, Stockholm 1998

Berggren, Henrik, *Seklets ungdom. Retorik, politik och modernitet 1900 – 1939*, Stockholm 1995

Björklund, C.J., *Dömda till döden. Amaltheadramat*, Stockholm 1958

Blomberg, Eva, *Män i mörker. Arbetsgivare, reformister och syndikalister. Politik och identitet i svensk gruvindustri 1910 – 1940*, Stockholm 1995

Blomqvist, Håkan, *Nation, ras och civilisation i svensk arbetarrörelse före nazismen*, Stockholm 2006

Boëthius, Ulf, *När Nick Carter drevs på flykten. Kampen mot "smutslitteraturen" i Sverige 1908 – 1909*, Stockholm 1989

Coser, Lewis, *Social konflikt*, Stockholm 1971

Egefur, Fredrik, "'Gå framåt du unga, du kämpande skara...' Ett forskningspm om den ungsocialistiska rörelsen betraktad utifrån de diskursiva begreppen 'ungdom' och 'handling'", D-uppsats, Historiska institutionen, Lunds universitet 2005

Ehn, Billy & Orvar Löfgren, *Kulturanalyser*, Malmö 2001

Ekenstam, Claes, "Kultur, kön och känsla. Den moderna manlighetens förvandlingar med tonvikt på sekelskiftet 1900", i *Identitetens omvandlingar. Black Metal, magdans och hemlöshet*, red. Ove Sernhede & Thomas Johanson, Göteborg 2001

Ekström, Anders, *Den utställda världen. Stockholmsutställningen 1897 och 1800-talets världsutställningar*, Stockholm 1994

Ferlin, Nils, *Dikter*, Stockholm 1999

Fernström, Karl, *Ungsocialismen: En krönika*, Stockholm 1950

- Fogelström, Per Anders, *Café Utposten*, Stockholm 1970
- Foucault, Michel, *Diskursens ordning. Installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, Stockholm 1993
- Foucault, Michel, *Vetandets arkeologi*, Stockholm 1972
- Fröding, Gustaf, "En ghasel", i *Svensk dikt*, red. Lars Gustafsson, Stockholm 1995
- Gramsci, Antonio, *En kollektiv intellektuell*, red. René Coeckelberghs, Stockholm 1967
- Gramsci, Antonio, *The Gramsci Reader. Selected Writings 1916 – 1935*, red. David Forgasc, New York 2000
- Grundvall, Stig, "Rövare, rebell, outlaw. Om utanförskap och alternativa livsformer från Robin Hood till Hell's Angels", i *Identitetens omvandlingar. Black Metal, magdans och hemlöshet*, red. Ove Sernhede & Thomas Johansson, Göteborg 2001
- Hilborn, Emma, "Diskussionen kring Amaltheadramat 1908 – 1917" C-uppsats, Historiska institutionen, Göteborgs universitet, ht 2005
- Klockare, Sigurd, *Svenska revolutionen 1917 – 1918*, Stockholm 1967
- Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*, London / New York 2001
- Laclau, Ernesto, "Universalism, Particularism, and the Question of Identity", *October* 61 (1992)
- Lagerberg, Hans, *Förrädare. En bok om möjliga och nödvändiga lojaliteter*, Stockholm 2000
- Lagerberg, Hans, *Små mord, fri kärlek. En biografi om Hinke Bergegren*, Stockholm 1992
- Lindbom, Tage, *Den socialdemokratiska ungdomsrörelsen i Sverige*, Stockholm 1945
- Linderborg, Åsa, *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som*

ideologisk maktresurs 1892 – 2000, Stockholm 2001

Newton, K.M., "Introduction: Never Standing Still, or Is Roland Barthes Structuralism?"; i *Literary Theories. A Reader and Guide*, red. Julian Wolfreys, Edingburgh 1999

Nilson, Anton, *Från Amalthea till ryska revolutionen*, Stockholm 1987

Nilsson, Fredrik, "Nationalitet og landegrænser er os ligegyldige' En studie av ungsocialister och gränsöverskridande vid tiden kring 1900"; i *Öresundsgränser. Rörelser, möten och visioner i tid och rum*, red. Fredrik Nilsson, Hanne Sanders & Ylva Stubbegaard, Göteborg / Stockholm 2007

Nilsson, Magnus, *Arbetarlitteratur*, Lund 2006

Olsson, Bernt & Ingemar Algulin, *Litteraturens historia i världen*, Stockholm 1995

Olsson, Lars & Lars Ekdahl, *Klass i rörelse. Arbetarrörelsen i svensk samhällsutveckling*, Stockholm 2002

Persson, Lennart K, *Syndikalismen i Sverige 1903 – 1902*, Stockholm 1993

Schiller, Bernt, "Krisår – 1906–1914"; i *Från fattigdom till överflöd. En antologi om Sverige från frihetstiden till våra dagar*, red. Steven Koblik, Stockholm 1973

Schiller, Bernt, *Storstrejken 1909. Förhistoria och orsaker*, Göteborg 1967

Skeggs, Beverly, *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*, Göteborg 2006

Steen, Lennart, "Hinke Bergegren. En historiografisk och empirisk studie i en svensk terrorists politiska liv mellan 1891 och 1908", *Arkiv* 46/47 (1990)

Tidman, Yngve, *Spräng Amalthea! Arbete, facklig kamp och strejkbryteri i nordvästeuropeiska hamnar 1870 – 1914*, Lund 1998

Tingsten, Herbert, *Den svenska socialdemokratins idéutveckling 1*, Stockholm 1967

Tingsten, Herbert, *Den svenska socialdemokratins idéutveckling 2*, Stockholm 1967

Willis, Paul, *Fostran till lönearbete*, Göteborg 1981

Winther Jørgensen, Marianne & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Lund 2000

Åström, Magnus, "Polisen och ungsocialisterna. Konfrontationer och hotbilder 1907 – 1914" C-uppsats, Historiska institutionen, Stockholms universitet, ht 1991

Åström, Magnus, "Ungsocialisternas kvinnosyn i *Brand* 1908 – 10.", D-uppsats 5 poäng, Historiska institutionen, Stockholms universitet, vt 1993

Östberg, Kjell, *Byråkrati och reformism. En studie av svensk socialdemokratis politiska och sociala integrering fram till första världskriget*, Lund 1990

DE FÖRRÅDDA KÄMPARNA handlar om radikalerna i den ungsocialistiska rörelsen i Sverige i början på 1900-talet. Emma Hilborn presenterar här en djup och originell historievetenskaplig undersökning av ungsocialisternas föreställningsvärld. Med fokus på deras identitetsformering analyserar hon hur 'den förrådde kämpan', 'den okuvade vägraren' och 'den förföljde martyren' kämpade tillsammans med 'den hatfulle upprorsmannen' och 'den ensamme drömmaren' mot det kapitalistiska, nationalistiska, centralistiska och militariserade tvångssamhälle som höll på att ta form i Sverige vid denna tid. I boken kastas nytt kvalitativt ljus över den ungsocialistiska rörelsen och dess ideologiska anatomi. *De förrådde kämparnas* kamp visar sig här vila på motiv, strävanden och engagemang som tidigare ofta har förbisetts i de stora berättelserna om Sveriges politiska historia och arbetarrörelsens framväxt.

Boken inleds med ett förord av Victor Lundberg. Med utgångspunkt i bokens tematik diskuterar han kring hur de svenska ungsocialisternas förmodligen mest kända verk – sprängattentatet mot strejkarbetarfartyget Amalthea i Malmö hamn sommaren 1908 – kan förstås.

De förrådde kämparna vänder sig framförallt till den arbetarhistoriskt och politiskt-historiskt intresserade allmänheten men lämpar sig även väl för studiecirkel och påbyggnadskurser inom humaniora och samhällsvetenskap vid universitet och högskolor.

Emma Hilborn är doktorand vid Historiska institutionen, Lunds universitet och ansluten till forskarutbildningen inom Nationella forskarskolan i historia.

Victor Lundberg är filosofie doktor i historia och bland annat redaktör för skriftserien *Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria*, där denna bok är nr 2.

Centrum för Arbetarhistoria grundades 1998 som en ideell förening genom ett samarbetsavtal mellan Lunds universitet, Landskrona kommun och Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. CfA främjar arbetarhistoriska perspektiv i dess vida bemärkelse genom tre huvudsakliga, samverkande inriktningar: utbildnings- och forskningsverksamhet; arkivverksamhet och utställningsverksamhet. I dagsläget har CfA ett sextiotal medlemsorganisationer och utgår från hjärtat av Landskrona: den gamla patriciervillan Villa Fridhill på Skollällén.

big
bad
books